

Rijksarchief te Gent. Collectie oude drukken.
TWEDE DEEL VANDEN DERDEN PLACCAET-BOECK
 Te Ghendt by d'Hoirs van Jan vanden Kerckhove op d'Hoogpoorte
 In 't ghecroont Sweert 1685

GILBERT ROGIERS

**Criminele processen voor het hoogste gerechtshof in Vlaanderen,
 de Raad van Vlaanderen, eind zeventiende begin achttiende eeuw**

Boek 3: januari 1686 - oktober 1692

Deze studie bevat:
 een Uitgebreide Nadere toegang tot *Criminele Examens* nr. 8572
 uit het fonds van de Raad van Vlaanderen (Rijksarchief Gent)
 aangevuld met vonnissen uit *Criminele Sententiën* nr. 8595
 (januari 1671 – september 1723)

Voorzien zijn ook: 1. een register met Persoonsnamen;
 2. een register met Plaatsnamen

Van harte opgedragen aan mijn vrouw Lisette voor de vele jaren begrip en steun.

Copyright: Rogiers Gilbert D/2011/Gilbert Rogiers, auteur en uitgever.

Dit is een herziene versie van het boek met zelfde titel uitgegeven in 2010.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopieën, microfilm, download of op welke andere wijze dan ook, zonder vermelding van de auteur en zonder vermelding van de titel van het werk.

Dankwoord.

Ik dank uitdrukkelijk Georges Martyn, professor in de Faculteit van de Rechten aan de Gentse Universiteit (hij doceert o.a. Geschiedenis van het Strafrecht). Had ik vragen, over het Strafrecht dat gold rond het einde van de zeventiende eeuw, dan kon ik steeds met succes bij hem te rade. Als niet-jurist was dit voor mij broodnodig. Mochten er nog onnauwkeurigheden in de eindversie staan, dan neem ik die voor mijn rekening.
De auteur Gilbert Rogiers

Inhoud.

1. De auteur Gilbert Rogiers	p. 4
2. Enkele afkortingen.	p. 5
3. Vier doelstellingen.	p. 5
4. Middelnederlandse rechtstermen en rechtsprocedures.	p. 6
5. Afspraken.	p. 9
6. Opmerkingen.	p. 9
7. Uit het toenmalig leven genomen.	p. 10
8. Vaststellingen.	p. 11
9. Uitgebreide Nadere Toegang.	p. 13
10. Register met Persoonsnamen.	p. 92
11. Register met Plaatsnamen.	p. 105

1. De auteur Gilbert Rogiers

Gilbert Rogiers werd in 1936 in Torhout geboren. Omdat zijn ouders geen universitaire studies konden betalen, studeerde hij in het regentaat van zijn geboortestad. Enkele jaren gaf hij als regent wiskunde les in het Onze-Lieve-Vrouwecollege in Oostende. Met de steun van zijn vrouw en voltijds les gevend, behaalde hij aan de Gentse universiteit met grote onderscheiding het diploma van licentiaat in de wiskunde. Daarop volgden ook nog een licentie in de Pers- en Communicatiewetenschappen en universitaire studies in de Economische Wetenschappen. Eens met pensioen verdiepte hij zich in de Moderne Geschiedenis. Met zijn boek *Het Kasteel van Lozer - 350 jaar bezit van de familie della Faille d' Huyse*, debuteerde hij in 2004 als auteur in de geschiedenis. Thans is hij vrijwillig medewerker aan de Gentse universiteit.

Problemen bij de redactie van deze studie.

In punt 3 van de inleiding geven we een omstandige toelichting bij de vier doelstellingen die we op het oog hebben met deze studie. Decennia geleden beperkte de studie van de geschiedenis zich hoofdzakelijk tot het memoriseren van feitenkennis. Nu heeft men het over Mentaliteitsgeschiedenis. Zich te kunnen inleven in wat de geesten en de harten van toen beroerde, vindt men nu veel belangrijker dan te weten dat - bijvoorbeeld - het vredesverdrag van Rijswijk op 30 oktober 1697 gesloten werd.

Gewone stervelingen lieten zelden geschriften na waaruit we iets kunnen leren over hun dagelijkse leven. Contracten en rechtszaken daarentegen werpen wel hun licht op het alledaagse leven in het verleden. Met deze studie belanden we niet alleen in de Geschiedenis, maar ook in de Rechtsgeschiedenis. Voor een niet-jurist was het hertalen van teksten van verhoren en vonnissen een uitdaging. Bij de vonnissen konden we gelukkig rekenen op de 'technische bijstand' van professor Martyn van de Rechtsfaculteit van de Gentse universiteit.

Bij de verhoren zagen we ons geconfronteerd met een ander probleem. Bij een criminele rechtszaak voelt een jurist zich pas in zijn sas als hij alle gegevens kent vanaf het begin, een wetsovertreding, tot het einde, het vonnis. Aangezien we bij de verhoren alleen de antwoorden kenden op vragen die niet vermeld zijn in Criminele Examens, gebeurt het frequent dat niets bekend is noch over de aard van de wetsovertreding, noch over de aard van het vonnis. Uit een dergelijk verhoor kan men soms enkel afleiden dat er vermoedelijk een zware discussie plaats had tussen de ondervraagde en bijvoorbeeld een baljuw.

Meestal geen voer voor juristen dus, maar soms wel interessant voor de Algemene Geschiedenis, voor de Lokale Geschiedenis en voor de Familiekunde. Wat we in dergelijke gevallen neertikten is enkel te beoordelen na lectuur van de oorspronkelijke tekst in het boek van de Criminele Examens. Zie in dit verband ook punt 3.1 van de Inleiding.

Naast het zo nauwkeurig mogelijk weergeven van de rechtspraak door de Raad van Vlaanderen eind 17-de eeuw begin 18-de eeuw, hebben we nog een tweede bedoeling. Het is onze uitdrukkelijke wens de ontoegankelijke originelen nr. 8573 Criminele Examens en nr. 8595 Criminele Sententiën, toegankelijk te maken voor een zo ruim mogelijk publiek dat in Geschiedenis geïnteresseerd is.

2. Enkele afkortingen.

adv.: advocaat
 adv.-fisc.: advocaat-fiscaal
 comm.: commissaris
 dw: deurwaarder
 p.-g.: procureur-generaal
 rdsh.: raadsheer
 rdsh.-comm.: raadsheer-commissaris
 subst.: substituut
 subst. vd p.-g.: substituut van de procureur-generaal

3. Vier doelstellingen.

3.1 Zo getrouw mogelijk de criminele rechtspraak door de Raad van Vlaanderen eind 17-de begin 18-de eeuw weergeven, en dit in een taal die verstaanbaar is voor een grote groep geïnteresseerden, dit om een zo groot mogelijk maatschappelijk nut te bereiken.

Hierbij stellen zich twee problemen, een zeer groot bij de verhoren en een klein bij de vonnissen.

3.1.1 De verhoren. Om te beginnen verliep elk verhoor (nr. 8572 *Criminele Examens*) aan de hand van een reeks vragen, tichten genoemd. Bij geen enkel verhoor beschikten we over de lijst van die tichten, wel over de antwoorden op de gestelde vragen. Vonden we geen vonnis (in nr. 8595 *Criminele Sententiën*), dan waagden we ons, vertrekkend van de antwoorden, aan een reconstructie van het gebeurde. Dit met wisselend succes.

Het gebeurt zelfs dat de griffier verwijst naar een vorig verhoor dat er niet staat. Een voorbeeld. In 270r op 17 oktober 1692 verwijst de griffier naar verhoren van Jan van Reckem gedateerd op 7, 11 en 14 oktober 1692. Welnu van geen enkel van die verhoren vonden we een spoor. Van sommige rechtszaken vindt men elders in het Rijksarchief Gent wel meer bijzonderheden.

De verslagen van de griffiers vertonen veelal grote hiaten in het verhaal. Noodgedwongen schreven we bijvoorbeeld: "*Blijkbaar had baljuw X een exploit betekend tegen Y*", of ook: "*Blijkbaar werd Y geverbaliseerd door baljuw X.*" In het extreme geval betekent dit dat de neerslag van het verhoor geen enkele concrete aanduiding bevat noch van een overtreding begaan door Y, noch van een boete door hem te betalen, maar wel van een, soms hoogoplopend conflict tussen Y en de baljuw X. De term verbaliseren werd toentertijd weinig gebruikt, maar komt wel degelijk voor.

Men kan zich afvragen of het verslaan van dergelijke verhoren wel nuttig is. We zijn overtuigd van wel. Hoe gebrekkig de samenhang in de originele versie van de verhoren ook is, toch bevatten ze een schat aan informatie voor de Algemene Geschiedenis, voor de Lokale Geschiedenis en voor de Familiekunde. Zo lezen we regelmatig dat een of ander leger in een dorp of stad zijn garnizoen opsloeg, of er gewoon al dan niet plunderend passeerde. Onze verslagen van de verhoren bevatten een zee aan informatie over baljuws, meiers, burgemeesters, schepenen,

Criminele Sententiën bevat enkel vonnissen en geen verhoren. In *Criminele Examens* daarentegen staan, in de kantlijn naast de verhoren, ook tussenvonnissen en eindvonnissen. Hierbij zijn de aard en de omstandigheden van de overtreding niet altijd duidelijk.

De kans is groot dat sommige juristen die onze verslagen lezen hun wenkbrauwen fronsen. Zonder de lectuur van de originele teksten van de verhoren is het onmogelijk zinnige commentaar te geven op wat we neerpenden. Het is alsof iemand een recensie van een boek wil schrijven zonder het ooit gelezen te hebben. Zijn onze notities van de verhoren geen voer voor wie de originele tekst niet gelezen heeft, dan is commentaar op onze aanpak van de vonnissen uit *Criminele Sententiën* wel gewenst!

3.1.2 Bij de vonnissen stelt zich soms, maar veel minder dan in de vorige delen, een probleem bij de interpretatie van de formulering van de beschuldiging. Het komt namelijk voor dat men de beschuldigingen samenvat als *excessen ende moetwillicheden*, m.a.w. als fysiek of verbaal wangedrag, zonder hierop verder concreet in te gaan. Soms moeten we zelfs genoeg nemen met de verwijzingen naar wat *breeder ten processe gheroert* of naar wat *inde discretie vanden Hove* behandeld werd.

Wat dit in een concreet geval betekent, daar hebben we het raden naar.

3.2 Waar mogelijk de achtergrond van de toenmalige samenleving evoceren.

Dit doen we vooral aan de hand van citaten zowel uit nr. 8572 *Criminele Examens* (verhoren) als uit nr. 8595 *Criminele Sententiën* (vonnissen). Op die manier is onze studie niet alleen levendiger, maar ze geeft ook beter de toenmalige mentaliteit weer.

3.3 Hulp bieden bij de studie van de plaatselijke geschiedenis.

In het register van de Plaatsnamen komen meer dan 170-tal items voor, wanneer we bijvoorbeeld Gent maar voor één keer tellen.

3.4 Hulp bieden bij opzoekingen in het kader van de Familiekunde.

Een ruwe schatting leert ons dat het register van de Persoonsnamen een zeshonderdtal namen telt.

4. Middelnederlandse (rechts)termen en rechtsprocedures.

Om de lectuur van de akten te vergemakkelijken, geven we een korte verklaring van een aantal termen en procedures. Hierbij hebben we geen wetenschappelijke bedoeling.

Appreghenderen: arresteren

Acces van Raede. De verweerder verzoekt om acces van Raede betekent dat hij de Raad de toelating vraagt om zijn standpunt te formuleren en te beargumenteren.

Calengieren. Iemand aanklagen - eis tegen iemand instellen - boete van iemand vorderen - iemand berispen.

Chastelette (châtelet). Stadsgevangenis van Gent.

Compositie. Overeenkomst tussen de vervolgende instantie en de verdachte om tegen de betaling van een geldsom geen strafprocedure in te stellen.

in **Effigie.** Bij afwezigheid van de veroordeelde werd de straf uitgevoerd op een afbeelding van de veroordeelde

Excessen ende moetwillicheden. Vrijwillig fysiek of verbaal wangedrag.

Executeren. Executeren betekent thans terechtstellen. Toen had executeren een veel bredere betekenis, wat tot hardnekkige misverstanden kan leiden bij de lezer. Kreeg iemand een geldelijke boete van een deurwaarder of een baljuw, dan hebben we executeren vervangen door letterlijk melding te maken van die boete of door exploiteren [een exploot betekenen].

Werden dieren of voorwerpen ‘meegenomen’ door een baljuw of een deurwaarder, dan spreken we van in beslag nemen i.p.v. executeren.

Gecontumaceerd. Een gecontumaceerde verdachte is een betichte die in een crimineel proces weigert voor de rechtbank te verschijnen. Dit verstek wordt als een bekentenis beschouwd.

Halsband. Gebonden en gezeten op een driepikkel legde de scherprechter een band rond de hals van degene die gefolterd werd. Die halsband was voorzien van ijzeren pinnen. Of het hiernavolgende in de beschouwde periode nog steeds van toepassing was, weten we niet. De halsband was met enkele touwen verbonden met de muren van het *viercant*. Om de beschuldigde - patiënt genoemd - te pramen, tot bekentenis te dwingen, sloeg de beul op die touwen.

Meuke. Inhoudsmaat voor droge waren bijvoorbeeld granen.

Passavant. Toelatingsbewijs om ergens te passeren, veelal voorbij een stadspoort

Officier. Iedereen die met een ambt bekleed is, dus niet noodzakelijk een militair.

Thans verwijst officier naar een militair gezagvoerder. Officier komt van het Latijnse ‘officium’ en verwijst naar iemand die optreedt in naam van iemand anders. Officier hebben we stelselmatig door ambtenaar vertaald. Het is mogelijk dat betrokkene, volgens het plaatselijk costumier recht, geheel of gedeeltelijk een politionele functie uitoefende. In dit laatste geval hebben we het niet gewaagd agent te schrijven

Procureur. De procureur is een ambtenaar verbonden aan een rechtbank die als taak heeft een partij te vertegenwoordigen. Zo staat hij in voor de kennisgevingen aan de gedaagde. Hij is geen advocaat.

Procureur-generaal. Openbare aanklager.

zonder **Prejudicie.** Zonder nadeel, zonder te willen anticiperen of invloed te willen uitoefenen op het verder verloop van het proces.

bij **Provisie.** Als voorlopige of tijdelijke maatregel.

Roer: soort vuurwapen.

Scherp examen: tortuur.

Scherprechter: beul.

Stockhouder. Ambtenaar verantwoordelijk voor de openbare verkopen.

Verbaliseren. Bekeuren - proces verbaal opmaken - schriftelijk in de vorm van een verbaal vastleggen.

Verweerder. In een crimineel proces is dit de verdachte.

Viercant. Het viercant is een zaaltje in het Gravensteen, op de eerste verdieping van de voorbouw naar het Veerleplein toe, boven de gang achter de toegangspoort. Daar werd gefolterd.

Wetteboden. We nemen een voorbeeld: meubels werden in beslag genomen. Om te vermijden dat een en ander verdween vóór de openbare verkoping, legde men wetteboden. Deze personen zorgden voor een permanente bewaking tot de meubels weggehaald werden.

Betaling van een boete: procedure.

We beperken ons tot eenvoudige voorbeelden die frequent voorkwamen. Op vandaag is de procedure bij de inning van een boete heel simpel. Werden we betrapt op verkeerd parkeren, dan vinden we in de brievenbus of onder de ruitenwisher van onze wagen een bevel tot betaling en de reden daarvan. Toentertijd verliep dit uiteraard helemaal anders. De schuldeiser van de boete liep het risico dat hij naar zijn penningen kon fluiten.

Stel dat X een zware agressie beging op een baljuw en daarvoor een boete kreeg. Ofwel had X voldoende penningen bij en betaalde hij cash, ofwel was dit niet het geval. In het tweede geval werd X verplicht zich, meestal onder bewaking, op een bepaalde plaats ter beschikking te houden tot na de vereffening.

In dit tweede geval waarbij x onvoldoende penningen bij zich had, kon een bijgeroepen familielid of kennis voor de cash-betaling zorgen. Lukte dit niet, dan kon X een verbintenis aangaan waarbij hij als borg 'iets' van zijn bezittingen aanwees, mogelijks een dier of een meubel. Ook iemand anders kon zich borg stellen voor de betaling. Dan pas mocht X naar huis terugkeren.

Bij dit alles mogen we niet vergeten dat het inkomen van een baljuw of deurwaarder, naargelang het costumier recht, gedeeltelijk kon afhangen van de geïnde boetes. Dezelfde procedure als hiervoor gold wanneer de Raad van Vlaanderen als gerechtshof, verder kortweg het Hof genoemd, een boete uitsprak. Dan diende de schuldenaar ter beschikking te blijven totdat de betaling op een of andere manier geregeld was.

Betaling van een borgsom.

Het gebeurt regelmatig dat iemand die voor het Hof verschenen is, een borgsom moet betalen. Een borgsom maar waarvoor? Meestal was de betichte verplicht te beloven, al dan niet onder eed, dat hij in de toekomst gevolg zal geven aan elke aanmaning van het Hof om zich op een bepaald tijdstip aan te melden in het Gravensteen. Daar vernam hij het eindvonnis. Daagde hij niet op, dan werd de borgsom verbeurd verklaard. Een borgsom diende ook als zekerheid voor de betaling van boetes en van de gerechtskosten.

De besluiten van het Hof die in de rand staan in het boek van de *Criminele Examens*.

Na een verhoor nam het Hof meestal een besluit dat in de rand staat. Dit kan o.a. zijn:

1. de melding dat het Hof akte nam van de verklaring van de ondervraagde.
2. vrijspraak van de gedaagde. Een volledig kosteloze vrijspraak kwam zelden voor. De gedaagde moest bijna altijd instaan voor de gerechtskosten. De Raadsheren en procureurs moesten ook leven!
3. een geldelijke boete;
4. een borgsom als zekerheid voor de betaling van de kosten verbonden aan het verloop van de procedure;
5. de noodzaak tot verder onderzoek. Soms werd aan een van de partijen, de betichte of de procureur-generaal, gevraagd een *preuve* [bewijs] te leveren van een beweerd feit.

Sommige zaken eindigen abrupt: mogelijke oorzaken.

Eindigt in het boek van de *Criminele Examens* een zaak abrupt, dus zonder vonnis, en is evenmin een spoor te bespeuren in het boek met de *Criminele Sententiën*, dan kan dit verschillende oorzaken hebben.

1. De zaak werd verder civiel [burgerlijk] afgehandeld. Nergens hebben we de overheveling van een zaak van crimineel naar civiel gevonden in vermelde twee boeken, en toch gebeurde dit.
2. De zaak werd afgesloten met een compositie. Hierbij betaalde de veroordeelde na akkoord met de andere partij en met instemming van het Hof, een vergoeding, bijvoorbeeld een geldsom. Hiermee was de kous dan af. Van dergelijke composities is in beide boeken geen enkel spoor te bekennen.
- 3 Het Hof oordeelde dat om een of andere reden, bijvoorbeeld een gebrek aan bewijzen, het geen zin had de zaak verder te zetten.
4. We achten het mogelijk dat het Hof een zaak al te delicaat vond omwille van de onzekerheid die ontstond door de voortdurende Franse invallen.

Gevolg van het abrupt stoppen met een zaak is dat ons boek hier en daar - buiten onze wil om - daardoor een rommelige indruk nalaat.

5. Afspraken.

5.1 Het gebruik van (?).

In een aantal gevallen vermeldt de griffier de woonplaats van de ondervraagde niet expliciet, alhoewel uit de context een sterk vermoeden blijkt.

Is dit hoogst waarschijnlijk bijvoorbeeld Gent, dan schrijven we Gent(?). De reden om de woonplaats niet te vermelden is meestal, zo menen we toch, dat de griffier denkt: “*Iedereen weet toch waar X woont.*”

Waren we niet zeker van de schrijfwijze van de naam van een persoon, dan schreven we na de naam eveneens (?). Dit is onder andere het geval wanneer verschillende schrijfwijzen van een naam voorkomen.

5.2 Betekenis van: ‘zoals hiervoor’ bij de samenstelling van het Hof tijdens een verhoor.

Werd iemand aan verscheidene verhoren onderworpen met telkens hetzelfde Hof, dan herhaalde de griffier meestal de samenstelling van het Hof niet. Dan schreven we ‘zoals hiervoor’.

5.3 Gebruik van de registers met Persoonsnamen en met Plaatsnamen.

In feite konden we op drie manieren verwijzen:

- naar een pagina in dit boek. Dit doen we uiterst zelden!!!
- naar een pagina van nr. 8572 *Criminele Examens*. Dit doen we voortdurend.
- naar een pagina van nr. 8595 *Criminele Sententiën*. Dit doen we eveneens voortdurend.

Gebruik registers: voorbeelden.

Dhooghe Jan Baptiste 225r 147v Berlare - fysiek geweld op deurwaarder - voor drie jaren verbannen uit de provincie Vlaanderen

In het register van de Persoonsnamen staat dus na Dhooghe Jan Baptiste 225r 147v. Dit betekent dat deze naam ergens voorkomt in het item dat begint op 225r (225 recto) in het boek *Criminele Examens* van de verhoren, en in het item dat begint op 147v (147 verso) in het boek *Criminele Sententiën* van de vonnissen.

In het register van de Plaatsnamen vinden we: Berlare 147v. Dit betekent nog niet dat Berlare effectief op folio 147v staat, maar wel dat die naam ergens voorkomt in het item dat begint op folio 147 verso in nr. 8595 *Criminele Sententiën*.

Samengevat. Niet onderlijnde nummers verwijzen naar een folio in 8572 *Criminele Examens*, onderlijnde nummers naar een folio in 8595 *Criminele Sententiën*.

Wie enigszins vertrouwd is met de bedoelde oude documenten zal begrijpen dat elke pagina weergegeven waarop een naam voorkomt, onbegonnen gebleven werk is.

In het register met Plaatsnamen verwijst (bijv.) Frankrijk eveneens naar Frans, Franstalig, Fransgezind,

5.5 Volgorde van de items bij de verhoren.

In principe nemen we de volgorde van de verhoren in nr. 8572 *Criminele Examens*, evenwel met één belangrijke uitzondering. Komen verscheidene verhoren van eenzelfde persoon voor, dan hebben we die vóór ofwel na het vonnis uit nr. 8595 *Criminele Sententiën* chronologisch na elkaar genoteerd.

6. Opmerkingen.

6.1 De verslagen van de verhoren: geen transcripties.

Om langdradige verklaringen in te korten en de inhoud ervan toch getrouw weer te geven, hebben we passages in de aard van: “*De ondervraagde X zei dat Y gezegd had dat Z zijn degen trok*”, als volgt weergegeven: X (auteur): “*Y zei dat Z zijn degen trok*”. In dit geval kruipen we dus in de huid van X.

Regelmatig citeren we uit de verklaringen in de verhoren. Dit heeft drie voordelen. Het is een letterlijke weergave, het maakt het relaas pittiger en bovendien geven dergelijke citaten best de tijdsgeest weer die achter de gebeurtenissen schuilt.

6.2 Opname van vonnissen.

Vonnissen waarvan we geen verhoor vonden, hebben we chronologisch achteraan in de Uitgebreide Nadere Toegang genoteerd.

We namen lang niet alle vonnissen op. Reden van niet-opname kan zijn:

- het betreft de definitieve afsluiting van een moordzaak, alhoewel het proces van die moordzaak niet voorkomt noch in *Criminele Examens* noch in *Criminele Sententiën*.
- het betreft een zaak waarin er spraak is van een ondercorrectie. Ondercorrectie verwijst naar een wijziging of mogelijkheid tot wijziging van een ordonnantie van het Hof.
- het betreft een korte zaak die los staat van de rest, en waaraan we na lectuur noch kop noch staart kregen.

6.3 De verslagen van griffier Helias zorgen soms voor problemen.

In de verslagen van griffier Helias is het niet altijd duidelijk wie bedoeld is met *hy*, ofwel de ondervraagde X ofwel diegene waarover de ondervraagde X spreekt. Hoogst waarschijnlijk werd Helias hiervoor op de vingers getikt, want in een aantal opeenvolgende verhoren duidt hij de ondervraagde aan met *hy die spreekt*.

6.4 Opname van namen van personen.

We hebben lang niet alle namen van personen die we ontmoetten opgenomen! Oorzaak daarvan is het feit dat we te weinig gegevens hebben over betrokkene. Ideaal is de kennis van de woonplaats en het 'beroep'.

6.5 De gulden.

Toen werden geldelijke straffen en borgsommen meestal uitgedrukt in Carolus gulden. Gemakshalve schreven we kortweg gulden. In feite was de (Carolus) gulden een rekenmunt (die dus in het dagelijks leven niet gebruikt werd).

7. Uit het toenmalig leven genomen leven.

Volgende items vinden we lezenswaardig als illustratie van het toenmalig dagelijks leven.

28r Margriete Cooman, 50 jaar en weduwe, wordt **aan de schandpaal** gebonden omdat ze meitakjes afsneed in het bos van de graaf van Blangerval.

29v **Het leven van een soldaat in het Spaans leger.** Vooraleer aan zijn carrière van echte bandiet te beginnen en aan de galg te eindigen, diende Jan Heyndricx in het Spaans leger.

237r Jooris Claeys, woonachtig te Lombardsijde, **smokkelde paarden** over de IJzer om die te leveren aan *den vyant*, de Fransen.

Het gevangenisregime.

125r Pieter Raes, een niet al te snuggere cipier van de gevangenis te Brugge, liet zich omkopen door een gevangene die hij vrij liet.

229r Baljuw François Maes werd ervan verdacht dat hij een handje toestak bij de ontsnapping van een gevangene.

264r Pieter Jooris Hendricx, cipier van de gevangenis in Beveren, wordt beschuldigd van onachtzaamheid. Hij verdedigt zich terdege. Toen hij op een avond bij de burens was, zorgde zijn vijftienjarig zoontje voor de bewaking. Wanneer hij thuis kwam, was nog niemand uitgebroken ...

144r Ook Philips van Aerden, cipier van het Hof, wordt bevolen beter toezicht te houden.

150v Gevangene Jan Noocle(?) heeft de cipier van de gevangenis van het Gravensteen en zijn vrouw zwaar beledigd. Als straf moet hij acht dagen op water en droog brood in een put van de gevangenis logeren. Hij heeft geluk, op elke heiligdag - en er zijn er drie in die week - moet men hem eruit halen om de mis bij te wonen.

150v Op 21.05.92 kondigt de Raad van Vlaanderen in bijzijn van de procureur-generaal en van alle gevangenen van het Gravensteen, een nieuwe maatregel af. Voortaan is het verboden *buyten ... te haelen ofte coopen eenighe brandewyn, wyn ofte goet bier*. Van nu af moet dit via de cipier gebeuren. Die zal een behoorlijke taks aanrekenen.

8. Vaststellingen.

8.1 Conflicten met een deurwaarder of een baljuw komen het meest voor. Dit is niet verwonderlijk. De inbeslagname van dieren kon een ruïne betekenen voor de betrokkene. En niet te vergeten, een inbeslagname was meestal het gevolg van een wanbetaling van schulden.

8.2 De voortdurende dreiging van Franse invallen had ongetwijfeld een impact op de rechtsgang en dat op twee manieren. Zowel in *Criminele Examens* als in *Criminele Sententiën* zijn grote gaten in het tijdsverloop. Een studie over deze 'onverklaarbare' perioden van non-activiteit maakten we helemaal niet.

Ook is het waarschijnlijk dat bij een inval of een dreiging van de Fransen, de Raad van Vlaanderen omzichtig omging met dossiers waarin sprake is van spionage of economische collaboratie met de 'vijand'. Dit was mogelijks het geval met Jooris Claeys (237r-238v) die paarden over de IJzer smokkelde.

8.3 Van enige spanning tussen de leden van de Raad van Vlaanderen merkten we niets. Zoals we weten scheurde de Raad in 1678 middendoor, ongeveer toch want het aantal leden was 21, dus oneven. De pro-Fransen bleven in Gent, de pro-Spanjaarden weken uit naar Brugge en keerden later terug. In zijn *Inventaris van de Raad van Vlaanderen* schrijft J. Buntinx (Brussel, 1964) op p.11: "*Het duurde nog jaren eer de eendracht weerkeerde*".

8.4 In tegenstelling met in Boek 2 vonden we weinig sporen van de fabricage van valse munten. Alleen soldaat Jan Heyndricx bezondigde zich aan deze lucratieve activiteit. Zie hierover hierna in 7.5.

8.5 De tortuur werd nog zelden gebruikt. Enkel Jan Heyndricx werd gezeseld. Het proces Jan Heyndricx bevat alle ingrediënten voor een thriller die het Hof, voor wat betreft de hoofdbeschuldigde, zeer lang op het verkeerde been zette. Hij sloeg vals geld, was een dief, een baanstroper en een *burssesnyder*. Uiteindelijk kreeg hij de galg.

8.6 Opvallend zijn de talrijke verbanningen uit de Provincie Vlaanderen en uit alle Spaanse landen. Voor de betrokkenen was het, na verbanning, ogenschijnlijk, voldoende de grens met Frankrijk over te steken. In Frans-Vlaanderen sprak men toch ook Vlaams? Zo simpel was het echter niet.

Hierna laten we Pieter Crispyn aan het woord vanuit zijn eigen ervaringen als banneling. Voor schuldig verzuim bij de moord op Adriaen Persyn, werd hij op 1 juli 1690 levenslang verbannen uit alle Spaanse landen (143r). *Op pyne van lyfstraffe* was het hem verboden terug te keren.

En toch daagde hij opnieuw op in Petegem. Op 25 juni 1692, dus twee jaar na zijn verbanning, werd hij verhoord. Door de procureur-generaal gevraagd hoe hij het aandurfde terug te keren, noteert de griffier (265r):

“Segt dat hy daerbuyten saude moeten sterfnen van ghebreck, mits het hem onmogelyck was om den cost te winnen. Ende dat syn familie niet verhuysen en can buyten de gheoorsaemheyte vande Majesteyt. Ende dat men hem saude belasten ... met het onderhaut van syne kinderen. Ende dat hy alleen gaende saude ghevanghen worden voor een spie [spion].”

Crispyn was dus niet enkel veroordeeld tot de bedelstaf, maar hij werd ook overal gewantrouwd en verjaagd.

8.7 Houden we rekening met het geval Crispyn, dan begrijpen we de veroordeling van Michiel van Tuylen (145r 7.07.1691). Voor zijn economische collaboratie met de Fransen besloot het Hof hem levenslang op te sluiten op een geheime plaats. Verbanning uit Vlaanderen vond het Hof niet aangewezen vermits hij goede connecties had in Rijsel. Dit in tegenstelling met Crispyn hierboven.

8.8 Zoals in de delen 1. en 2. gaat het Hof, bij het vellen van een vonnis, dikwijls niet in op de concrete omstandigheden van het misdrijf. We moeten het dan stellen met een verwijzing naar wat in *de tichten gheroert* [behandeld] werd, naar wat *inde discretie vanden Hove* gezegd werd ofwel verwijst het Hof naar de *excessen ende moetwillichen* begaan door de beschuldigde.

8.9 Sommige ambtenaren die een grote verantwoordelijkheid droegen, waren zeer jong. Zo was Louis Melaert oppercommis, m.a.w. hoofdhouanier, niettegenstaande hij pas 23 jaar was (26v). Begrijpelijk dat dit leidde tot conflicten met de oudere generatie.

8.10 Men wist dat het drinken van water ongezond was en leste zijn dorst met wijn of bier. Bij het minste conflict kon iemand zijn degen trekken. Het gebeurde dan ook regelmatig dat een beschuldigde *by drancke* was op het ogenblik van de feiten. Soms gebruikte hij dit als excuus voor het begane misdrijf.

Was de degen ‘ontbloot’, dan was dit een bezwarende omstandigheid bij de beoordeling van de ernst van het misdrijf.

8.11 Zoals in de delen 1. en 2. stellen we een verregaande verfransing vast. Eigenlijk gaat het om het gebruik van vervlaamste Franse woorden. Zo komen woorden als *mainteeneren*, *cesseren*, en *continueeren* regelmatig voor.

8.12 We hebben de indruk dat bij de griffiers het gebruik van ongekuist West-Vlaams en in het bijzonder pittig West-Hoeks afgenomen is. Zelden komt nog de overbodige tussenvoeging van het woord *en*, zoals nu nog gebruikt in de Westhoek, voor.

8.13 Zoals reeds in Boek 2 het geval was, schrijven de personen die verhoord werden, veel vlotter hun handtekening dan in Boek 1.

8.14 Militairen trachten een veroordeling door het Hof te voorkomen, door te stellen dat alleen een militaire rechtbank bevoegd is om over hen te oordelen. De procureur-generaal

gaat daar stevast niet op in en slaat hun verzoek tot vrijstelling van behandeling door het Hof af.

9. Uitgebreide Nadere Toegang

Vader Leo Mahieu en zoon Anthone Leo werden voor de Raad van Vlaanderen gedaagd, de eerste voor machtsmisbruik als Lieutenant Civil der Indaeghynghe te Gent en de tweede omwille van een liefdesaffaire. Heden ten dage ware dit voer voor paparazzi en tabloids. Zie Boek 2 269r-274v waar Leo Mahieu beschuldigd werd van corruptie o.a. bij de aanstelling van procureurs.

1r 11.01.86 Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Leo Mahieu, 51 jaar wordt in de secrete kamer andermaal verhoord.

Waarvan hij hier beschuldigd wordt, is niet duidelijk. In ieder geval wordt hij ervan verdacht in een geschil de twee partijen te hebben ‘gediend’. Hij vraagt oorlof *vanden Hove* [vrijstelling van rechtsvervolging], omdat hij reeds civiel veroordeeld is. Het Hof heeft daar echter geen oren naar, vindt zijn verzoek eene *inventie om tyt te winnen* en stelt dat *het wysdom* [vellen van een vonnis] *van een civile saecke tusschen partyen niet en belet de actie criminele*. Uiterlijk binnen de drie dagen dient hij schriftelijk zijn verzoek te motiveren.

16r 30.03.86 Rdsh. vander Meersche bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Leo Mahieu zegt dat hij bij een eventuele veroordeling door het Hof in beroep zal gaan. Ook hiervan is het Hof niet onder de indruk, want *in materie criminele ... als inckle* [enkel] *geltboeten aen dependeert, gheen appèlen* [appel: beroep] *valt volghens de decrete van de Maj. inden derden placcaetbouck te bevinden*.

Blijkbaar wordt Leo Mahieu verdacht van bedrog door te pleiten voor de twee partijen in eenzelfde rechtszaak.

5r 4.3.86 In de conciergerie van het Hof. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Barbel Aminos, dochter van Jooris, 33 jaar en kamervrouw bij de Mahieu’ s wordt als getuige ondervraagd.

Anthone Leo Mahieu en jonkvr. Mantels, dochter van raadsheer Mantels, zijn smoorverliefd op elkaar. Vermoedelijk daagde raadsheer Mantels Anthone Leo voor het Hof. In ieder geval is ook de vader van Anthone Leo niet opgezet met een eventueel huwelijk.

Barbel zegt dat ze zich niet *veele mede bemoyt t’ hebben ... nopende de vryaige van haer meesters sone*. Dit is ruimschoots in tegenspraak met de rest van haar verklaring.

Afgaande op de verhoren was Barbel de grootste supporter van het verliefde paar. Op haar konden ze rekenen. Soms observeerde Barbel op vraag van Anthone Leo het komen en gaan van zijn moeder. Was de kust veilig, dan gebeurde het dat jonkvr. Mantels naar Barbel *van vuyt de venster winckte* [wenkte] *dat hy de voorn. jonkvr. aen d’ achterpoorte mocht commen spreken*.

Op **Barbel’** s initiatief at het koppel bij een *moyken* [tante] van haar, eens wafels overspoeld met *twee bouteillen witte wyn vuyt haer meesters kelderken*.

Barbel weet ook te vertellen dat het koppel soms een rendez-vous had in *Den Leeuw*.

6r 5.03.86 In de gevangenis. Rdsh. vander Meersche bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Anthone Vanrockeghem, zn van Anthone, knecht van de Lieutenant Civil Leo Mahieu, wordt verhoord.

Niets nieuws.

6r 5.03.86 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Barbel Aminos** en **Anthone Vanrockeghem**, en laat hen naar huis terugkeren. Wel dienen ze te zweren dat ze zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur Coppenolle hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Voor het *gewysde* dienen ze 300 gulden borgsom te betalen.

19v 24.4.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. la Villette.

Anthone Leo Mahieu, 24 jaar, advocaat van het Hof en zoon van Leo Mahieu, wordt in de secrete kamer verhoord.

In een brief geschreven door Anthone Leo meent het Hof te lezen dat de jonge heer zijn geliefde voorstelde om samen naar Frankrijk te vluchten. Hij ontkent dit (auteur): “*Ik was ghetroubleert door het subit'[plotselinge] verzoek van de jonkvrouw. De jonkvr. stelde voor om nog voor vastenavond te trouwen. Mijn vader zou hierin nooit toestemmen en zelf zou ik me in alles aan hem 'submitteren' [onderwerpen].*

Anthone Leo (auteur): “*Op het kerkhof van Sint-Michiels heeft de jonkvr. me eens gezegd dat ze' teweghe was naer het begynhof'. Toen heb ik Barbel opgedragen om haar daar enkele botteltjes wijn te bezorgen.*”

20v 26.04.86 In de secrete kamer. Zie hiervoor.

Jacques Tysebaert, zn van Cornelis, 36 jaar en waard van *Den Leeuw bij de Gersbrugge*, wordt als getuige verhoord.

Tysebaert (auteur): “*Op zekere dag ontmoette ik jonkvrouw Mantels op straat en raadde haar aan naar huis te gaan, maar ze was hardleers en trok naar het huis van de Lieutenant Civil waar haar lief woont.*”

21r 29.04.86 Ten huize van vader Leo Mahieu dit omwille van de *indispositie* van zoon Anthone. Blijkbaar was jonkheer Leo Mahieu ziek door de hele zaak.

Zie hiervoor.

Catherine Franchise vanden Broucke, dochter van Anthone, vrouw van Leo Mahieu, wordt als getuige opgevoerd..

Ze houdt zich wijselijk op de vlakte en weet niets te vertellen.

1v 19.02.86 In de secrete kamer. Rdsh. Brant (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Livinus Windey, zn van Jan, 26 jaar en meier van Zele, wordt verhoord.

Jan Nuys, Jacques vande Putte en Jan de Bruyne hadden schulden aan Windey, o.a. om de vergoeding van diens prestaties te betalen. Op een venditie werden de meubelen van *vande Putte* en de Bruyne verkocht. Hierbij ontstond betwisting over betalingen aan Windey. Windey wordt verdacht van schriftvervalsing o.a. bij de redactie van *relaesens* [verslagen].

2v 19.2.86 Het Hof laat **Livinus Windey** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Geldof hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 50 gulden borgsom te betalen.

2v 19.02.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Baptiste Lievens, zn van Jan, 35 jaar, licentiaat in de rechten en baljuw van Berchem, wordt verhoord.

Zoals het nog gebeurt, is het verslag van Helias duister, o.a. omdat niet altijd duidelijk is over wie het gaat.

Volgende namen komen o.a. voor: Cardon waard van *Het Hemelrijck*, herbergier Jacques van Holle en ambtenaar Pieter Cosaert.

3v 20.2.86 Het Hof geeft opdracht aan de procureur-generaal binnen de acht dagen *syne preuve af te doene* i.v.m. de zaak van baljuw Jan Baptiste Lievens.

3v 25.02.86 én 4v 1.03.86 én 6v-10r 10r 8.03.86

In het gevang. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier de Vriese, de p.-g..

Pieter Ignatius van Steenkiste, zn van Jan Baptiste, 33 jaar, geboren te Brugge, later verhuisd naar Kortrijk, voorheen koopman en onlangs militair geworden, wordt verhoord. Van Steenkiste wil alleen terecht staan voor een militaire rechtbank. Hij wordt beschuldigd van een delict vooraleer hij soldaat werd. Wordt hij door het Hof veroordeeld, dan zegt hij in beroep te zullen gaan. Hij antwoordt uiteindelijk toch. In de hoop te ontsnappen aan een veroordeling voor zijn financiële malversaties werd hij dus militair.

Voorheen moest hij zich reeds verantwoorden voor het magistrat van Kortrijk en voor de Raad van Doornik. Van Steenkiste verscheepte, in vennootschap met zijn broer, naar of ontving per schip vanuit Londen garens. Had ook een handelspartner in Tourcoing. Hij wordt verdacht van schriftvervalsing in zijn transacties met Jan de Coninck en Pieter de Cockere, o.a. in zijn betalingen met wisselbrieven. Hij blijft halsstarrig alles loochenen

Opmerking. Zelf schrijft hij Pierre Ignace.

10r 7.03.86 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Pieter Ignatius van Steenkiste**.

11r 13.03.86 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jonkh. **Marten Snouckaert**, heer van Zomergem en sergeant-majoor in het leger van Zijne Maj., wordt verhoord.

Snouckaert vraagt als militair vrijstelling van rechtsvervolging. Bovendien verzoekt hij de procureur-generaal in te staan voor de gerechtskosten!

De procureur-generaal (auteur): "*Het Hof is bevoegd om kennis te nemen van alle delicten en excessen binnen de provincie gepleegd, zeker indien die gepleegd zijn op een suppoost van het Hof.*".

Snouckaert wordt verplicht te antwoorden, maar blijft bij zijn weigering. Bijgevolg wordt *de saecke ghereguleert op rapport*.

11v-13v 22v Strubbelingen nabij de grens met de Staten.

11v 1.03.86 In het gevang. Rdsh. de Jonghe (comm.), griffier Helias en de adv.-fisc. Spanoghe.

Anthone de Smet, zn van Louis, 38 jaar en tavernier te Middelburg [in de provincie Vlaanderen], wordt verhoord.

We hebben de samenhang tussen 11v én 12v én 13v als volgt begrepen. Anthone de Smet, Pieter Cornel en Jan Baecke zijn drie *taverniers* in Middelburg. Dit Middelburg ligt in Vlaanderen, terwijl Aardenburg in de Staten ligt. Jan Baecke smokkelt wijn via Aardenburg uit de Staten met uitdrukkelijke instemming van de *regieringhe* van Aardenburg. Dit leidt tot een dispuut tussen Baecke en de twee andere herbergiers die hij beschuldigt van diefstal.

12v 23.03.86 In het gevang. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Cornel, 36 jaar en tavernier te Middelburg [in de provincie Vlaanderen], wordt verhoord.

13v 27.03.86 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe (comm.), Helias en adv.-fisc. Spanoghe. **Marie Clappaerts**, dochter van Alexander, 34 jaar en vrouw van Pieter Cornel, wordt verhoord.

Uit dit verhoor valt weinig nieuws te rapen. (Auteur): *“Ik ben met mijn man naar Aardenburg geweest om ‘vastenspyse’ te kopen. Daar heb ik niemand van ‘de regieringhe’ gesproken. Wel heb ik gezien dat Vermaere als gevangene door soldaten weggeleid werd.”*

22v 12.06.86 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier de Vriese, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Baecke, zn van Jan, 54 jaar en tavernier in Middelburg (Vlaanderen) wordt verhoord. (Auteur): *“Op 25 februari 1686 om vijf uur ’s morgens kwamen Anthone de Smet, Pieter Cornel en hun vrouwen me wekken. Dieven hadden hout gestolen uit hun stal. Omdat er ook bij mij hout gestolen was, ben ik meegegaan naar de baljuw. Achteraf vroegen ze me of ik wilde meegaan om bij de ‘regieringhe van Aardenburg te beklagen over het optreden van de ‘cherchers’ [soort grensdouaniers, blijkbaar in dienst van Zijne Maj.]. Dit heb ik geweigerd. Soldaten [blijkbaar van Zijne Maj.] hebben de woning van de ‘cherchers’ ontzet en Pieter Haussens gevangen genomen.”*

Blijkbaar was Baecke goede maatjes met het Staatse stadsbestuur van Aardenburg in tegenstelling met de Smet en Cornel.

131r 18.03.87 Vonnis over Jan Baecke.

Rekening Houdend met zijn gedrag in de discretie *vanden Hove* en met zijn bekentenis op 13.03.87, wordt **Jan Baecke** veroordeeld voor zijn *excessen* in de boete van 50 gulden en in de proceskosten. Meer vernemen we niet.

14r 16v In 1686 was in Berchem elk gezag zoek.

14r 29.03.86 Op de secrete kamer. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Meester **Pieter de Beusere**, zn van Pieter, Berchem, 28 jaar, wordt verhoord.

16v 12.04.86 Secrete kamer. Rdsh. Neyt (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Cousaert/Cousar, zn van Simon, 28 jaar en ambtenaar van de parochie Berchem, wordt verhoord.

De samenhang tussen 14r én 16v hebben we als volgt begrepen. In Berchem is alle gezag zoek en zijn er menigvuldige twisten.

1. Jan Sibille en Evrard Bedart, in wandeling *den Duyts* genoemd, vochten in *De Sonne* uitgebaat door Jacques van Holle. Alhoewel Evrard Bedart *teenemael* [helemaal] *bebloet in het aensicht* buiten kwam, toch greep de baljuw Lievens, alhoewel in de buurt, niet in.

Blijkbaar was Evrard Bedart voor iedereen het zwarte schaap.

2. Pieter Coesaert, alhoewel ambtenaar, wordt beschuldigt van de publicatie van een

laetweten [bericht], zonder daartoe bevoegd te zijn. Hij ontkent dit en zegt dat hij nooit iets publiceerde [kenbaar maakte aan de bevolking] zonder de toestemming van burgemeester en schepenen. Toch werd hij op hun bevel aangehouden. Vooral schepen Camberlyn had het op hem voorzien.

21r 21.03.86 In de secrete kamer. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, de subst. vd p.-g..

Baltazar Schollenberghe, zn van Pieter, 31 jaar, burggraaf van het Land van *Wynendaele* en baljuw vande administrateur van het Leenhof van *Wynendaele*, wordt verhoord.

Niet begrepen. In ieder geval is er spraak van:

1. een ongeluk met de dood van Pieter de Pauw, knecht van de Prins van Swartzenburgh, als gevolg, iets wat de Prins ten zeerste bedroefde.

2. de verkoop van een ammanie en de betaling ervan. Baltazar Schollenbergh ontkent dat hij ten onrechte geld ontving.

Volgende namen komen voor: Jacques Breydel en Jacques Blomme.

Opmerking Baltazar Schollenberg: zie ook Boek 2 168v-169r

24v 27.06.86 Rdsh. François Peeters bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Pieter van Damme, zn van Laureyns, 34 jaar, baljuw van de parochie en de heerlijkheid van Petegem, wordt verhoord.

Pieter van Damme wordt ervan beschuldigd dat hij, op Sacramentsdag 1686, bevel gaf aan zijn ambtenaren de weduwe van Guillaume Craeynest aan de schandpaal te 'stellen'. Reden? 's Nachts had ze samen met twee manspersonen hout gestolen in het bos van Mullem(?). Dit gebeurde 'op bevel' van mevr. Jenne Brias, *vrouwe* van de parochie Petegem. De twee mannen, haar zoon en een zwager van haar, konden hun buit achterlaten en vluchten, maar zij werd op heterdaad betrapt en ingerekend.

Van Damme kon geen ordonnantie van de leenmannen voorleggen.

25v 1.07.86 In de fiscale kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de adv.-fisc.

Beatrix de Buel, dochter van Servaes, 47 jaar, wonend te Sint-Niklaas en huisvrouw van Pieter de Suttere, wordt verhoord.

Beatrix de Buel ontkent de inhoud van de twee artikels.

26r 1.07.86 Zie hiervoor.

Franchois de Suttere, 20 jaar, zoon van Beatrix de Buel, woont bij zijn ouders te Sint-Niklaas en verdient de kost als brandewijnstoker, wordt verhoord.

(Auteur): "*Pieter Hasselman* [baljuw, zie verder] *en zijn assistenten zijn bij ons thuis geweest om twee 'coebeesten' in beslag te nemen. Ze hebben die uit de stal geleid tot op de hoeve van Marcus de Vriendt en ze daar gestald. Zelf heb ik me er niet mee bemoeid. In de latere namiddag ben ik gaan zien toen ze ook daar weggehaald werden. 'Ongherief ... aen de exploicteur offe syne assistenten heb ik helemaal niet veroorzaakt.'*"

26v 1.07.86 Zie hiervoor.

Het Hof beslist dat beide beschuldigten **Beatrix de Buel** en **Franchois de Suttere**, naar huis mogen terugkeren. Zij moeten zweren dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen telkens hun procureur Quéseau hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Zij moeten de gerechtskosten betalen.

90r 10.09.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de adv.-fisc. Spanoghe.

Mayken Swinters, dochter van Lucas, 68 jaar en vrouw van molenaarsknecht Passchier de Rycke, wordt verhoord.

Swinters (auteur): *“Ik was er niet bij toen baljuw Pieter Hasselman de koeien van Pieter de Zuttere wilde in beslag nemen. Evenmin heb ik diens assistenten gehinderd door te slaan met stokken. Op het moment van de feiten was ik in Absdale krabben aan het oprapen, om die nadien te verkopen.”*

26v 8.07.86 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Louis Melaert, zn van Jan, 23 jaar, oppercommis [opperdouanier] van ... [onleesbaar] *par* vat wyn van het district van Sint-Laurens, wordt verhoord.

[Sint-Laurens lag op de grens met de Staten en er werd veel wijn gesmokkeld naar de Zuidelijke Nederlanden. Oppercommis spelen was daar een zeer delicate zaak en bij het uitoefenen van zijn ambt ging Louis Melaert zeer driest tekeer.]

Louis Melaert (auteur): *“Beeld je in dat je in mijn schoenen staat. Je bent drieëntwintig gepasseerd, je hebt als hoofddouanier een hoge functie en enkele meters verder, over de grens en dus op Staten bodem, woont molenaar Pieter Buyse en die scheldt je om de haverklap de huid vol. Ik voel me dan machteloos, want op Staten bodem bezit ik geen enkele jurisdictie. Met een roer heb ik hem achternagezeten, evenwel zonder de bedoeling hem te doorschieten’. Op een andere keer probeerden Jan Coene en Elisabeth Sierens een vaatje wijn vanuit de Staten over de grens ‘blauwen’ [smokkelen] voor rekening van Jacques Goossens, herbergier wonend aan de Celibrugge. Jan Coene, die ik betrapt had, gaf ik bevel dit vaatje naar mijn huis te dragen. Onderweg biechtte hij op dat het sedert mei ongeveer het 32-ste vaatje was dat Goossens zo over de grens wilde laten smokkelen.”*

Oppercommis Melaert was geen zacht gekookt eitje, in tegendeel. Op zekere dag volgde hij Elisabeth Sierens, verdacht van smokkel, tot aan de drempel van haar eigen kamer. Maar niet verder, verklaart hij. Toen Elisabeth die kamer verliet hield ze er wel *eene buyle* [bluts] aan over. Hoe ze daaraan gekomen was, wist Melaert niet te vertellen.

Op een andere keer liet hij smokkelaar Coene in zijn eigen huis vastbinden aan een nagel in de muur.

Andere namen die voorkomen: Jan Boelare en Pieter Bertolomeus, beiden *chercheurs* [douaniers], en herbergier Jacques Michiels.

28r 9.07.86 Het Hof geeft **Louis Melaert** de toelating de stad te verlaten. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Sadelere hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als zekerheid voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij een borgsom te betalen. De advocaat-fiscaal wordt gemachtigd om zich nader te informeren *à charge et décharge in 't ghesach* van Jan Caluwé en Jan Boelare.

28r 11.07.86 In de secrete kamer. Rdsh. François Peeters (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Margriete Cooman, dochter van Pieter, Waregem, 50 jaar, dochter van Pieters en weduwe van molenaar Guillaume Craeynest, wordt verhoord.

Margriete Cooman (auteur): *“Daags vóór Sacramentsdag, 's morgens voor zonsopgang, heb ik, in het bos van de graaf van Blangerval, samen met mijn zoontje van twaalf jaar ‘een*

vrachtken meyen afghesneden, bestaende elck vuyt in X á XII tacxkens van de dichte van eenen duym, sommige wat meerder andere wat min'. Die wilde ik naar een familielid in Oudenaarde dragen om het huis te versieren bij 'het passeren vande processie met het alderheylichste'.

Bij het verlaten van het bos en nabij de herberg 'Den Blaesbalck' werd ik aangehouden door de ambtenaren van Petegem. Eerst leidden die me in vermelde herberg en daarna ten huize van 'Mevrouwe van Peteghem' [Jenne Brias]. Die gelastte haar baljuw om me 'aen 't pélorin [schandpaal] te stellen', iets wat zijn assistenten dan ook deden.

Ze hebben me eerst met 'een zeelken' [touwtje] aan de arm gebonden en dan naar de schandpaal geleid, niet jegenstaende ick de voornoemde mevrouwe den selven balliu op myn knyen tot verscheide reysen [keren] om vergiffenisse ende gratie hadde ghebeden, dan sonder effect. Daar werd ik 'op eene tonne voor hetselve pélorin ghestelt ... met den halsbandt aenden hals ende d' armen ghebonden'. Hoe lang ik daar gestaan heb, weet ik niet.

'Nadien werd ick gheleet over de plaetse naer het huys vande voors. mevr. van Peteghem, alwaer sy my de reste vanden dach tot inden avond op een solder hebben ghesteken ... met een testken [tasje?] cleyn bier met een stuck drooghbroot ende wat saut [zout].'

Verder zegt de confessante ... *"te betrouwen dat sy meer dan condignelyck [gepast] ghestraft is gheweest".* Ze voegt er nog aan toe *"dat het Hof soude belieffen regard te nemen [ermee rekening te houden] dat sy teenemael arme is ende wed. ghebleven met vyf levende kinderen waervan het jongste maer eenen handt en heeft."*

Verder vonden we geen vonnis, waaruit we afleiden dat het Hof barmhartig is geweest voor Margriete Cooman.

29v-39v 46r-53v 58r-71v 76r-87v 90r-94r 97r 99r-101v 128r De zaak van de broers Jan en Adolf Heyndricx. Jan Heyndricx wordt voor valsmunterij en baanstroperij tot de galg veroordeeld.

29v 15.07.86 In de proostdij van Sint-Pieters. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Naast **Jan Heyndricx**, zn van Jan, wordt ook zijn broer Adolf Heyndricx verhoord. De twee verklaringen kunnen elkaar bevestigen, aanvullen of tegenspreken.

1. Jan Heyndricx werd geboren in Nieuwpoort op 13 april 1660 en is thans zesentwintig jaar.
2. Zijn vader heeft hij zeer *jonck* verloren. Zijn moeder hertrouwde met een man uit Parijs waar ze ging wonen met Jan en Adolf een broer van hem.
3. Toen ook zijn moeder stierf, keerde hij terug naar Gent, alwaar hij tot zijn veertiende *opghequeckt* werd in de *Biesenstraete*.
4. Met toestemming van zijn stiefvader ging Jan in Franse dienst bij de marine.
5. Toen zijn compagnie opgeheven werd keerde hij terug naar Gent. Hij logeerde een drietal maanden in de herberg *Den Inghel* vooraleer te trouwen met een dochter van die herberg.
6. Daags na zijn huwelijk trad hij in dienst in het regiment van de dragonders, waar hij foerier werd. Met zijn vrouw nam Jan zijn intrek op een kamer nabij *Het Cleyn Begynhof*.
7. Na ongeveer drie à vier maanden keerde het echtpaar terug naar *Den Inghel* waar hij een kamer huurde bij zijn schoonmoeder, uitbaatster van de herberg.
8. Na een zevental maanden hield hij het daar voor bekeken en trok binnen in een huisje dat hij huurde aan een *begyntien* uit het *Cleyn Begynhof*. Hiervoor telde hij tien pond huur neer.

Zelf verhuurde hij daar twee kamers, een aan zijn broer Franchois en een tweede aan een ruiter van zijn regiment.

9. Negen maanden later verhuisde zijn regiment naar Brussel. Het echtpaar Jan Heyndricx en zijn broer Franchois namen hun intrek in een huis nabij de Zavel bij een weduwnaar. Daar woonde hij naar zijn normen lang, omtrent één jaar.

10. Ondertussen werd Jan vaandeldrager in het regiment van de markies van Barbaran. Zo belandde hij in Mechelen. Vervolgens lag hij een negental maanden in garnizoen in Charleroi en in Lier.

11. In Brussel werd hij op een schip gezet en naar Tessel gevoerd. Daar scheepde hij in op de San Diego, een oorlogsschip. Zijn huisvrouw die hem tot nu toe vergezeld had, keerde naar Gent terug. De San Diego vaarde naar Cadix, waar zijn regiment geïncorporeerd werd in de zee-armada. Daardoor wisselde Jan van tijd tot tijd van schip.

12. Jan Heyndricx voer op een groot Genuëes oorlogsschip naar Barcelona, waar zijn regiment terstond opgeheven werd. Doorheen Frankrijk keerde Jan naar de Nederlanden terug.

Afwijkende versie van zijn broer Adolf (39v).

Hier ging Jan wel heel kort door de bocht! Adolf en Jan maakten samen deel uit van het garnizoen te Lier, samen trokken ze naar Charleroi en via Tessel [Texel(?)] naar Spanje. Nadat ze samen deserteerden, begonnen ze hun terugreis naar *Nederlandt*. In de Pyreneeën scheidden hun wegen. Adolf, *door de groote coude sieck gheworden synde ende alsoo onbequam om meer te avanceren, van synen broeder is achterghelaeten gheweest in de stad Ax in Gascogne. Alwaer hy in het hospitaal ten deele ghecureert synde, syn voyage alleene vervoordert heeft tot Argenton, ende soo voorts tot in Vlaenderen, op den wech vraeghende vande goede lieden 't goede hem noodigh was tot syne subsistentie.*

Einde afwijkende versie van Adolf.

13. Via Bergen en Brussel keerde Jan, steeds vergezeld van twee andere vaandeldragers, naar Gent terug bij zijn vrouw die een kamer achter *Den Inghel* betrok.

Daar vertoefde Jan ongeveer veertien dagen, de tijd om werk te zoeken. Dit vond hij in een regiment waar hij omtrent twee jaar diende.

14. *Vuyt curieusheyt ende devotie sonder congé gheweest synde*, trok hij naar Kortrijk om daar de processie te zien. Bij zijn terugkomst vernam hij dat een buurvrouw met zijn echtgenote gekeven had. Omdat ze ook hem beledigde, liet hij dit niet zonder meer gebeuren. Meteen gaf hij haar *eenen slach met syne baguette*, waarvoor zijn kapitein hem in het gevang liet steken. Nog dezelfde dag liet men Jan evenwel vrij.

15. Wandelend door Gent en op zoek naar werk, ontmoette hij na de mis in Sint-Baafs een zekere Pieters, een oude bekende van hem waarmee hij nog in hetzelfde regiment gediend had. Die lag in garnizoen te Ath, maar omwille van *de quade betaelynghe* had Pieters ongevraagd een paar weken congé genomen bij zijn broer in Antwerpen. Zijn officieren zagen daarin geen graten, lieten hem schriftelijk weten dat hij, Pieters, bij zijn terugkomst steeds welkom was.

Onze Jan zag hierin een buitenkans, samen dronken ze drie potten bier en een pint wijn. Vooraleer de tocht naar Ath aan te vatten, bracht Jan zijn vrouw op de hoogte van het hoopvolle nieuws.

16. Onderweg ontmoetten ze nog een andere soldaat genaamd die vanuit Ath slecht nieuws meebracht. Hij vertelde hen de kwade mare *dat hy, om de groote miserie die het garnisoen ginder leedt, van syne officieren congé ghecreghen hadde om syne vrienden voor vier à vijf weken ... te gaen besoucken, daerby voughende dat hy, Pieters, daer van hongher soude sterven.*

17. Met zijn drieën vatten ze de terugweg aan richting Gent. Onderweg dronken ze *'s morgens ontrent één ure voor sonne een dobbel maetien brandewyn*. Jan Heyndricx wilde betalen met een schelling, maar de jongen die de brandewijn ingeschonken had, bracht het stuk prompt terug *segghende dat die soo blauw vuytsach, dat hy docht dat hy niet goet en was*. De waard was tevreden toen men hem met ander geld betaalde, *hoewel datter noch een oortien moeste wesen*.

18. De andere soldaat nam afscheid van Heyndricx en Pieters en trok richting Brugge. In een andere herberg verderop dronken ze *noch twee enckele maetiens*. Jan betaalde met de verdachte schelling, maar de vrouw kon niet wisselen. Met de belofte de volgende keer te betalen, mochten Heyndricx en Pieters hun weg verder zetten. In een andere herberg betaalde Jan Heyndricx de waard die de schelling *sonder teghensegh* [tegenspraak] aanvaardde.

19. Ze namen afscheid van elkaar en Pieters trok richting Antwerpen naar zijn broer. Jan Heyndricx voelde zich niet in zijn sas *midts syn hoeft was drayende van te veel brandewyn te dryncken*, legde zich neer en *is alsoo in slaep gevallen*. Wellicht had hij te weinig gegeten tussenin.

20. Op een vrijdag kwam Jan thuis. Nadat hij aan zijn vrouw de oorzaak van zijn onverwachte thuiskomst uitgelegd had, *heeft hy sich andermael wat ten slaepe gheleyt*. Daarna is hij opnieuw op d' Hoyer gegaan, wellicht om werk te zoeken. De zaterdagvoormiddag opnieuw wat in stad gewandeld. 's Namiddags opnieuw naar d' Hoyer ende hem eens int waeter ghespoelt hebbende is daer blyfden slaepen in het gars [gras] tot ontrent den seven uren.

Thuisgekomen zegde zijn vrouw dat haar moeder die avond waarschijnlijk vanuit Charleroi zou aankomen, en of hij haar wilde tegemoet gaan. Aan de Kruyserpoort gekomen stelde hij vast dat die reeds gesloten was. Terug thuis legde hij zich opnieuw te slapen.

's Anderendaags, op een zondagmorgen, ging Jan naar de kerk en thuisgekomen vond hij tot zijn grote verbazing zijn broer Adolf. Die had geld verdiend met het leggen van strodaken.

Op het wederzien dronken ze samen drie tot vier maatjes brandewijn. Na het noenmaal sliep Jan nog tot rond vier uur.

21. Wakker geworden, ging Jan met zijn broer Adolf nog een pot bier drinken *by den vleeschauwer* [vleeshouwer]. Een vrouwtje aldaar aanwezig vertelde in geuren en kleuren *dat sy wel vynden soudien die den valschen schellinck vuytghhegeven hadden*. Gevraagd of ze de schurk nog zou kunnen herkennen, wees ze met de vinger naar Jan Heyndricx!

Achternagezeten door twee mannen met een degen gevolgd door een meute volk, vluchtte Jan tot aan de rivier. Daar kreeg hij kreeg een draaiing in het hoofd, viel in het water en werd gevangen genomen.

Afwijkende versie van zijn broer Adolf (39v).

Beide broers waren aanwezig *by den vleeschauwer* en werden gelijktijdig aangehouden. Jan was gewapend met zijn degen.

39v 17.07.86 In de proostdij van Sint-Pieters. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Adolf Heyndricx, Gent, 21 jaar (dus geboren in 1665), vanaf zijn vijf jaar (in 1670) samen met zijn moeder naar Parijs verhuisd, toen hij twaalf jaar was (in 1677) overleed zijn moeder. Zijn stiefvader zette hem op een koets naar Rijsel om naar Vlaanderen terug te keren.

Verder een gelijkaardig wedervaren zoals zijn broer Jan. We beperken ons tot die zaken die een zekere relevantie hebben. Adolf was bijzonder handig om aan geld te geraken zonder te werken en in het spenderen van dit zelfde geld aan de drank. Hij vroeg en kreeg onder andere geld van zijn voogd Lodewijck van Bouckhautte met wiens toestemming hij zijn intrek nam in *Den Inghel* waar zijn broer Jan woonde. Ook van zijn luitenant ontving hij geld. Dit om een paard te kopen, maar hij verdrong het.

Toen hem op zekere dag nog dertig pattacons resteerden, besliste hij die op te souperen *in Hollandt, midts hy dat quartier noch niet ghesien en hadde*. Daar verteerde hij zijn laatste penning sonder te weten *van wat haut pylen maecken*.

Adolf wasrad van tong en van een leugentje vervaard. In Holland bewoog hij zich in de kringen van degenen van *de ghereformeerde religie die vuyt Vrancryck gherefugieert quamen*. De Franse taal was geen probleem, vermits hij als kind enkele jaren in Parijs gewoond had. Bovendien kende hij nogal wat grote Franse steden uit de tijd dat hij als zwerver vanuit Spanje doorheen het land getrokken was. In de kringen van *de réfugiés* maakte hij zich bekend als de zoon van een procureur uit Toulouse. Op een andere keer kwam het hem beter uit zich uit geven als de zoon van een *trésorier* van de artillerie te Bordeaux. Zo introduceerde Adolf zichzelf met succes bij de betrokken armenmeesters en geraakte hij aan de nodige fondsen om in zijn onderhoud, spijs en drank, te voorzien.

Adolf kocht tinnen borden, maar ontkende ten stelligste dat hij daarmee vals geld fabriceerde.

46v 25.07.86 In de proostdij van Sint-Pieters. Rdsh. Charles François Peeters, Jan Baptiste de Gheldere als zijn adjunct.

Adolf Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

Adolf Heyndricx had op verschillende plaatsen geprobeerd met vals geld te betalen. Eén van de getuigen zei hem *dat hy noch erghens aen eene galghe soude gheraecken*. Adolf was nog gerust in een goede afloop toen hij met een scheut galgenhumor repliceerde *ende cletsende met syne vyngheers dat dit [maken van vals geld] ende bursse snyden vrye conste is!*

49r 27.07.86 Idem. **Adolf Heyndricx** wordt nogmaals verhoord.

Het Hof had nauwgezet het komen en gaan van Adolf op de dagen vóór zijn arrestatie nagegaan. Hij werd betrapt op de uitgifte van een vals Zeeuws *dobbelken*, een valse schelling en op het voorleggen van een vals attest. Voor dit laatste betaalde hij een hem onbekende ruiter met een glas bier voor de redactie van dit attest. Hiermee hoopte hij geld los te krijgen van zijn voogd *Lodewyck van Bouckhautte*.

53r 27.07.86 Als 'voren'. **Jan Heyndricx** wordt nogmaals verhoord.

Het Hof betrapt Jan Heyndricx op verschillende leugens in de beschrijving van zijn tijdsgebruik. Over de lotgevallen van een tinnen schotel die hij door zijn broer Adolf liet kopen, dist Jan een uitgebreid verhaal op waarin zijn broer Adolf, zijn eigen vrouw, haar moeder, de stiefvader van zijn vrouw, een ruiter en *een ouden cleercooper*, aan wie hij, uit geldgebrek, zo zegt hij toch, een tinnen schotel verkocht [jawel, p.55r], elk hun rol spelen.

58r Zelfde datum, 27.07.86. In de proostdij van Sint-Pieters. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g. de la Villette.

Jan Heyndricx, wordt andermaal ondervraagd.

Het Hof controleert opnieuw de handel en wandel van Jan Heyndricx. Hij wordt geconfronteerd met verschillende leugens. Om te beginnen de oude *cleercooper* aan wie hij een tinnen schotel zou verkocht hebben (auteur):

"Ik, een tinnen schotel gekocht? In de negen jaar dat ik deze winkel uitbaat, heb ik nog nooit één tinnen schotel gekocht!".

Tot vier maal toe vraagt het Hof uitleg over zijn poging om met *quaet gheldt* te betalen.

Weigerde men dit te aanvaarden, dan vereffende Jan de rekening met *goet gheldt*. Nadat Jan zijn broer Adolf voor dood achtergelaten had, aasde Jan ook op het deel van Adolf in de successie van hun kozijn Snouck. Daartoe zond hij zijn broer Franchois naar een zekere Huybrechts, wonend in Brugge, met een vals attest waaruit moest blijken dat zijn broer Adolf inderdaad overleden was.

Ook van Lodewijck van Bouckhautte, voogd van Adolf, probeerde hij geld af te troggelen.

60r Blijkbaar idem.

Adolf Heyndricx wordt nogmaals ondervraagd.

We vernemen weinig nieuws tenzij dat Adolf in zijn vorig verhoor over delicate punten zedig gezwegen heeft.

61r 30.07.86 Blijkbaar in de proostdij van Sint-Pieters.

Jan Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

De vraag blijft of Jan Heyndricx op de avond van 7 juli 1686 buiten de Dampoort geweest is.

61v Blijkbaar zoals hiervoor.

Adolf Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

Adolf heeft een mantel in pand gegeven in de Berg van Barmhartigheid. Na belofte aan Lodewijck van Bouckhautte 's anderendaags een zeker briefje te brengen, ontving Adolf van hem enkele penningen. In deze historie speelt dit mysterieus briefje een rol. Wanneer Adolf 's anderendaags opdaagt met bewust briefje bleek dit vals te zijn. Dit briefje had hij ontvangen van zijn vrouw. Thuisgekomen was hij woest op haar en *gaf haer terstont eenen vuyst in het aensicht, segghende dat sy hem soo hadde gheaffronteert*. Verder vraagt het Hof of *het dickwils ghebeurde dat hy syne huysvrauwe soo vriendelyck accueil dede*.

Waarop Adolf antwoordt (griffier):

“Den derden offe vierden dach naer syn houwelick noch eens gheslaeghen heeft ter oorsaecke vanden selven mantel, midts sy by avonden de cnoppen ontnayende door onvoorsichticheyt inde stoffe sneet, niet teghenstaende den confessant haer te voeren tot twee a drye reysen [keren] vermaent hadde van daer voeren sorghe te draeghen. Het ghone den confessant occasie gaf van haer de servette die sy aen het hoofd hadde, om de ooren te lappen. Ende alsoo sy al murmurerende seyde dat hy haer niet en moeste slaen of dat sy haer soude gheweert hebben, vloogh den confessant haer in colère toe, ende gaf haer eenen trap op den buyck dat sy eenighe stappen verre vloogh. Ende hebbende haer daer tsedert van tydt tot tydt wat slaeghen ghegheven als d' oorsaecke presenteerde”

61v 5.08.86 Het Hof beslist **Jan** en **Adolf Heyndricx** op twee opeenvolgende marktdagen van negen uur 's morgens tot zes uur 's avonds, *publiquelyck ten toone te laeten stellen door den scherprechter den eenen op de Cooremerckt ende den anderen voor het Graven Casteel, opdat een yder yet [iets] t' hemlieden laste wetende, danof aen het officie inkennen soude connen doen*.

64r 9.08.86 In de gevangenis van het Hof. Voor de commissaris en zijn adjunct, *ten beleede als voren*.

Adolf Heyndricx wordt andermaal verhoord.

Het Hof zegt *dat hy de schande mischien soude connen ontgaen met de waerheyt te segghen*.

Men is vooral geïnteresseerd in de herkomst van de twaalfstuiver penningen waarmee Adolf betaalde in de herberg Leopoldus en in het lot van het tinnen bord dat hij kocht. Aanvankelijk is hij niet scheutig met zijn uitleg, maar geleidelijk vertelt hij meer en meer, vooral wanneer het Hof dreigt met scherpere middelen. Wandelend *al suchten over ende weder in de camer* biecht hij uiteindelijk alles op. Jan heeft het bord gesmolten, weliswaar niet in zijn bijzijn.

Ook over het uitgeven van het vals geld vernemen we veel.

Adolf (auteur): *“Jan gaf me naast slecht geld ook goed geld, dit voor het geval men het eerste weigerde. Ik was bevreesd dat men het zou ontdekken in mijn regiment, daarom 'heb ick*

gheseyt [tegen Jan] dat ick me daarmede niet meer en wilde bemoyen' [bemoeien]. Wel heb ik de indruk dat zijn vrouw het wist, 'omdat sy hun commende besoucken altydt provisien sach van boter, eyeren, wittebroodt ende diergelycke, meer dan eenen simpelen soldaet van syne gaige [hier soldij] coste [kon] cryghen'. Zelf heb ik Jan een tweetal keren vals geld zien fabriceren, maar nooit een twaalfstuiver penning. De vorm heb ik gedolven op d' Hoyer en ik zal die wel kunnen terugvinden."

64r 14.08.86 Het Hof beslist dat als gevolg van zijn bekentenis **Adolf Heyndricx** niet publiek dient tentoongesteld. Over het publiek tentoonstellen van Jan vernamen we verder niets.

68r 10.08.86 Het Hof beslist **Adolf Heyndricx** naar d' Hoyer te laten overbrengen. Verder dient de commissaris aan de gouverneur te vragen om morgen om drie uur vijftientig à dertig militairen te zenden naar de Visscherye. Zonodig worden die ingezet [bij het graven naar de vorm].

68v Zoals hiervoor. In de Chastelette.

Jan Heyndricx wordt andermaal verhoord.

De p.-g. dringt aan om de waarheid te zeggen over het gebruik van de tinnen 'taillore' [bord]. Zelfs als men hem de werkwijze van het smelten uitlegt, dan nog loochent hij hardnekkig dat hij daarmee iets te maken heeft. Of hij de betekenis van het woord *moule* kent? Jan weet alleen dat men die bij de productie van kogels en lepels van doen heeft. Van de manier om vals geld te maken, weet hij helemaal niets. Tot dusver de verklaring van Jan Heyndricx.

69v 11.08.86 In de gevangenis van het Hof. Verder als hiervoor.

Adolf Heyndricx wordt nogmaals ondervraagd. De opgraving op d' Hoyer leverde niets op, dit tot grote consternatie van vooral Adolf.

Adolf (auteur): *"De aangeduide plaats was door iemand volledig omgewoeld. Mogelijks weet de waard van 'Het Sweert' daar meer over. Nog iets. 'In een cleyn lochtincxken [moestuin] ten huysen van Margriete la Broye' heeft Jan heeft nog ander materiaal dienstig bij het maken van vals geld gedolven."*

Adolf is bereid zijn verklaring in aanwezigheid van Jan onder eede te bevestigen op syn deel hemelrycx. Zijn aandeel in de productie van vals geld is zeer gering. *Somwylen heeft hy de gotelinghe [het te smelten of gesmolten metaal] wel helpen boven het vier [vuur] houden ende sant vryfven [zand wrijven] om het stuk te polieren. Zelf heeft hij er geen benul van hoe men de tekening in de moule moet maken.*

71v 12.08.86 In de Chastelette. Rdsh. vander Goes, Jan Baptiste de Gheldere als adjunct en de p.-g..

Jan Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

Hij wordt o.a. ondervraagd over het vals attest dat zagezegd van de hand was van een prelaat van Parijs en waarin staat dat Adolf overleden is. Jan beweert dat hij dit document ontving van zijn broer Franchois en wordt zo met een frappante leugen geconfronteerd. Hij dist een verhaal op waaruit moet blijken dat dit een misverstand was.

73r 13.08.86 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Heyndricx**.

76r 13.08.86 **Adolf Heyndricx** wordt in de secrete kamer van het Hof gebracht. Men leest het verslag voor van zijn verhoren op 9 en 11 augustus. Gevraagd of hij bij zijn verklaring blijft en of hij bereid is die te herhalen in tegenwoordigheid van zijn broer Jan, antwoordt Adolf bevestigend.

76r 13.08.86 In de secrete kamer. Voor het Consistorie.

Eerst brengt men **Jan Heyndricx** binnen. Het Hof confronteert hem met de verklaring van zijn broer Adolf. Jan blijft hardnekkig alle schuld loochenen.

77v Men leidt ook **Adolf Heyndricx** binnen. Die groet zijn broer. Tussen beiden ontspint zich een discussie, Adolf bevestigt zijn eerdere verklaring, maar Jan blijft ontkennen. Meer nog, Jan beschuldigt zijn broer Adolf:

“Synen broeder warschynelyck plichtich moeste wesen van fabrique [fabricatie] van valsche munte ghemerckt hy soo wel wist vuyt te legghen hoe die wort ghemaeckt.”

80r 14.08.86 In de gevangenis. Zelfde commissaris, zelfde griffier en de p.-g..

Adolf Heyndricx wordt nogmaals verhoord.

Adolf heeft er spijt van dat men Jan niet verteld heeft dat men hem Adolf, zo hij niet de waarheid zei, ook zou tentoonstellen. Uit schrik voor die schande heb ik in mijn vorig verhoor de waarheid gezegd.

We citeren een paar concrete feiten. Adolf woonde op een kamer in de Bagattenstraat in een huis genaamd *De Roode Zee*. De eigenaar, timmerman Pauwels, wist dat Jan een valsmunter was. Ook die van de benedenverdieping waren op de hoogte.

Adolf geeft de indruk dat hij en zijn broer bij momenten in namaakpenningen grossierden. Zo deed Jan veel aankopen bij de boeren op de markten. Die betaalde hij met vals geld en de aangekochte zaken verkocht zijn vrouw - uiteraard tegen goed geld - voor een prijsje in de winkels.

In een vorig verhoor had Adolf gezegd dat hij op de weg naar Kortrijk eens 32 nagmaakte driestuivers penningen in een steenput geworpen had. Nader hierover ondervraagd zegt hij (auteur): *“Ik had die gekregen van Jan op voorwaarde dat ik hem de helft van het permissiegeld zou geven. Omdat de namaakpenningen stilaan bekend werden in Gent, ben ik ermee buiten stad getrokken. In Astene zegden boeren me dat ik een ‘bursse snyder’ [vrij vertaald: zakkenroller] was en dreigden me aan te geven. Uit schrik dat ze me zouden ‘visiteren’ ging ik naar het toilet en gooide al de stukken in een steenput naast de achterdeur.”*

Adolf gaf ook tekst en uitleg bij een diefstal van twee koeien door Jan. Adolf (auteur): *“Hij had die koeien gestolen in Het Pesthuis. Ze waren bestemd voor beenhouwer van Loo wonend in de Apostelhuizen. Die leidde de koeien over de Schelde.”*

81r 17.08.86 In de Chastelette. Aanwezigen: zie hiervoor.

Jan Heyndricx wordt andermaal verhoord.

Men vertelt hem dat zijn broer voorstelde om hen beiden te laten exposeren. In dit kort verhoor ontkent Jan opnieuw alles.

82r 17.08.86 In het gevang van het Hof. Zelfde aanwezigen als hiervoor.

Adolf Heyndricx wordt andermaal verhoord.

Adolf Heyndricx vertelt nog over andere schurkenstreken begaan door Jan en zijn broer Franchois. Op de weg naar Brussel beroofden ze wagens. Zo maakten ze voorname vrouwen hun ringen afhandig. Ook over de diefstal van de twee vaarzen in het Pesthuis vernemen we bijzonderheden. Jans vrouw verkocht de huiden.

83v 24.08.86 In de Chastelette. Rdsh. vander Goes bijgestaan door Jan Bapt. de Gheldere, de p.-g.. **Jan Heyndricx** wordt nogmaals verhoord.

Men leest de beschuldiging voor en Jan Heyndricx ontkent opnieuw alles. Hij verzoekt ook *accés van Raede* evenals een kopie van de tichten om op de gestelde vragen te kunnen antwoorden.

84r 24.08.86 In de gevangenis van het Hof. *Ten beleede als voren.*

Nogmaals ondervraagd, verruimt **Adolf Heyndricx** de actieradius van zijn broer Jan als straatschuimer. Op de wegen naar Luik en naar Brabant overvielen Jan en enkel andere dragonders wagens en karren.

Adolf (auteur): “*Verkleed als koopman verkocht een dragonder in Luik de gestolen goederen aan andere kooplieden. Het is gebeurd dat ze een courtisane uit haar koets trokken, haar in het graangewas dwongen en haar daar helemaal uitkleedden. Mijn schoonzussen liepen toen gekleed als prinsessen. De vrouw van Jan droeg de schoenen van een courtisane. In ‘De Prince’ op de Reep komen dagelijks zakkenrollers samen. Nu eens zijn ze gekleed als boeren, een andere keer als heren.*”

Adolf biecht enkele namen van *voleurs* [voler: stelen] op, onder andere van iemand die van kindsbeen af opgeleid was als gauwdief.

85v 2.09.86 Het Hof beslist **Jan Heyndricx** in de secrete kamer te ondervragen over het maken en uitgeven van valse munten, baanstroperij, diefstal van twee vaarzen in het Pesthuis, het bestellen van George Goddaert nabij Lochristi op 8 juni jongstleden. Ontkent hij, dan zal het Hof hem door andere *rigoureuse* middelen ... *bedwinghen* [dwingen] de waarheid te zeggen.

85v 4.09.86 In de gevangenis. Commissaris vander Goes bijgestaan door Jan Bapt. de Gheldere als griffier, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adolf Heyndricx wordt geconfronteerd met **George Goddaert** en met **Pieter van Ruysseghem**.

Volgens Adolf Heyndricx heeft hij, behalve in de gevangenis op Sint-Pieters, Goddaert nooit gezien.

86v Idem, dus op 4.09.86, in de Chastelette.

Jan Heyndricx wordt op zijn beurt geconfronteerd met **George Goddaert** en met **Pieter van Ruysseghem**.

Jan Heyndricx zegt dat hij George Goddaert nooit gezien heeft behalve in de gevangenis.

86v 6.09.86 Het Hof beslist aan **Adolf Heyndricx** met aandrang te vragen of hij er op 8 juni jl. bij was toen zijn broer Jan en diens kompanen de h. George Goddaert beroofden.

Thoonende hem Adolf zelfs de torture en de preparatien tot dien Erbij segghende dat de scherprechter hem tot de tortuur zal dwingen in cas [in geval] hy de waerheit niet en wilt segghen.

87r 6.09.86 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Adolf Heyndricx wordt nogmaals verhoord. De procureur steekt agressief van wal en zegt hem dat het Hof over *soo stercke preuve* beschikt over wat er die avond gebeurd is bij het aanranden van George Goddaert, en dat hem een *rigoureux* examen te wachten staat indien hij niet bekend.

Alras overtuigt Adolf het Hof dat hij met die zaak niets te maken heeft.

87v 6.09.86 In de secrete kamer voor het Consistorie.

Jan Heyndricx wordt andermaal verhoord. Opnieuw ontkent hij alles waarvan het Hof hem beticht: 1. stelen in het Pesthuis van schapen, kiekens en twee vaarzen, daar gebracht door landslieden die op de vlucht waren voor de Fransen; 2. op de *publiecke wegghen* overvallen en beroven van personen o.a. van George Goddaert.

De procureur-generaal zegt hem vlakaf zegt dat ze dit alles vernamen van niemand minder dan zijn eigen broer Adolf. Dan nog ontkent hij erbij voegend: *“Dat den duyvel door synen mont spreekt.”*

Jan noemt enkele uitbaters van herbergen die - naar hij zegt - allen zouden kunnen getuigen dat hij zich altijd eerlijk gedragen heeft en *dat op hem niet te segghen valt*.

90r 11.09.86 Voor het Consistorie.

Op 7.09.86 werd **François van Loo**, zn van Arents, door de procureur-generaal als getuige ondervraagd.

François van Loo, woonachtig in een van de Apostelhuizen, is de beenhouwer die de twee vaarzen gestolen in het Pesthuis door Jan Heyndricx en zijn kompanen, geslacht heeft. Jan betrok toen een kamer in het huis van François van Loo. Van Loo zegt dat Jan Heyndricx, vergezeld van twee kompanen, vermelde gestolen vaarzen bij hem gebracht heeft, en dat hij van Loo voor zijn werk een stuk vlees kreeg.

90v 11.09.86 Voor het Consistorie.

Jan Heyndricx wordt grondig aan de tand gevoeld over de diefstal en het slachten van de twee vaarzen. Zijn verklaring is in tegenspraak met die van beenhouwer François van Loo. Volgens Jan haalden twee soldaten de dieren uit het sterfhuys van een hun overleden vrienden. Zelf was hij daar niet bij.

92r 11.09.86 Voor het Consistorie. Confrontatie van **Jan Heyndricx** met **François van Loo** en diens vrouw **Suzanne Claeysens**.

De versie van beenhouwer van Loo, aangevuld met deze van zijn vrouw Suzanne Clayssens, en die van Jan Heyndricx, spreken elkaar tegen.

Jan herhaalt (auteur): *“Ik zat in mijn bed wanneer de twee soldaten met de beesten kwamen.”*

Van Loo en zijn vrouw (auteur): *“Jan Heyndricx heeft de twee vaarzen in onze keuken geleid. Achteraf kwam een man uit het Pesthuis vragen wie de twee gestolen vaarzen afgeleverd had. Daarop heb ik geantwoord dat het Jan Heyndricx was, gevolgd door twee soldaten. Nadien heeft men ‘gheen meerder recherche durven doen omdat Heyndricx, militair synde, de borghers hem waeren vreesende’.”*

Ook over de modaliteiten bij het verdelen van het vlees en de huiden spreken de twee versies elkaar tegen.

94v 8.09.86 Het Hof beschuldigt **Jan Heyndricx** formeel van de fabricatie van valse munten en van baanstroperij o.a. op George Goddaert. Aan de hand van een strikt examen zal men hem tot bekentenissen dwingen.

97r 13.09.86 In de gevangenis van het Hof. De President van de Raad van Vlaanderen Anth. vander Piet, Rdsh. Jan Bapt. Dhane, Rdsh. vander Goes, de adv.-fisc. Spanoghe en Helias als griffier.

Alles wordt klaargemaakt om **Jan Heyndricx** aan de tortuur te onderwerpen. Na het aanbrengen van de halsband leest men de volledige akte van beschuldiging voor: 1. gieten en

uitgeven van zelfgemaakte penningen; 2. baanstroperij; 3. diefstal van twee vaarzen uit het Pesthuis.

Jan Heyndricx ontkent opnieuw alles. Om 19 u 15 's avonds beveelt men de beul te doen het *devoir van syn officie* [zijn plicht te doen]. Na drie kwartier bekent **Jan Heyndricx** bijna alles. Hij laat zijn vrouw buiten elke verdenking en zegt dat hij vals geld enkel in Melle maakte. Voor wat de diefstal van de twee vaarzen betreft, twee dragonders deden dit.

99r 14.09.86 Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier griffier, de adv.-fisc. Spanoghe.

Volgens de plakaten dient **Jan Heyndricx** de bekentenissen die hij gisteren onder tortuur deed, te herhalen maar dan zonder de tortuur. Hij ontkent opnieuw alles. Overmand door de pijn bekende hij gisteren. Het Hof verwittigt hem *dat hy hem wel saude bepeynsen*. Bekent hij niet, dan staat hem een nieuw scherp examen [tortuur] te wachten.

99v 16.09.86 In de gevangenis van het Hof op het *viercant*.

Het Hof heeft besloten **Jan Heyndricx** te onderwerpen *aen geesselinghe van roeden om hem bij middel van diere te bedwinghen* [dwingen] *tot bekentnisse vande poincten naerder ghespecificeert by resolutie vanden XIII deser*.

99v 16.09.86 In de gevangenis van het Hof op het *viercant*.

Het Hof laat er dus geen gras over groeien. Om 18 u, in aanwezigheid van de Rdsh. Coenraet vander Brugghen, Rdsh. vander Goes, p.-g. Lavillette en griffier Helias, krijgt **Jan Heyndricx** een laatste kans om te bekennen, maar hij weigert obstinaat.

Om 18 u 30 bindt de beul hem vast en begint hem te geselen. Jan lamenteert: "*Och heere, door u bittere passie ontfermt u myner. Heilighe moeder Godts helpt my. Ghy hebt soo menighen sondaer verlost.*"

Na een achttal minuten blaast de scherprechter even uit, om dan met verse krachten opnieuw te beginnen, *soo verre dat den rugghe vanden patient gheheel was open ende van alle canten het bloet was vuytsypelende*. Na een tijdje vraagt de commissaris het advies van dokter vanden Berghe. Die onderzoekt Jan Heyndricx en stelt vast *dat door het langhe geesselen den patient tot gheene kennisse* [bekentenis] *saude commen, mits den rugghe teenemael verwermt* [verwarmt] *ende open was, ende diversche reysen* [keren] *ghedopt met pekel, sulcx dat in cas van voordere geesselinghen niet anders en saude connen veroorsaecht worden als mortificatie*.

Om 19 u maakt men Jan los. Het Hof dringt er nogmaals op aan dat hij zou bekennen, wat hij niet doet.

100r 17.09.86 In de gevangenis op het *viercante*. Rdsh. vander Goes, de p.-g. en griffier Helias.

Men vraagt **Jan Heyndricx** of hij nog iets wil inbrengen tot zijner verdediging of tegen de personen die een verklaring te zijnen laste aflegden, en of hij een advocaat wenst. Jan zegt de meeste in zijn dossier vermelde personen niet te kennen. Hij vraagt wel *acces van Raede* en een kopie van de tichten.

100v 24.09.86 In de secrete kamer voor het Consistorie.

Het Hof ondervraagt nogmaals **Adolf Heyndricx** over *baenstrooperye*. Men dreigt hem desnoods *by torture ende rigoureuse middelen* te dwingen de waarheid te zeggen. Belangrijk nieuws weet hij niet te vertellen.

101v 26.09.86 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Het Hof slaat het verzoek van **Jan Heyndricx** tot *accés van Raede* en tot bijstand van een advocaat, af. Men hernieuwt de vraag of hij iets in te brengen heeft tegen de personen die een verklaring tegen hem aflegden. Hierop antwoordt hij nogmaals het overgrote deel van die personen niet te kennen en evenmin te weten wat ze verklaard hebben.

128r 28.09.86 Vonnis over Jan Heyndricx.

Beschuldiging.

Jan Heyndricx had zijn broer Adolf achtergelaten in een hospitaal in Ax in Gascogne en meende dat die daar effectief gestorven was. Adolf had nog acht ponden te goed van François Snouck die eveneens overleden was. Jan probeerde dit bedrag op te strijken via een zekere Jan Lambrechts. Hij zond zijn broer François naar die Lambrechts met een vals attest, zagezegd ondertekend door Martyn de Pré en dit in naam van de abt van de abdij Sint-Antone te Parijs. Zo ontving Jan die acht ponden.

Hij hielp de Franse vijand bij het stelen en slachten van twee vaarzen in het Pesthuis. Ook sloeg hij valse schellingen en stukken van drie stuivers. Een ambtenaar van Ledeberg hield hem aan na uitgifte van vals geld.

Jan Heyndricx had *een quade reputatie als bursesnyder* [zakkenroller] *ende baenstrooper*.

Uitspraak.

Jan Heyndricx wordt veroordeeld om op het Sinte-Veerle plein *mette coorde aen eene potence* [galg] opgehangen te worden. Al zijn goederen worden geconfisqueerd dit na aftrek vande proceskosten.

45v 18.07.86 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Charles François Peeters (comm.) bijgestaan door griffier Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Jacques de Glas, zn van Jacques, Petegem(?) wordt verhoord.

Gedaagd voor de vierschaar ging Jacques de Glas driest tekeer, naar zijn zeggen omdat men hem helemaal geruïneerd had. Uit zichzelf van *colère* gaf hij vrouw Jeanne Brias, *vrouwe van Peteghem, een slach met de hiele van een ghebroken roer*. Daarna werd hij nagezet door het volk van vrouwe Brias, gewapend met *fusieken ende sackpistolen*. Ook de griffier tuigde hem af, zodat hij bloedend de vierschaar verliet. Dit alles volgens Jacques de Glas.

57r 27.07.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Jan Baptiste de Gheldere, de adv.-fisc. Spanoghe.

Maerten Verstuyft, 52 jaar en landsman uit Oosterzele, wordt verhoord.

Maerten Verstuyft was 24 gulden schuldig 'over een borgtocht voor Pieter Schepens', pachter van *het recht van impost op het vleesch van diversche prochien*. Op 31 mei 1686 om vijf uur 's morgens werd hij uit zijn bed gelicht door deurwaarder Jan Baptiste Quédrycx en zijn assistenten Jan de Mets en Philips Keymeulen.

73r-75r De Schauvlieghe's krijgen bezoek van deurwaarder vanden Berghe en zijn assistenten.

Actum eodem ende ter plaetse voorschr. ende ten beleede als voren [met dezelfde personen].

Dus op: 12.08.86 Rdsh. vander Goes (comm.) bijgestaan door griffier Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Achtereenvolgens worden verhoord:

73r **Pieter Schauvlieghe**, zn van Rycqaert, 21 jaar, geboren en wonend in Eertegem;

73v de vader **Rycqaert Schauvlieghe**, zn van Pieter, 53 jaar en wonend in Eertegem;

75r **Elisabeth de Meyere**, dochter van Christiaen, 50 jaar en vrouw van Rycquaert.

Deurwaarder vanden Berghe wilde enkele paarden van de Schauvlieghe's in beslag nemen, iets wat vader en zoon niet zomaar lieten gebeuren. Hun verklaringen spreken elkaar enigszins tegen. De zoon bekent dat hij een roer bij zich had, maar de deurwaarder of een assistent nam dit af. Volgens vader Schauvlieghe had, indien hij goed opgelet heeft, zijn zoon helemaal geen roer bij.

In het tumult beet de hazewind van ambtenaar Thomas van Bocxtaele een van de assistenten in het been. Toen Joos Verbiest, de paardenknecht die de paarden probeerde weg te leiden, niet onmiddellijk stopte, sneed de deurwaarder de strengen door. Slotsom, de deurwaarder vertrok zonder het vonnis te kunnen uitvoeren. De familie Schauvlieghe ontkent bij hoog en laag elk verzet tegen deurwaarder vanden Berghe.

Volgens vader Schauvlieghe is het absoluut niet waar dat hij de gebeten assistent geld aanbood op voorwaarde dat die de paarden niet wegleidde.

89r 7.09.86 In de secrete kamer. Rdsh. Jan Baptiste Dhane (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. de la Villette.

Pieter Verdonck, zn van Michiel, 25 jaar, landsman uit Kieldrecht (op Sint-Gillis) en gehuwd met de weduwe Jan Inghels, wordt verhoord.

Niet helemaal duidelijk. In ieder geval verdenkt het Hof Pieter Verdonck van schriftvervalsing. Hij ontkent dat hij twee kwitanties, gevonden na het overlijden van zijn eerste vrouw in haar koffer, vervalst heeft. Hij excuseert zich wanneer hij zegt dat hij *ter quaeder noodt can lesen ende qualick synen naem schryven*. Na overleg met zijn advocaat Coolman zal een schriftelijk antwoord volgen.

89v 13.09.86 Het Hof laat **Pieter Verdonck** naar huis terugkeren. Wel moet hij zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Larebeke hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 600 gulden te betalen.

Anno 1686: de parochie Zwevegem staat op stelten.

1. Een zoon van baljuw Rogier Libbrecht had geschoten op de la Chaussie, een Waal en eigenaar van gronden in de parochie. De baljuw, verdacht van ambtsverzuim, diende zich te verantwoorden voor de Raad van Vlaanderen.

2. Een tumultueuze vergadering van de wethouders over de pointingen en de zettingen en over het maalgeld had uiteindelijk twee verbanningen als gevolg.

94v 98v 105r-106v 135r

94v 12.09.86 Rdsh. Jan Bapt. Dhane (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Rogier Libbrecht, zn van Rogier, 47 jaar en baljuw van Zwevegem waar hij woont, wordt verhoord.

Onlangs heeft zijn 15-jarige zoon Caerel op de la Chaussie, een vijand van zijn vader, geschoten. Of die gekwetst werd en in welke mate, weten we niet. Het Hof verdenkt de baljuw ervan dat hij zijn zoon aangespoord heeft om dit te doen. In ieder geval kon hij de la Chaussie niet luchten. Om de haverklap patrouilleerde hij gewapend nabij diens woonst. Bovendien uitte hij herhaaldelijk zijn ongenoegen over de la Chaussie. Hij verweet hem de mensen te tergen, een horde van vijanden tegen zichzelf op te zetten en dat hij, de la Chaussie, zich op die manier veel processen op de hals haalde.

Rogier Libbrecht (auteur):

“De la Chaussie heeft veel ‘vrienden’ [sarcastisch bedoeld] zowel in Gent, Zwevezele, in Wingene, als in andere parochies van de kasselrij Kortrijk. Het is zijn eigen schuld. Als ontvanger van de confiscatie droeg hij tijdens de oorlog menig gegoede man aan en liet diens bomen verkopen.

Wat betreft het gewapend patrouilleren aan de woonst van de la Chaussie, ik wilde beletten dat er daar vreemde jagers kwamen. Bovendien woonde de la Chaussie langs ‘de rechten wich [weg] ... omme naer de kirke ende plaetse te gaene, te passerem lancxt het Groenstraetjen, waeranne abouteren eenighe landen van de la Chaussie’. Dat ik mijn zoon Louis verzocht voorzichtig te zijn wanneer die met een geweer op stap ging is doodnormaal. Hij is pas vijftien jaar.”

Het Hof vindt het verdacht dat Rogier Libbrecht een van zijn knechten herhaaldelijk in vertrouwen nam, en hem zaken vertelde die de andere knechten niet mochten weten. Ook liet hij zonder ‘teghensech’ [tegenspreken] zijn zoon zeggen dat hij de la Chaussie ‘den cop saude branden’ [verwijst naar een zware fysieke agressie]. Hij ontkent dit, zoals hij eveneens loochent dat hij aan zijn zoon *spotsghewyse* gezegd had ‘dat hy [zijn zoon Caerel] misschien naer een pertryce [patrijs] gheschoten hadde, ende dat dien botten Waele inde scheute gheloopen was’.

98v 14.09.87 In de gevangenis op de Venuskamer. Rdsh. Dhane bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc.

Rogier Libbrecht wordt nogmaals verhoord.

Er is in Zwevegem grote weerstand tegen het betalen van de directe belastingen en bij een vergadering van de *weth* daagde een grote menigte opposanten op. Heftige discussies ontstonden. Ook de baljuw Rogier Libbrecht was hierbij betrokken.

Libbrecht (auteur): *“De parochie wilde me te veel doen betalen voor de pointingen en de zettingen. Wat door haar ‘gheposeert’ werd, beschouw ik ‘sonder correctie valsch te wesen ende vuyt den duym ghesoghen’. Verder ontken ik alle aantijgingen ‘op syne [lees: myne] siele verdommenisse.”*

99r 16?.09.86 Het Hof neemt akte van de verklaringen van baljuw **Rogier Libbrecht**.

105r 11.01.87 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Jonghe, de p.-g. en griffier Helias. Achtereenvolgens ondervraagt het Hof **Olivier de Rous**, zn van Jan, en zijn broer **Pieter de Rous**.

Wat de la Chaussie betreft, dikwijls vergezelde Olivier de Rous die, om hem te beschermen. Aan agressie na de vergadering van de wethouders heeft hij niet meegedaan. Toen iemand van de compagnie zei: *“Ghy hebt daer een fray [fraai] roer”*, heeft hij de haan verschillende keren opgetrokken met de bedoeling het te verkopen aan een gegadigde, maar niet om te schieten. Een paar schepenen waren getuige [het loont te moeite dit te vergelijken met de interpretatie hiervan van het Hof in het vonnis].

Ook was hij, samen met zijn broer Pieter en nog een twintigtal anderen, aanwezig in de herberg na het beëindigen van de vergadering over *de kwael van het maelghelt* en over de grootte van de pointingen en de zettingen. Dit alles volgens Olivier de Rous.

En verder, Olivier de Rous (auteur): *“Volgens de gepubliceerde kerkgeboden kon wie zich te beklagen had over zijn belastingen, zich aanmelden op de vergadering van de wethouders. Ook mijn pointingen waren veel te hoog en ik wenste dat men die zou wijzigen. Sommige klagers liepen de vergaderzaal binnen. Anderen, zoals Jacques Tack en Pieter Broeck verweten de wethouders voor dieven. Van een complot tegen de schepenen is nooit*

sprake geweest. Vooral Adriaen Syxs beklaagde er zich over hoe het hier gaat en dat men alles tot laste van de parochie brengt.”

106r 11.01.87 Idem.

Pieter de Rous, zn van Jan, 38 jaar broer van Olivier de Rous en eveneens wonend in Zwevegem, wordt verhoord over dezelfde tichten.

Pieter de Rous verklaart dat hij geen voet zette in de vergaderkamer behalve toen baljuw Rogier Libbrecht aangehouden werd. Hij schat het aantal aanwezigen op vijftig tot zestig personen.

106r 13.01.87 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **de broers Olivier en Pieter de Rous** en staat hen *accès* van Raede toe.

106v 22.01.87 In de Chastelette. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter vanden Berghe, zn van Joos, 40 jaar en nieuwe baljuw van Zwevegem, wordt verhoord.

Pieter vanden Berghe zegt dat het waar is dat hij samen met Rogier Libbrecht en enkele schepenen van Zwevegem naar Gent in deputatie is geweest. Of Louis Libbrecht, zoon van Rogier, daarbij was, weet hij niet meer. Zijn memorie laat hem herhaaldelijk in de steek. Er is spraak van een mysterieus briefje waarvan hij de auteur niet kent. Dat Louis Libbrecht ooit in Looven gewoond heeft, is hem onbekend. Zeker is dat hij nooit geschreven heeft naar de hospes van Louis Libbrecht in Looven, zeker niet met kwaad opzet. Evenmin herinnert hij zich dat hij Louis Libbrecht gevonden heeft in, of geleid heeft naar, het huis van raadsheer van Voorspoel.

135r 26.06.88 Vonnis over de broers Olivier en Pieter de Rous.

Beschuldiging.

Olivier en Pieter de Rous worden ervan beschuldigd dat ze de schepenen van Zwevegem met wapens bedreigden. Ook hebben ze de wethouders verweten en bovendien *diffame* [schunnige] liederen gezongen.

Uitspraak.

Beiden worden voor drie jaar verbannen uit de kasselrij Kortrijk. Binnen de drie dagen dienen ze die te verlaten. Daarbij moeten ze de proceskosten betalen.

102r 15.10.86 In de secrete kamer. Rdsh. vander Brugghen bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Jacobus van Ophoven, zn van Coenrard, 36 jaar, koopman wonend in Brugge, wordt verhoord.

Een enigszins duister verhaal waaruit we met enige reserve enkele feiten puren.

1. Jacobus van Ophoven wordt ervan verdacht dat hij een wees uit het klooster in Sint-Winoksbergen gehaald of gelokt heeft. Hij ontkent dit. De wees zelf evenals haar oom, de griffier van Sint-Winoksbergen, hebben Jacobus verzocht om met haar naar die oom te gaan. Blijkbaar was dit niet naar de zin van moeder overste van het klooster en van de oppervoogden, die alle van mening waren dat het meisje het klooster niet mocht verlaten.
2. In Veurne stapte Jacobus van Ophoven op de barge die vanuit Duinkerken kwam. Op die barge zat ook de voogd van het meisje. Vooraleer Jacobus en de voogd elkaar ontmoetten op de markt van Nieuwpoort, hadden ze nog geen woord met elkaar gesproken.
3. Blijkbaar was het weesmeisje de dochter van een zuster van Jacobus van Ophoven en was hij helemaal niet opgezet met de manier waarop de voogd de goederen van het weesmeisje

beheerde. In ieder geval vielen er op de markt hoge woorden en wenste de voogd Jacobus *naer den duyvel*. Daarop schoot Jacobus van Ophoven in een *colère*, trok zijn degen, gaf zijn opponent hiermee enkele slagen, maar heeft hem ermee niet gestoken. Dit alles volgens de versie van Jacobus van Ophoven.

102v 16.10.86 Het Hof laat **Jacobus van Ophoven** voorlopig naar huis terugkeren. Wel moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dhanis hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 600 gulden te betalen.

103r 7.01.87 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier du Bois, de adv.-fisc.. Niet helemaal duidelijk, dus met enige reserve.

Charles Borm moet evenals zijn vader Baudewyn voor het Hof verschijnen omwille van een dispuut op het stadhuis van Oostende met advocaat Charles Baltyn. Daags na dit dispuut, op 4 november 1686, werd Charles Borms *ghecalengiert* door Albert le Maire luitenant-baljuw van Oostende.

Charles Borms (auteur): *“Door indispositie, wat blijkt uit bijgaand attest afgeleverd door J. B. Sélou(?), medecyn van Oostende, kan mijn vader hier vandaag niet aanwezig zijn.”*

De advocaat-fiscaal (auteur): *“Uit het voorafgaand onderzoek blijkt dat uw vader zich te buiten is gegaan, en dit i.p.v. als ambtenaar het dispuut met advocaat Charles Baltyn te blussen. Omwille van de ernst van de zaak zal hij zich voor dit Hof moeten verantwoorden voor de punten die hem ten laste worden gelegd. Omdat de zaken waarvoor uw vader en uzelf verweven zijn, zal ook u zich moeten verantwoorden. Voor wat betreft de indispositie van uw vader Bauduwyn Borm, in ieder geval dient hij voor dit Hof te verschijnen op de dag door de commissaris vastgelegd. Mocht hij dan nog altijd in de onmogelijkheid om zijn naar hier te komen, dan zal de commissaris zelf naar Oostende komen, op de dag door hem vast te stellen.”*

108r 4.02.87 In de secrete kamer. Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g.. Bizar voorval waarover drie personen ondervraagd worden.

Guillaume Pontus, zn van Pierre, 34 jaar en wonend op de Korenlei in het Metershuis, wordt ondervraagd. In het Frans.

Guillaume Pontus (auteur): *“Op ‘die’ dag om 6 u ’s avonds was ik van plan om samen met procureur Philipo het huwelijkscontract van een nicht te passeren. Amper buiten mijn huis gekomen, vielen twee personen de procureur aan. Uit schrik dat men hem in de rivier zou gooien, klampte Philipo zich aan mij vast waarbij hij mijn kleren scheurde.”*

Cornélie de Witte, dochter van Gillis, 53 jaar en huisvrouw van Guillaume Pontus, getuigt.

Cornélie de Witte (auteur): *“Het betrof het huwelijkscontract van een dochter van mijn zuster. Philipo is niettegenstaande de ‘foule’ [menigte] toch in het huis van mijn zuster geraakt. Daar heeft hij ‘het contract van huwelyck aldaer gheschreven ende gepasseert’.”*

Marie Goessens, dochter van Hendricx, 53 jaar, huisvrouw van Guillaume Tol en wonend in de kelder van het pijndershuis op de Korenlei, getuigt. Zij voegt geen enkel essentieel element eraan toe.

109r 10.03.87 Het Hof neemt akte van bovenstaande drie verklaringen .

109v 13.03.87 In de secrete kamer. Rdsh. Reninghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Baptiste Bake, zn van meester Laurens, Gent, 21 jaar en wonend in de Savaanstraat ten huize van de *devotaeringhe* [huis van devotie] Bogaert, wordt verhoord.

Betreft een incident over aan wie de derde plaats in de kerk van Petegem *competeerde* [toekwam], aan Jan Baptiste Bake ofwel aan de baljuw van Petegem. Het begon met wat trekken en duwen tijdens de dienst op 15 augustus 1686, dag van de processie. Op het kerkhof trok Jan Baptiste Bake zijn degen en daagde de baljuw uit. Op 24 augustus ontstond er opnieuw handgemeen in de kerk toen Jan Baptiste Bake, als mede-erfgenaam van de heer van Petegem, de baljuw uit die stoel sleurde.

131r 18.03.77 Vonnis over Jan Baptiste Bake.

Opmerking. Er is geen enkele aanwijzing dat het om dezelfde persoon gaat als in bovenstaand verhoor.

Beschuldiging. *Excessen by tichten gheroert*. De beschuldiging werd verder niet gepreciseerd.

Uitspraak. Rekening houdend met zijn gedrag in de discretie van het Hof en met zijn bekentenis, veroordeelt het Hof Jan Baptiste Bake tot een boete van 50 gulden. Daarnaast dient hij ook de proceskosten te betalen.

110v 113v 118v Advocaat Lucas de Windele bezorgt pensionaris Smit met een mes een *épouvante* [bezorgt hem doodsangst].

Lucas de Windele, zn van Pauwel, 65 jaar, geboren in Oudenaarde, sedert maart 1646 wonend in Gent en advocaat van het Hof, wordt verhoord.

Het betreft twee lang uitgesponnen verhoren die nauwkeurig het relaas van het gebeurde weergeven.

In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Brant bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

We geven de synthese van de verhoren op volgende data:

110v 3.04.87

113v 5.04.87

118v 9.05.87

Lucas de Windele (auteur):

“Ik heb pensionaris Smit opgezocht toen hij naar een vergadering van de Gedele [soort schepencollege voor sociale zaken] op het nieuw stadhuis van Gent ging. De bedoeling van hem te kwetsen, had ik niet. Trouwens toen ik hem zag op de trap van het stadhuis heb ik luidkeels een belediging geroepen om hem te waarschuwen. Toen ik mime maakte [deed alsof] hem te steken, is Smit de trap afgestormd en het huis van advocaat vander Vinckt binnengevlucht.

Na het incident bracht men mij naar de conciërgerie. Daar heb ik inderdaad gezegd dat ik Smit wilde neersteken en’ dat het me leet was [dat het me speet] dat het mislukt was’, maar dat was om te lachen [Hiermee citeer ik de griffier letterlijk].

U moet me begrijpen, pensionaris Smit heeft me diep in mijn eer gekrenkt. In een voorgaande vergadering van het college had ik Smit gezegd dat hij zowel ‘de costhuymen’ als de wetten van zijne Majesteit schond. Immers, advocaat de Clercq had me beledigd in de processtukken die hij neerlegde zowel voor de Gedele als voor de Keure. Als rechter moet Smit die beledigingen zeker gelezen hebben, maar hij heeft er niet op gereageerd. Men kan dit alles

nalezen, want de stukken steken in mijn dossier aangezien het Hof die zaken van de vierschaar geëvoceerd heeft.

Ook heeft advocaat de Clercq me uit de processie geweerd, dit wetende dat ik gewoonlijk 'met eene flambeau het alderheilichste was accompagnerende'."

Het Hof (auteur): *"Het mes hebt u gekocht 'met opghestelde sinnen' [goed wetend waarvoor m.a.w. met voorbedachten rade] en ware het niet van secretaris Compijn, die de pensionaris langs de trap vergezelde en 'die de steke hadde afgheweert', Smit ware gekwetst geweest. Compijn is zelf 'inden vingher ghequetst gheworden'."*

Advocaat de Windele (auteur): *"Sedert ik mijn laatste proces voor de vierschaar verloor, had ik het plan om pensionaris Smit te 'épouvanteren' [de stuipen op het lijf te jagen]. Wetend dat 'myn meysen [meid] een keuckenmes van doen hadde' kocht ik er een. Bij het kopen ervan had ik ook de intentie om Smit een 'épouvante' te bezorgen. Wat secretaris Compijn betreft, hij kan zich gekwetst hebben door het drummen van het volk.*

Voordien heb ik in de kerk gebeden 'opdat Godt door syn ingheven syn [lees: myn] voornemen saude ten goede keeren'."

115r 5.04.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Lucas de Windele**.

118v 9.05.87 In het gevang van het Hof. Rdsh. Brant (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Lucas de Windele wordt nogmaals kort verhoord. Hierin staat niets dat belangrijk is.

115r-18v 131v **Borg staan voor iemand kan riskant zijn zelfs al is het voor je vader Andries de Meyere, baljuw van Deinze.**

Opmerkingen.

1. Bij de redactie zijn we uitgegaan van het vonnis.
2. Jacques de Meyere, vervalser van een kwitantie, stierf tussen de datum van zijn laatste verhoor en die van het vonnis.
3. De zaak kwam oorspronkelijk voor de vierschaar en werd nadien geëvoceerd door de Raad van Vlaanderen.

115r 23.04.87 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Bernaige bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Jacques de Meyere, zn van Andries, 35 jaar, wordt verhoord.

Jacques de Meyere (auteur):

"Op 31 juli 1686 heb ik 31 pond betaald aan Niclays Sabbe in mindering van de 73 pond 6 schellingen en 4 groten die mijn vader moest betalen. Voor deze som stonden mijn broer François en ikzelf borg voor mijn vader Andries. Omdat niet alles betaald was, kwam in oktober 1686 deurwaarder vander Vinckt de resterende schuld opeisen. Die kwitantie heb ik inderdaad zelf geschreven, maar vooraleer te ondertekenen heeft Niclays Sabbe luidop 33 pond gelezen en niet 3 pond zoals hij beweert."

116r 23.04.87 *Ten vierschare als vooren.*

François de Meyere, 28 jaar en zoon van Andries, wordt verhoord.

François de Meyere bevestigt de verklaring van zijn broer Jacques.

117v Actum ut supra, namiddag *ten vyf uren*.

Jacques de Meyere, wordt nogmaals verhoord en bevestigt zijn eerdere verklaring.

117v Actum ut supra 's namiddags *ten vyf uren*.

Rdsh. Bernaige bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Andries de Meyere, 62 jaar, baljuw van Deinze en vader van Jacques en François, wordt verhoord.

Vader Andries de Meyere was tijdens zijn verhoor lang niet zo affirmatief als zijn twee zonen. Zo weet hij niet zeker hoe groot het bedrag was dat aan Sabbe betaald werd. In ieder geval heeft hij tijdens de betaling op de tafel een hoop geld zien liggen!

118v 24.04.87 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Andries de Meyere en van zijn zonen Jacques en François**, en *ordonneert als t' anderen tyde gheprocedeert te worden*.

131v 7.06.87 Vonnis over Andries de Meyere, baljuw van de stad en van het markizaat Deinze, en zijn zoon François de Meyere.

Beschuldiging.

Andries de Meyere, baljuw van Deinze, was 73 ponden 6 schellingen en 4 groten schuldig aan Niclays Sabbe. Zijn twee zonen François en Jacques stelden zich borg voor de betaling van die som.

Verschillende keren legden ze een kwitantie voor waaruit moest blijken dat ze aan Sabbe 33 ponden betaald hadden in mindering van vermelde 73 ponden, terwijl ze effectief amper 3 ponden betaalden. De ondertussen overleden Jacques de Meyere zorgde voor de schriftvervalsing toen hij op de door Sabbe ondertekende kwitantie achteraf na het woord *drye* schreef *endertigh*.

Uitspraak.

Zowel Andries de Meyere als zijn zoon François dienen naast de proceskosten 300 gulden boete te betalen. De kwitantie van 3 ponden wordt nietig verklaard.

119r 30.05.87 In de fiscale kamer. Rdsh. (van) Voorspoele (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Maximiliaen van Roy, zn van François, Brugge(?), 38 jaar, ambtenaar in Brugge van de munt van Zijne Majesteit, *essayeur* en wisselaar, wordt verhoord.

Maximiliaen van Roy (auteur): *"Ik heb mijn eed gedaan en getrouw steeds gehandeld volgens de plakaten. Het is waar dat ik ten huize van sgr. François Crits(?) ben geweest. Instructies bij het smelten heb ik daar niet gegeven. Wel heb ik, toen ik een jongen zag die incapabel was om een kroes met gesmolten zilver te behandelen, dan maar zelf een tang genomen en de kroes in een ijzeren pot gegoten. Behalve die jongen en Louis Paryn was niemand getuige daarvan.*

Ik geef toe dat ik een lampetschotel maakte voor de h. Arnaut Minten. Die heb ik niet laten tekenen of waarden al was dit wettelijk verplicht.

Ook wist ik dat het verboden was zilveren voorwerpen te kopen aan verdachte of onbekende personen, tenzij die voorwerpen drie dagen tentoongesteld waren in het venster van de winkel. Op een dag boden twee personen te paard me een zilveren voorwerp aan. Of het soldaten waren, weet ik niet. Voor het smelten heb ik twee schellingen gevraagd en gekregen, maar het zilver zelf kocht ik niet.

Die broche heb ik gesmolten omdat ik niet kon zien of ze uit echt zilver of vals zilver bestond vermits ze zo vuil was."

120r 9.06.87 In de secrete kamer. Rdsh. (van) Voorspoel (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Maximiliaen van Roy wordt nogmaals verhoord.

Maximiliaen van Roy (auteur): “*Samen met vander Haeghen ben ik bij geelgieter Coppyn geweest om enkele kroezen te bekijken, en na te gaan of die sterk genoeg waren om daarin zilver te smelten. Gekocht hebben we die niet, alhoewel de vrouw van Coppyn me voorstelde om ze te kopen.*”

120v 10.06.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Maximiliaen van Roy** en geeft hem de toestemming om naar huis terug te keren. Wel moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor het gewijsde dient hij 3000 gulden te betalen. Ook de overige kosten moet hij betalen.

121r In de secrete kamer. Rdsh. (van) Voorspoel (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Andries De Cnuydt, zn van Philip, 30 jaar, griffier van de parochie Schelderode-Bottelare en wonend in Merelbeke, wordt verhoord.

Andries de Cnuydt werd gedagvaard voor de geestelijke rechter en heeft als gevolg daarvan *contemplacie ghedooght* voor het geestelijk Hof van Mechelen.

121r 14.07.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Andries De Cnuydt**. Het Hof laat **Andries De Cnuydt** naar huis terugkeren. Wel moet hij beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 300 gulden te betalen.

Het Hof veroordeelt hem tot een boete van 12 ponden par. omdat hij na voorgaand verhoor uit Gent vertrokken is zonder toelating van het Hof.

121v 26.06.87 Binnen de Chastelette. Rdsh. vander Meersch bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gregorius van Aerden wordt verhoord.

De p.-g. leest het verslag van 24 deser voor en vraagt van Aerden of hij bij zijn voorstel tot *orlof* van het Hof [vrijstelling van rechtsvervolging] blijft. Hierop antwoordt van Aerde dat hij *ter goeder trauwen ghecalaigniert* [geverbaliseerd] *ende ghearresteert is gheweest ende dien angaende van het Hof sententie sal verwachten.*

Hierna volgt een lange verklaring van Gregorius van Aerden. Deze wordt echter verworpen door de procureur-generaal, waarna *de saecke ghereguleert wort op rapport.*

121v 26.06.87 Het Hof slaat het verzoek van **Gregorius van Aerden tot orlof vanden Hove** af en beveelt hem te antwoorden op de tichten. Het Hof veroordeelt hem ook tot betaling van de kosten van de debatten.

121v 26.06.87 Na voorgaande beslissing van het Hof antwoordt **Gregorius van Aerden** toch, op voorwaarde niet te willen vooruitlopen op het resultaat van zijn beroep. Hij zegt zich niet te herinneren dat hij daar op de vermelde datum geweest is *met eene cane mits hy gheene professie en maeckt van die te draeghen.*

122r 26.06.87 Verder neemt het Hof akte van de laatste verklaring van **Gregorius van Aerden**.

122r 11.07.87 In de secrete kamer. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter van Mossevelde, zn van Louis, 55 jaar en baljuw van Schellebelle, wordt verhoord.

Op 2 juni 1686 zag Pieter van Mossevelde, vergezeld van een notaris en enkele getuigen, op de jaarmarkt een wapen van Zijne Majesteit hangen aan het huis van Jan Matthys. Op de jaarmarkt vond hij enkele voor hem onbekende en met een roer gewapende personen. Ze beweerden dat ze ontvangers waren van de inkomende rechten van Zijne Majesteit op de paarden.

Pieter van Mossevelde (auteur): *“Ik heb hen gezegd dat ze daartoe niet gerechtigd waren. Ze lazen hun zagezegd mandaat voor en gaven het geld dat ze reeds van landslieden ontvangen hadden terug. Ook heb ik hen in dit verband een vonnis hier ten Hove gewezen, getoond. Dit vonnis handelt over vermelde rechten die pachters van Zele meenden te hebben. Ze wilden het niet eens lezen!”*

122v Zie hiervoor.

Ghiselbrecht van Mossevelde, zoon van hierboven vermelde Pieter, 27 jaar en meier van Schellebelle, wordt verhoord.

Ghiselbrecht van Mossevelde wordt ondervraagd over dezelfde tichten als zijn vader. Het relaas is voor ons niet helemaal duidelijk.

(Auteur): *“Deurwaarder Avent ofwel Avena vorderde mijn ‘garden’ [thans: politieagenten] op en mits betaling ging ik hierop in. Achteraf gaf ik verslag over hun optreden. Eén van mijn ‘garden’, ik denk dat het Michiel Moerman was, had iemand geverbaliseerd terwijl hij daartoe niet gemachtigd was. Hij had o.a. geen wapenstok bij.”*

123r 14.07.87 Het Hof laat **Pieter** en **Ghiselbrecht van Mossevelde** naar huis terugkeren. Wel moeten zij beloven dat zij zich zullen aanmelden in het Gravensteen, telkens hun procureur hen verwittigt dat het Hof hen daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dienen zij 300 gulden te betalen.

123v-124r 132v Een baljuw afranselen doet men niet ongestraft. Glaude François wordt voor tien jaar verbannen uit alle Spaanse landen.

123v In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g.. In het Frans.

Glaude François, zn van Guillaume, 38 jaar, geboren in Arras, chirurgijn, o.a. zeven jaar hoofdchirurgijn in het regiment van mons. du Fray, wordt verhoord.

François geeft de indruk dat hij in het verleden verschillende keren mordicus wilde tussenkomen voor een schoonbroer. Wat die schoonbroer mispeuterd had, is nergens vermeld. Daarom is het relaas niet helemaal duidelijk.

Gevraagd waar hij geneeskunde geleerd heeft, antwoordt Glaude François (auteur):

“In Parijs heb ik zeven jaar bij een chirurgijn gewoond. Na een tijdje rondwerpen heb ik me aangemeld bij het leger en ben ik chirurgijn geweest in verschillende regimenten.”

En verder in verband met de ‘zaak van zijn schoonbroer’:

“In mijn contacten met de baljuw, de burgemeester en de schepenen van Ledeberg heb ik hen gesmeekt mijn vraag positief te willen beantwoorden. Aan ‘cornette’ [officier en vaandeldrager van een compagnie ruiters] la Broye, een goede vriend van de baljuw, heb ik gevraagd om de zaak van mijn schoonbroer te bepleiten. De baljuw heb ik eens een sjerp aangeboden, maar hij heeft ze niet willen aanvaarden.

Om de zaak van mijn schoonbroer te regelen, maakte ik eens een afspraak met de baljuw in het cabaret ‘De Mesput’, maar hij daagde niet op. Wanneer ik hem nadien ontmoette op de

brug genoemd de Vijf Windgaten zei ik hem dat hij geen man van zijn woord was. Daarop repliceerde hij dat het hem niet kon schelen. Toen zei ik: "Mij evenmin.", en ik gaf hem een slag met een kleine 'canne'. Die pakte hij af en gaf me met zijn zwaard een slag op mijn rug. Gelukkig droeg ik onder mijn juste-au-corps een stevige ceintuur, anders was ik doorstoken. Later probeerde ik nog eens een afspraak te maken. Tevergeefs echter."

124r 12.08.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Glaude François**.

124v 16.08.87 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. van Voorspoel bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Glaude François, wordt nogmaals verhoord.

Vooreerst wordt de (voor ons onbekende) resolutie van het Hof van 13 *deser* voorgelezen. Glaude François wenst dat twee soldaten als getuigen worden opgeroepen. Maar als de procureur-generaal de namen van bedoelde getuigen voorleest en vraagt of betichte die personen kent, antwoordt hij ontkennend! Daarop vraagt hij vergiffenis en excuseert zich tegenover de justitie en de baljuw.

De zaak wordt dan ook gesloten en geregeld op rapport.

132v 18.08.87 Vonnis over Glaude François.

Beschuldiging.

Glaude François bedreigde de baljuw en de schepenen van Ledeberg omdat die de zaak van zijn schoonbroer niet wilden seponeren. Op 5 augustus 1687 wachtte hij de baljuw zelfs op bij de stadspoort nabij de brug genaamd de Vijf Windgaten. Bij opwachten bleef het niet, want hij tracteerde de baljuw op zeven stokslagen. Drie dagen later wachtte hij de baljuw opnieuw op, deze keer nabij diens huis.

Uitspraak.

Glaude François moet op zijn blote knieën voor het Consistorie verschijnen en daar vergiffenis vragen aan God en het Hof. Bovendien wordt hij voor tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen en uit alle Spaanse landen. De stad Gent dient hij op de dag van zijn vrijlating voor zonsondergang te verlaten. Ook moet hij proceskosten betalen.

125r 18.08.87 In de secrete kamer. Rdsh. de Monchaux (comm.) bijgestaan door de ontvanger van de Gedele, de p.-g..

Pieter Raes, zn van Jan, 31 jaar en cipier van de gevangenis van Zijne Majesteit te Brugge, wordt verhoord.

De gevangene vander Elstraete had genadebrieven ontvangen van Zijne Majesteit. Pieter Raes was in de waan dat dit voldoende was om hem vrij te laten. Bovendien had vander Elstraete hem blijkbaar wijs gemaakt dat hij, Raes, hem *een pistole* [een gouden muntstuk van vreemde origine] daags zou moeten betalen indien hij hem niet slaakte [vrij liet].

Pieter Raes doet het Hof een voorstel (auteur): "*We nemen vander Elstraete opnieuw gevangen en ik zal de gerechtskosten betalen. Gelieve mij ook te excuseren, want ik was amper achttien maanden in dienst als cipier.*"

125v 23.08.87 Rdsh. Lewaille (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Florent [zelf tekent hij met Flourent], zn van Adriaen, notaris, procureur van de schepenen van de Gedele en vervangen als amman van Gent, wordt verhoord.

Notaris Florent heeft de testamentaire schenkingsakte van Margriete Valcke verleden. Het Hof heeft grote vragen over haar bekwaamheid. Immers, twee dagen vóór het verlijden van de akte was ze niet eens in staat te spreken daar zij in een toestand van zinsverbijstering vertoefde. Bovendien gebeurde dit op verzoek van de vader van de beneficiant.

De notaris (auteur): *“De dokter heeft aan de vader van de begiftigde gezegd dat Margriete Valcke uitdrukkelijk haar toestemming gegeven had.”*

Verder blijkt de notaris niet eens te weten wie de dokter was

126r 4.10. 87 Het Hof neemt akte van de verklaring van notaris **Pieter Florent ofwel Flourent**.

135v 31.07.88 Vonnis over Pieter Florent notaris te Gent.

Beschuldiging.

Notaris Pieter Florent had op 21 augustus 1687 een akte verleden waarin staat dat Margriete Valcke bij testamentaire gift een derde deel van haar goederen schonk aan het *neefken* van haar man. Dit niettegenstaande zij *overvallen door sieckte buyten kennisse lach niet bequam was* om haar wil kenbaar te maken.

Uitspraak.

Notaris Pieter Florent wordt onbekwaam verklaard om dit ambt verder te bedienen en wordt uit zijn ambt ontzet. Naast een boete van 600 gulden dient hij ook de proceskosten te betalen.

126v 128v 130v **De baljuw van Hammes in Kanegem en een ambtenaar van Ruiselede krijgen het aan de stok met deurwaarder du Werchin.**

126v 16.10.87 Rdsh. de Moncheaux (comm.) bijgestaan door Jan Baptiste de Gheldere, de p.-g..

Joos Verlinde, zn van Jan, 45 jaar en ambtenaar van de parochie en de heerlijkheid van Ruiselede, wordt verhoord.

Joos Verlinde: *“Op 8 oktober 1687 was ik samen met Guillaume de Cocq en Simon van Hulle in de herberg Het Gouden Hooft in Ruiselede. Toen kwam ook deurwaarder du Werchin binnen. Tussen de Cocq en du Werchin ontstond een discussie over een aantal inbeslagnemingen waarvoor de Cocq een salaris van de deurwaarder wenste. Ook Jacques Vervenne kwam binnen. Na een hoogoplopende twist begonnen we met zijn allen te vechten. Ik ontken dat ik de deurwaarder bij de kraag vatte. Wel heb ik hem ‘ghecalaigneert’, want de deurwaarder en zijn assistent hadden me geslagen.”*

128v 17.10.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Verlinde** en laat hem naar huis terugkeren. Wel moet hij zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Philipo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij moet alle kosten betalen.

128v 17.10.87 Idem als hierboven.

Guillaume de Cocq, zn van Pieter, 64 jaar, wonend in Ruiselede en baljuw van Hammes in Kanegem en van de heerlijkheden vander Vlaecht(?), van Axpaele(?) en enkele andere kleine enclaves, wordt verhoord.

In de herberg *Het Gouden Hooft* in Ruiselede loopt een discussie tussen deurwaarder du Werchin en zijn assistent en anderzijds Guillaume de Cocq en Joos Verlinde, uit op handgemeen.

Guillaume de Cocq (auteur):

“Op verzoek van deurwaarder du Werchin had ik de goederen van het sterfhuys van de heer van Barlesteyn in beslag genomen. Voor mijn prestatie eiste ik betaling van du Werchin, maar die weigerde en verwees me naar Anthone de Smet met we ik niets te zien had. Hij beweerde dat in geval van een inbeslagname hij zich tot de griffier moest wenden en niet tot mij, en

evenmin tot de schepenen. De assistent vloog op mij 'ende heeft synen [lees: mynen] haer ende paruycke afghetrocken'."

De assistent van de deurwaarder (auteur): "*Die zever van u [de Cocq] heb ik niet van doene. Gij zijt maar baljuw van twee kleine heerlijkheden.*"

Dat was natuurlijk te veel gezegd en de Cocq haalde in *coleire* zijn stok te voorschijn. Of hij de assistent geraakt heeft, zegt hij niet meer te weten. In ieder geval ontstond een gevecht in regel.

Joos Verlinde, assistent van de deurwaarder, (auteur): "*Al degenen die vochten heb ik 'ghecalengiert'. Ik ontken dat ik de deurwaarder bij zijn nek vastgepakt heb. Wel is het mogelijk dat ik hem tegen de grond gesmeten heb.*"

128v 17.10.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Verlinde**. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Hij dient alle kosten te betalen.

130v 21.10.87 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume de Cocq**. Hij mag naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Bauters hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 1200 gulden te betalen.

142v 23.01.88 In de secrete kamer. Rdsh. Baptiste Dhane (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Adriaen de Smit ofwel de Smet, zn van Gillis, 40 jaar en luitenant-baljuw van de parochie van Axpoele, wordt verhoord. Adriaen de Smit wordt ervan verdacht dat hij de Joos en Anthone Beeckman moedwillig niet heeft willen aanhouden, maar hij verdedigt zich terdege. Adriaen de Smit (auteur): "*Eind december 1687 ontving ik een briefje van de meier van Oultre met verzoek dit te ondertekenen. Bedoeling was dit ik Joos en Anthone Beeckman liet aanhouden. Dit is niet gelukt omdat mijn assistenten hen herhaaldelijk niet thuisvonden. Wel werden hun meubelen en effecten geïnventariseerd. Ik heb zeker mijn plicht gedaan en ontken bijgevolg wat me ten laste gelegd wordt.*"

144r (tussenblad) 30.09.88 In de *capellecaemer*. Rdsh. du Mont (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Anthone du Tiers, zn van Jacques, Brugge, 44 jaar en dansmeester, wordt verhoord. Anthone du Tiers had een incident met een *garde des licentes*. Zijn zoon, een militair, die hem ter hulp kwam, heeft de garde enkele slagen gegeven met een zwaard. Naar het zeggen van Anthone du Tiers heeft hij er zich niet zelf mee bemoeid.

145r 27.03.88 In de secrete kamer. Rdsh. Peeters, de adv.-fisc. en Helias als griffier.

Loys Lootens ofwel Lootyns, zn van Jan, Brugge, advocaat, wordt verhoord.

Kort, maar onduidelijk relaas, omdat soms niet evident is wie onderwerp van de zin is. [Dit gebeurt nog wel bij Helias! Trouwens, er is een tijd geweest dat Helias de ondervraagde aanwijst met 'hij die spreekt.'. Werd hij voordien op de vingers getikt en gevraagd helder te zijn?]

145v 27.03.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Loys Lootens**. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur de Smet hem verwittigt

dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 1000 gulden te betalen.

145v 12.04.88 In *Den Gauden Appel* te Gent. Rdsh. Sucx (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan de Vribari, schepen van het Brugse Vrije, wordt verhoord.

Jan de Vribari zegt dat hij hardhorig is. Tijdens het schepencollege van 2 april 1688 verliet hij zijn plaats en legde zijn armen op de bank van de *buffetiers*. Dit zinde burgemeester de Groef niet en hij moest op zijn plaats gaan zitten.

Jan de Vribari (auteur): “*Van op mijn plaats hoor ik niet wat mijn confreres [confraters] vertellen. Ik was bereid om op mijn plaats te gaan zitten telkens het mijn’ tour’ [beurt] was om te spreken. Dit heb ik aan de burgemeester gezegd. Tegenover hem was ik altijd zeer voorkomend. Ik was ook nooit oorzaak van een ‘querelle’ [twist].*”

146r 13.04.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan de Vribari**.

146r-148r 136r **Jan Bogaert en Abraham Verbeke vonden op het strand een vreemd zakje met geld en gaven het niet aan.**

Twee personen worden verhoord: Jaspard de Groote en Jan Verleye.

146r 8.05.88 In de secrete kamer. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc.. **Jaspar de Groote**, zn van Mattheus, 40 jaar en landsman uit Heist.

147v 10.05.88 Idem als hiervoor. **Jan Verleye**, zn van Jan, Heist, 23 jaar en dienstbode van Jaspar de Groote wordt verhoord.

148r 11.05.88 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Jaspar de Groote** en van **Jan Verleye**.

Samenvatting van hun verklaringen.

Jan Bogaert en Abraham Verbeke vonden een zakje met geld in het zand [op het strand]. Kwamen ook daarbij: Jaspar de Groote, Jan Verleye, Jacques Latton en Pieter de Corte. Zonder de gehele som te tellen, ging Jaspar de Groote ervan uit dat het om 132 ponden 1 schelling en 3 groten ging. Ze beslisten het bedrag te verdelen en tegen niemand iets te zeggen tenzij men erom vroeg. Behalve Jan Bogaert die het moest stellen met vijf schellingen, ontving iedereen 22 pond.

Jaspard de Groote zegt dat hij Jan Bogaert niet betrouwde. Hij had blijkbaar redenen daartoe, en een paar dagen na de vondst werd Jaspar de Groote gearresteerd door ontvanger Vache. Wellicht had Jan Bogaert, die zich verongelijkt voelde, zijn tong te lang laten hangen.

Daags na de vondst deed het gerucht de ronde dat de geldsom toekwam *aen de Inghelse nonnen tot Brugghe!!!*

136r 11.12.88 Jaspar de Groote en Jan Verleye worden beiden verbannen.

Beschuldiging.

Jaspar de Groote, Heist, 40 jaar en landsman en zijn knecht Jan Verleye 23 jaar, worden *beede* als *vluchtinghe* [letterlijk geciteerd] vermeld. Jan Bogaert en Abraham Verbeke hadden op het strand tussen Heist en Knokke een zakje met 132 ponden 1 schelling en 1 grooten gevonden. Dit zakje was na een storm op het strand aangespoeld. Niettegenstaande de plakaten stipuleerden dat op het strand gevonden goederen toebehoorden aan Zijne

Majesteit, hadden Jaspar de Groote en Jan Verleye dit bedrag toch verdeeld onder hen en nog vier anderen. Hiervan was de Groote de initiatiefnemer. Aangifte deed hij niet en toen dit ter ore kwam van de ontvanger van de extraordinaire inkomsten van Zijne Majesteit, liet die hen prompt arresteren.

Uitspraak.

Bij het laatste verhoor had het Hof hen de toelating gegeven om naar huis terug te keren mits betaling van een borgsom van 300 gulden. Bovendien dienden ze te zweren dat ze gevolg zouden geven aan iedere aanmaning van het Hof om zich in het Gravensteen aan te melden. Dit laatste hadden de beschuldigten nagelaten te doen.

Samen dienen ze 300 gulden boete te betalen. Rekening houdend met hun voorbeeldig gedrag *inde discretie vanden Hove*, met hun onwetendheid en met hun excuses voor hun vlucht worden Jaspar de Groote en Jan Verleye respectievelijk voor zes jaar en drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

148r-149r In het tumult bij het optreden van een deurwaarder deelde ook een priester in de klappen. Hij hield er een blauw oog aan over.

Twee personen worden verhoord: **Vincent van Putthem** en **Remy Cambier**.

148r 14.05.88 In de secrete kamer. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g. Lavillette.

Vincent van Putthem, zn van François, 30 jaar, wordt verhoord.

148r 14.05.88 Zie hiervoor.

Remy Cambier, zn van Jacques, Gent, 26 jaar en licentiaat in de medicijnen, wordt verhoord.

149r 15.05.88 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Vincent van Putthem** en van **Remy Cambier**

Synthese.

Remy Cambier (auteur): *“Op de dag van de feiten was ik op ‘de Visscherye’ in het huis van mijn vader met enkele metsers, vloerleggers en timmerlieden. Ik hoorde dat men buiten vocht. Een persoon die ik in ‘de foule’ niet kende, klemde zich krampachtig vast aan de klink van de deur van Jacques Pynaert. Twee andere personen, die ik evenmin kende, probeerden hem weg te trekken en gebruikten hierbij een stok. Ik probeerde vruchteloos hen te kalmeren. Achteraf bleken die twee personen deurwaarder Liets en zijn assistent te zijn.*

In het tumult zag ik dat een priester die in ‘corte cleeren’ was en de gemoederen wilde bedaren, een slag in zijn gezicht kreeg waardoor zijn oogkas begon te zwellen. Ook de deurwaarder deelde in de klappen. De geverbaliseerde bevrijdde zich uit de handen van de assistent en vluchtte in het huis van Jacques Pynaert.”

Vincent van Putthem zegt dat hij, *door den langhen laps van tyde* [omdat het zo lang geleden is], veel vergeten is. Mocht hij geslagen hebben, dan gebeurde dit enkel uit zelfverdediging, *omdat hy anders peryckel* [gevaar] *saude gheloopen hebben*. Hij gebruikte zijn *baguette* om groter onheil te voorkomen. Blijkbaar verdenkt het Hof er hem van dat hij het was die de priester op die harde klap tracteerde.

149r 31.05.88 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

149r 136v Pieter Mussche opnieuw veroordeeld en ditmaal voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Opmerking. In Boek 2 nr. 228r en volgende ontmoetten we reeds Pieter Mussche, toen baljuw van Schelderode. Na zijn veroordeling voor excessief kaarten waarbij hij bovendien bedrog pleegde, verleende Zijne Majesteit hem op 28 september 1685 gratie.

Het betreft klaarblijkelijk dezelfde Pieter Mussche. Voor de zaak hierna werd hij op 23.12.1688 voor drie jaar verbannen uit Vlaanderen. In Boek 2 waren we verkeerdelijk van mening dat zijn huidige veroordeling ook te maken had met zijn bedrog in het kaartspel. Dit is onjuist! Gelieve dus in Boek 2 het vonnis 136v als ongeschreven te beschouwen, want het hoort daar niet thuis, maar wel hier.

Pieter Mussche, zn van Liven, 46 jaar en griffier van verschillende hoven binnen de parochies van Oudburg, wordt verhoord.

Pieter Mussche was betrokken bij talrijke incidenten: met Lieven vanden Bossche, met Jan Vossaert, met een zekere griffier Cnuydt, met een zekere Reyntiens, met de markies van Rodes en vooral met deurwaarder du Werchin.

Du Werchin nam de meubelen van Pieter Mussche in beslag en zette hem gevangen in de herberg *De Roose*, waar hij hem liet bewaken door drie assistenten. Beschuldigd van fysieke agressie op du Werchin poogt Mussche zijn optreden te minimaliseren. Mussche (auteur): “*Ik had maar een klein stokje bij me, 'soo dicke niet als synen [lees: mynen] cleynen vingher'.*”

150v 31.05.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Mussche**.

136v 23.12.88 Vonnis over Pieter Mussche.

Beschuldiging.

Deze keer gaat het dus niet over zijn bedrog in het kaartspel, maar wel over echte fysieke baldadigheden. Mussche had verschillende personen gedreigd neer te schieten zowel met zijn pistool als met zijn geweer. In en buiten Gent, *by nachte ende ontyden, droncken synde ende groot ramour maeckende, swerende ende vloeckende*, stampte hij op deuren.

Toen een deurwaarder (du Werchin) zijn meubels wilde in beslag nemen, dreigde hij die af en daagde hem uit om te vechten. De deurwaarder diende zelfs te vluchten. Allemaal *saecken belettende de ghemeene ruste ende die niet lydelyck sonder condigne* [gepaste] *punitie* mogen gebeuren.

Uitspraak.

Pieter Mussche wordt voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen die hij binnen de drie dagen moet verlaten. De dag van zijn vrijlating dient hij Gent voor zonsondergang te ruimen. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

150v 21.07.88 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Brant (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Maximiliaen Balthazar Anthone, zn van Maximiliaen, 17 jaar, wordt verhoord.

Vooreerst leest men zijn verklaring van 18 juli jl. voor.

De p.-g. (auteur): “*Ge liegt wanneer ge zegt dat het de eerste keer is dat ge betrapt werd op het roven van de bus [bus aan een ingang van het Gravensteen]. Vijf tot zes weken geleden hebt ge al eens geprobeerd die bus te ledigen door er in te dringen met ‘eene baleyne’ die met vogelteer bestreken was.*”

Maximiliaen Balthazar Anthoni (auteur): “*Dat kan niet. De laatste twee maanden ben ik niet in Gent geweest, maar wel in Rijsel waar ik gebedeld heb. Mocht ik liegen, dan ben ik bereid te sterven.*”

De p.-g. (auteur): *“Enkele maanden geleden heeft cipier van Aerde u zien zitten op de trappen van het Gravenkasteel, en dit verschillende keren op het moment dat de kinderen van de armenschool ‘den gay [gaai] schooten’.”*

Maximiliaen Anthoni (auteur): *“Ik heb inderdaad de kinderen de gaai zien schieten, maar nooit ben ik op het Gravenkasteel noch nabij de gevangenis geweest.”*

151r 24.07.88 Het Hof beslist **Maximiliaen Balthazar Anthone** tentoon te stellen voor de pilaren van het Gravenkasteel, en dit op vrijdag eerstkomend van 10 u tot 12 u. Komen er klachten dan zal men 's anderendaags het vonnis vellen.

151r 23.07.88 In de secrete kamer. Rdsh. Brant (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Fredericq de Ferrerra, zn van Frédéricq, Lokeren, 58 jaar en chirurgijn, wordt verhoord. Er is maar één ticht en de Ferrerra ontkent die nadrukkelijk.

151v 20.12.88 Rdsh. van Voorspoel (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Guillaume vander Perre, zn van Adriaen, 53 jaar en griffier van Zomergem, wordt verhoord. Aanvankelijk hadden we de verklaring van Guillaume vander Perre in de zaak Hanckaert (zie hierna) ondergebracht, maar we vonden geen enkele link hiermee, tenzij dat er in beide gevallen spraak is van inlassingen in een akte. Omdat het Hof anders is samengesteld, denken we dat het om een andere zaak gaat.

Guillaume vander Perre (auteur):

“Ik bezit geen register van namptissementen. Bijvoegingen zijn gebeurd met goedkeuring van Jacques Tuvaert en in het bijzijn van verschillende personen o.a. Jonas van Hecke, toen burgemeester. Die heeft de akte pas getekend wanneer de bijvoegingen er al stonden. Nadien tekende ook Tuvaert de kwitantie van zijn aandeel in de koopsom. Daarna heeft Tuvaert de vermelde toevoegingen ook geratificeerd. De baljuw Hasselaere, die Tuvaert als procureur heeft, arresteerde mij in Gent tot voldoening van de volledige koopsom. De schepenen wilden de akte niet laten passeren omdat een aantal goederen van Jooris Sierens in beslag genomen waren. De vrouw van Sierens heeft, met machtiging van haar man, me verzocht de in de tichten vermelde belasting te passeren, na inlassing van de in beslag genomen goederen.”

Volgende personen zijn ook vermeld:

Jonas van Hecke, burgemeester;

Hasselaere, baljuw.

152v 22.12.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume vander Perre**.

151v-155r 138r Gewezen procureur van het Hof Philips Hanckaert voor het Hof wegens schriftvervalsing.

In de secrete kamer worden twee personen verhoord: Laurens du Rinck en Philips Hanckaert. Het Hof neemt telkens akte van hun verklaringen.

Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

152v 22.12.88 **Laureyns du Rinck**, zn van Pieter, Zele, 34 jaar en *chirurgyn van style* wordt verhoord.

152v 23.10.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Laureyns du Rinck**.

153r 23.12.88 **Philips Hanckaert**, zn van Niclays, 43 jaar en gewezen procureur van het Hof wordt verhoord.

153r 23.10.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Philips Hanckaert**.

155r 23.12.88 **Laureyns du Rinck** wordt nogmaals verhoord.

Synthese van de verhoren.

Lang niet alles is ons duidelijk. We beperken ons tot volgende items.

Een akte van borgtocht werd op 14 augustus 1688 gepasseerd. Waren hierbij aanwezig: Laureyns du Rinck, Jan Landuyt en procureur Philips Hanckaert. De schepenen Jan de Blucq en L. de Blocq ondertekenden. Hanckaert schreef de akte waarvan geen vooraf geschreven ontwerp bestond. De passering van de akte gebeurde ten huize van du Rinck en niet in de vierschaar noch in de schepenkamer.

De grote vraag van het Hof is: *“Wie schreef de bijvoegingen bij de akte en wanneer deed hij dit, voor ofwel nadat de schepenen ondertekenden?”*

Het Hof verdenkt Philips Hanckaert ervan dat hij achteraf de clause *wy schepenen certifiëren voor suffisant* aan de akte toevoegde, maar hij ontkent dit halsstarrig.

Het Hof oordeelt dat uit simpele lezing van de tekst duidelijk blijkt dat Philips Hanckaert de clause achteraf inlaste. Inderdaad, de vermelde woorden zijn compacter geschreven en in *een cleynder character*. Du Rinck had deze akte, toevoeging inclus, nadien gebruikt in een proces om een zekere som te kunnen innen, al zegt hij dat de toevoeging daartoe wellicht niet nodig was. Hanckaert beweert dat hij achteraf helemaal geen financiële vergoeding van du Rinck ontving.

138r 30.04.89 Philips Hanckaert voor twee jaar verbannen uit Vlaanderen. Laureyns du Rinck komt er van af met een boete.

Opmerking. In het vonnis worden de namen van de twee veroordeelden als volgt geschreven: Philips Hancat en Laurens Durinck, dit in tegenstelling met hun verhoor waar we lezen Philips Hanckaert en Laureyns du Rinck.

Beschuldiging.

Twee schepenen van Zele hebben een akte van borgtocht ondertekend. Achteraf heeft **Hanckaert** bij de borgsteller Landuyt geschreven *gecertifieert als suffisant*. Dit laatste ontkent hij nog steeds! De akte was zonder de vermelde clause gepasseerd in bijzijn van **Laureyns du Rinck**. Achteraf heeft du Rinck de akte, die voorzien was van de bijgevoegde clause van certificatie, in justitie gebruikt met de bedoeling onrechtmatig 81 ponden te innen.

Uitspraak.

Philips Hanckaert wordt voor twee jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Laureyns du Rinck krijgt 100 gulden boete.

Beiden dienen samen de proceskosten te betalen. De vermelde clause dient uit de akte geschrapt, met bevestiging van die schrapping in de kantlijn.

156r 140v Koopman Passchier Dheyne rekende woekerwinsten aan.

156r 22.01.89 Secrete kamer. Rdsh. Lewaitte bijgestaan door de Gheldere als griffier, de p.-g..

Passchier Dheyne, zn van Jan, Gent, 59 jaar en koopman, wordt verhoord.

Passchier Dheyne wordt ervan beschuldigd woekerrenten op zijn wisselbrieven aan te rekenen.

Passchier Dheyne (auteur): *“Kon de schuldenaar voldoende onderpand voorleggen, dan heb ik nooit meer dan 16 % aangerekend. Was er voldoende onderpand, dan heb ik hoogstens 6,25 % aangerekend.”*

Het Hof (auteur):

“Zelfs als het onderpand voldoende was, dan hebt ge soms toch 8 % aangerekend. Dit deedt ge bijvoorbeeld met Jan Baptiste de Keysere. Bovendien gebeurde het dat ge de intrest onmiddellijk aftrokt in plaats van na het verloop van een jaar. Zo heeft de Keysere eens 157 ponden 10 schellingen ontvangen terwijl ge hem op de wisselbrief eigenlijk 175 pond diende te verstrekken.

Ge zegt ook dat ge geen notities hieldt van uw financiële transacties. Dat kan niet, want dan weet ge niet hoeveel ge in kas hebt, dan kunt ge het jaarresultaat niet bepalen en bij een proces, zoals nu het geval is, kunt ge niets bewijzen.

Ge hebt soms betaald soms met verboden Zeeuws geld. Eens werd een wisselbrief van 300 pond solidair door verschillende personen geaccepteerd. Hiervan hebt ge 200 pond in Zeeuws geld en 100 pond in Spaanse matten betaald, dit niettegenstaande Joos Col, uit vrees voor de gevangenis, aandrang om de volledige som in goed geld te ontvangen.

Het is ook gebeurd dat ge het volledig vertier, gemaakt bij het afsluiten van een lening, van meet af hebt afgetrokken van het bedrag dat ge aan uw partner leende bij het accepteren van een wisselbrief.”

Passchier Dheyne ontkent veel van wat hem ten laste gelegd wordt en zelfs bewezen is. Soms laat zijn memorie hem in de steek.

160r 28.01.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Passchier Dheyne**.

140v 7.12.89 Passchier Dheyne veroordeeld voor onbehoorelyck gewin.

Het proces werd *criminelyck ende extraordinair beleet*.

Beschuldiging.

Passchier Dheyne, koopman te Gent, wordt beschuldigd van *onbehoorelycke ghewin* tegen de plakaten in en ook over andere *excessen*.

Uitspraak.

Naast de proceskosten dient Passchier Dheyne ook nog 1000 gulden boete te betalen.

160v 27.01.89 In de secrete kamer.

Rdsh. François Aloysius vander Meersche bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Louis van Vaerent, 34 jaar en luitenant-baljuw van de Stad en et Land van Dendermonde, wordt verhoord.

Het betreft een conflict tussen Louis van Vaerent en Hubert Moortgat over het leveren van lijnzaad.

Opmerking. Alweer schept griffier Helias een probleem. Wie bedoelt Helias Louis van Vaerent ofwel Hubert Moortgat wanneer hij als griffier hy schrijft?

We vermelden enkele losse items uit het verslag van het verhoor.

- Hubert Moortgat had lijnzaad geleverd aan Louis van Vaerent
- Blijkbaar verzuimde Louis van Vaerent een schadeloosstelling te betalen, alhoewel deze wel degelijk voorzien was in de overeenkomst.
- Louis van Vaerent had de leverancier Hubert Moortgat een kopie van de overeenkomst bezorgd. Deze kopie heeft het Hof in zijn bezit. Toch beweert Louis van Vaerent dat hij het

origineel onmiddellijk na ontvangst heeft verbrand, dus nog voor hij een kopie kon schrijven of laten schrijven.

- Louis van Vaerent eiste 100 pattacons voor een prestatie, maar kreeg die niet. Hubert Moortgat is bovendien 'weggelopen uit arrestatie'. Dit zegt van Vaerent.

161r 28.01.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louis van Vaerent**. Hij mag naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Coppenolle hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 1200 gulden te betalen.

161v-163v 147r Grof machtsmisbruik door Jacques Veltganck, baljuw van Eeklo.

161v 1.02.89 In de secrete kamer. Rdsh. François Aloysius vander Meersche, de p.-g. en Helias als griffier.

Jacques Veltganck, zn van Jacques, 45 jaar, baljuw van de Stad en de Vrijheid Eeklo en ontvanger van een aantal pointingen en zittingen, wordt verhoord.

Veltganck wordt ervan verdacht dat hij zich op verschillende manieren onrechtmatig verrijkte.

1. Jaarlijks ontving hij gretig relatiegeschenken waarvoor hij een kwitantie vroeg alsof hij die zelf betaald had. Zo kreeg hij van sommige schapenhouders 3 pond plus een geschoren lam. Ook winkeliers rekende hij tot zijn milde schenkers.

2. Het Hof (auteur): *“Alle collegiale akten die door de heer van Eeklo en de wethouders ofwel door de wethouders behoorlijk vergaderd, besloten worden, dienen door de griffier in naam van de wethouders ondertekend. Betreft het een ordonnantie die een meerderheid van stemmen in het college vereist, dan dient zeker behoorlijk vergaderd.”*

Jacques Veltganck zag dat soms anders. Zo gebeurde het dat hij de wethouders en de heer van Eeklo één voor één bij hem thuis ontving in de hoop dat ze zo een ordonnantie zouden ondertekenen. Het gebeurde dan ook dat tegenstanders verstek gaven en niet ondertekenden.

3. Netten met te kleine mazen dienden volgens de plakATEN verbrand. Maar dat gebeurde niet altijd. Het Hof verdenkt er hem van dat hij tegen betaling zijn ogen sloot.

4. Als gevolg van een conflict met de wethouders trad hij niet ofwel te laat op bij een brand in de gevangenis.

5. Hij wordt ervan verdacht dat hij een compositie [een overeenkomst waarbij een straf geheel of gedeeltelijk wordt omgezet in een geldboete] sloot met Thomas de Rycke, dader van een diefstal. [Wellicht streek Jacques Veltganck de geldsom op.]

163v 11.02.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jacques Veltganck**. Hij mag naar huis terugkeren. Aan het Hof dient hij binnen de veertien dagen de antwoorden vanwege het magistraat van Eeklo te bezorgen op de vragen gesteld door het Hof. Ondertussen mag hij niet in Eeklo vertoeven en zelfs niet binnen drie mijlen van de stad.

147r 13.10.91 Vonnis over Pauwels Welvaert uit Eeklo.

Opmerkingen.

1. Dit vonnis houdt geen verband met de feiten vermeld in bovenstaand verhoor. Hoogst waarschijnlijk betreft het dezelfde Jacques Veltganck, vermits Veltganck beroepshalve optreedt, en in de vorige zaak was Jacques Veltganck baljuw van Eeklo.

De huidige zaak kwam eerst voor burgemeester en schepenen van Eeklo waar Veltganck als aanklager optrad en Pauwels Welvaert als beschuldigde.

Na evocatie kwam de zaak voor de Raad van Vlaanderen.

2. De beschuldiging is nagenoeg identiek met het verhoor. Ze lijkt, mits kleine aanpassingen, gewoon afgeschreven van het verhoor. Daarom namen we het betrokken verhoor niet op.

Beschuldiging.

In de herberg *Blommekens* van Pieter de Sutter in Eeklo waren naast Pauwels Welvaert ook Willem Hendricx en ambtenaar Jaspar Kint aanwezig. In die herberg ging Welvaert driest tekeer. Hij brak een glas, sloeg een stoel kort en klein, en pleegde fysieke agressie op Willem Hendricx.

Aan Jaspar Kint vroeg Welvaert de betaling van enkele pointingen en zettingen, maar die zei (auteur): “*Ge hebt me die kwijtschelden als tegenprestatie voor mijn assistentie bij de verkoop van uw paard.*”

Daarop sloeg Welvaert de ambtenaar Kint tweemaal in zijn gezicht, zodat die *vuyt den neuse was bloedende*.

Uitspraak.

Het Hof houdt rekening met het feit dat in het geschil tussen Pauwels Welvaert en Willem Hendricx, laatstgenoemde begonnen was door eerstgenoemde grof te beledigen.

Welvaert krijgt een boete van 150 gulden. Daarnaast dient hij ook nog de proceskosten te betalen.

163v 22.02.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Moncheaux (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Don Jan Philipe de Caponago, zn van don Louis, wonend te Knesselare op drie mijlen van Sluis, 39 jaar, voorheen kapitein in dienst van de koning [Frankrijk of Spanje?] en thans gereformeerd, wordt verhoord.

Het betreft een zeer ingewikkeld verhoor. We wagen ons niet aan een synthese. Mogelijks zijn de Franse troepen nog eens Vlaanderen binnengevallen en bezetten ze minstens een deel van de Provincie waaronder Gent.

Volgende zaken komen ter spraak:

. Sluis en de betwiste autoriteit in en rond deze stad;

. de vraag wie gerechtigd is belastingen te innen;

. Caponago was voorheen in dienst van de Franse koning, is thans gereformeerd en heeft de bedoeling in dienst te treden van de Verenigde Provinciën;

Wellicht heeft de Caponago gedurende een korte tijd geprobeerd belangrijke zaken te regelen in opdracht van de Spanjaarden o.a. de inning van belastingen;

Hierbij had hij tegen de zin van de Fransen schriftelijk contact met de graaf d' Horne, gouverneur van Sluis, en met de graaf de Renenbourg.

164v 25.02.89 In de secrete kamer. Rdsh. de Moncheaux (comm.) bijgestaan door griffier de Gheldere, de p.-g..

Louis Stalins, zn van Gillis Olsene(?), 31 jaar, wordt verhoord.

Louis Stalins start met een afleidingsmanoeuvre en beschrijft een paar omstandigheden waarbij hij niet in de fout ging.

(Auteur): “*Op de heerlijkheid van Santbeke heb ik nooit gejaagd zonder de toestemming van mijnheer vanden Berghe, die pachtte aan de graaf van ‘Wackene’. Ook heb ik nooit zonder ‘consent’ vis gevangen op de wal van het neerhof van het kasteel van Olsene. De heer van Olsene agresseerde ik nooit.*”

Maar dan kwam de procureur *to the point* en Stalins bekend. (Auteur): “*Ge hebt Balthazar de Scheppere, baljuw van Olsene geslagen met uw degen.*”

Louis Stalins (auteur): “*Inderdaad, komend uit herberg ‘De Ghieterre’ liep hij mij bijna ondersteboven. Daarom gaf ik hem een paar slagen met mijn degen.*”

165r 27.02.89 Het Hof laat **Louis Stalins** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 600 gulden te betalen. Bovendien moet hij *noch eens borghe stellen voor noch duysent guldens offendendo* [beledigend, om te beledigen] den persoon van *Balthazar de Schepper, bailliu van Olsene*.

166r 15.03.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Pieter Baecke, 45 jaar en wonend te Ertvelde, wordt verhoord.

Pieter Baecke (auteur): *“Een ambtenaar had me verzocht te assisteren bij de afhuring van een paard. Omdat hij me hierbij verdacht van bedrog wilde hij me een boete geven. Hij begon het proces-verbaal te schrijven. Toen ik vroeg of ik de hele nacht moest blijven, knikte hij bevestigend. Nadat ik hem twee schellingen salaris gegeven had, meende ik dat ik ‘gheslaecht’ [vrijgelaten] was. Een twist ontstond, maar ik ontken dat ik hem een stamp gaf.”*

167r 17.03.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Baecke**.

167r 18.03.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Du Bois, de p.-g..

Pieter van Ackere, zn van Marten, 60 jaar en wonend te Bassevelde, wordt verhoord.

(Auteur): *“Ik werd gearresteerd en onder de bewaring gesteld van meier Jan Tysebaert. Geld had ik niet bij en ik stelde hem voor dat hij als salaris een ‘meutien’ [korenmaat] mocht komen halen. Tysebaert zei dat hij geld ‘van doene hadde’ [dat hij geld wilde]. Toen ik hem voorstelde te wachten tot ’s anderendaags, weigerde hij en zei: “Zoals de vorige keer zeker.” Omdat ik hem dan wel betaald had en beneveld was door de drank, ben ik hem in het haar gevlogen. We werden gescheiden door een botdrager en Abraham Asman, de waard van het huis.*

Merkend dat mijn pruik gescheurd was, ben ik hem opnieuw in de haren gevlogen. Nog eens gescheiden, heb ik een kan genomen om naar hem te gooien. Omstaanders hebben dit belet.”

Pieter van Ackere vraagt begrip en clementie van het Hof, rekening te houden met zijn gezegende leeftijd, met het feit *dat hy by drancke was* en dat de meier, zijn kozijn nota bene, op zijn salaris niet wilde wachten tot ’s anderendaags.

137r 18.03.89 Vonnis over Pieter van Hackere, Bassevelde.

Beschuldiging. *Rudessen ende moetwillicheden.*

Uitspraak. Rekening houdend met zijn bekentenissen en zijn voorbeeldig gedrag in het Hof, wordt Pieter van Hackere veroordeelt tot een boete van 12 ponden. Daarnaast moet hij ook nog de proceskosten betalen. Aangezien alles betaald is, wordt hij onmiddellijk vrijgelaten.

168r 169r 171v 172v 140r In het Geertsbos te Masseme was hout kappen door de armen een ware (verboden) industriële activiteit.

168r 29.03.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Reninghe bijgestaan door de Gheldere als griffier, de p.-g..

Jan Verlinden, zn van Simoen, wonend in Masseme en 29 jaar, wordt verhoord.

Jan Verlinden wordt ervan verdacht hout te kappen in het Geertsbos. Hij ontkent dit en beweert dat hij zich beperkte tot het rapen van hout.

(Auteur): *“De anderen spotten zelfs met mij, omdat ik alleen maar wat vuiligheid meedroeg, terwijl zijlieden alleen schoon groot hout hadden gekapt.”*

Verlinden klikte de namen van enkele andere houtkappers: Jan van Bunninghem, Pieter van Bunninghem, Pieter Hegghens, Jan de Bruyckere en François de Winne, allen wonend in Wetteren of Masseme.

169r 29.03.89 In de chastelette te Gent. Idem als hiervoor.

Adriaen Oosterlinck, 24 jaar, wonend op Vantegem, een gehucht van Wetteren, en *werckende in dachheuren* [daguren] *voor synen cost*, wordt verhoord.

(Auteur): *“Hout heb ik enkel gekapt wanneer ‘ick het van doen hadde om my, myne vrouwe ende myn cleyn kindt te verwerpen, midts ick eenighe maenden gheleghen hebbende met een quaet been, niet en heb connen winnen om de noodtsaeckelicheyt van myn huyshouden te besorghen’.”*

Adriaen Oosterlinck vult het lijstje aan van houtkappers in het Geertsbos. Volgen nog Jan Verlinden, Gillis Braeckman, Pieter de Smet, beiden wonend op Vantegem, en verder Jan de Smet, Bruno Cappeeu, Jan Colens, Adriaen Westerlinck, Gillis Braeckman, allen wonend op Masseme of op Ghysle, François Schepens en Jan de Bruyckere uit Wetteren.

Blijkbaar was Jan Cappeeu, vader van Bruno, begonnen met het kappen. Vader Cappeeu was overtuigd *dat men daerover noyt recht en saude doen ende dat den bosch den armen toebehoorde*.

Hout kappen was in en rond Masseme een ware industriële activiteit. Sommigen hadden thuis zelfs een grote *myte* [mijt] met hout staan.

171v 7.04.89 In de *chastelette* van Gent. Rdsh. Renynghe bijgestaan door Gheldere als griffier, de p.-g..

Adriaen Oosterlinck, wordt nogmaals verhoord.

Het Hof vraagt Adriaen Oosterlinck nog bijkomende bijzonderheden over het kappen van hout in het Geertsbos. Hij biecht nog enkele namen op. Gille de Vriese, die dikwijls met d' excessen [epilepsie] ligt, verkocht zijn vracht aan een weduwe in de Wetterenstraat. Ook Cocq Isebaert kapte hout in het Geertsbos.

Ook hij zegt (auteur): *“Wy hebben ghemeynt dat het bosch vanden armen was.”*

172v 20.04.89 In de chastelette te Gent. Hof: Idem als hiervoor, maar wel een andere griffier wiens naam niet vermeld is.

Adriaen Oosterlinck wordt nogmaals verhoord, maar heeft geen relevant nieuws te vertellen.

140r 10.09.89 Ordonnantie vanwege het Hof: de inwoners van Wetteren, Masseme, Melle en Gysele worden uit de gevangenis ontslagen [na kappen van hout in het Geertsbos].

De brieven waarin inwoners van vermelde parochies amnestie vroegen werden naar vorm en inhoud in orde bevonden. Wie van vermelde parochies in de gevangenis zit, wordt vrijgelaten. Wel moeten betrokkenen aan zekere voorwaarden voldoen. Die voorwaarden, waarop niet nader ingegaan wordt, betreffen blijkbaar hun toekomstig gedrag. Ze dienen wel de gerechtskosten verbonden aan hun vraag tot vrijlating te betalen.

170r 6.04.89 In de fiscale kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door de Gheldere als griffier, de p.-g..

Jacques Anthone Logghe, zn van Jacques, 51 jaar en baljuw van de heerlijkheid Lichtervelde, wordt verhoord.

Joannes Logghe, zoon van Jacques Anthone, heeft iemand een dodelijke steek gegeven. Zijn vader Jacques Anthone Logghe wordt verdacht van ambtsverzuim als baljuw omdat hij de

manslag van zijn zoon wilde wegmoffelen. Hij ontkent dit ten stelligste, zo was communicatie, volgens hem, over die doodslag onmogelijk, want de griffier was niet thuis. Dat zijn zoon Joannes zich na de feiten bij hem thuis verborgen hield, daarover weet hij niets. Dit moet het werk geweest zijn van zijn vrouw en zijn dochter. Dit zegt althans de baljuw.

172v 29.04.89 In de secrete kamer. Rdsh. vander Goes bijgestaan door de Gheldere als griffier, de adv.-fisc. [verder staat er de p.-g.].

Eduard vande Poele, zn van Jacques, Lokeren, 30 jaar en *beestesnyder* [die beesten castreert], wordt verhoord.

In de herberg *De Sterre* op de parochie Sint-Niklaas stond een in beslag genomen paard achter slot in een stal. Het Hof verdenkt Eduard vande Poele dat hij het slot geforceerd heeft en het paard bevrijdde. Vande Poele zegt dat hij in die herberg ging om een glas wijn te drinken en niet meer precies te weten wat er gebeurd was, omdat hij toen te veel *by drancke* was.

Deurwaarder Verbeken arresteerde hem nabij die stal. Gevraagd door de procureur-generaal wat hij daar deed, heeft vande Poele zijn antwoord klaar (auteur): “*Op ‘den meshoop’ [mesthoop] naast de stal was ik bezig ‘met myn waeter te lossen’.*”

Hierop repliceert de procureur-generaal fijntjes (auteur): “*Om een glas wyn te dryncken? En ge zijt ‘ghevonden ontrent den stal op den messynck, daer gheene wyn te dryncken en was’.*”

[Met enige reserve vullen we bovenstaande aan. We vermoeden dat Gillis de Sauter de eigenaar van het paard was, en dat na de bevrijding door Eduard vande Poele, een van zijn knechten het paard wegleidde.]

172v 21.05.89 Het Hof laat **Eduard vande Poele** naar huis terugkeren, *mits stellende seker tot concurrentie van x* [onleesbaar] *hondert guldens*.

174r 24.05.89 In de secrete kamer. Rdsh. van Voorspoel (comm.) bijgestaan door Dubois als griffier, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jacques Philips Guns, zn van Joos, 29 jaar gewezen koopman en thans wonend in Aalst, wordt verhoord.

Jacques Philips Guns wordt verdacht van vervalsing van een kwitantie van 43 pond. Aan dat kwijtschrift werden verschillende wijzigingen aangebracht, maar van enkele ontkent hij de auteur te zijn. Die kwitantie heeft hij gebruikt in een proces tegen Adam Spenser, wellicht zijn schuldeiser. Guns houdt staande dat hij die 43 pond wel degelijk betaald heeft, maar dat hij dit niet kan bewijzen.

174v 11.06.89 Het Hof beslist dat **Jacques Philips Guns** naar huis mag terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Verdonck hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en voor de (eventuele) toekomstige procedurekosten dient hij 1500 gulden te betalen.

175r 142r Pieter de Nayere wordt voor één jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen voor zijn gewelddadig optreden tegen de stokhouder.

175r 11.06.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Charles François Peeters bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Pieter de Nayere, zn van Gillis, 40 jaar en zoals verder blijkt soldaat, wordt verhoord.

Tegen de ambtenaar van de openbare verkopen, de *stockhauder*, en zijn assistenten is Pieter de Nayere agressief opgetreden en heeft die bedreigd met zijn vuist. Naar zijn zeggen heeft hij

zijn degen getrokken, maar er niet mee gestoken. Hij beweert dat hij in extremis zijn schulden ten dele effectief betaald heeft.

De discussie met de *stockhauder* en zijn assistenten liep hoog op. Vooral toen een assistent het lijnwaad van de kinderen uit het huis droeg, vond de Nayere dat men te ver ging.

(Auteur): “*In Gods naam laat de dingen van de kinderen staan.*”

De Nayere beklagt zich over de slechte behandeling bij zijn arrestatie. (Auteur): “*Het bloed vloeide uit mijn tanden.*” Voor alle zekerheid had een assistent de degen van de Nayere afgenomen.

175r 13.06.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter de Nayere**.

142r 15.04.90 Vonnis over Pieter de Nayere.

Het proces werd *criminelyck ende extraordinair* gevoerd.

Beschuldiging.

Pieter de Nayere is 40 jaar en, zoals uit het verhoor blijkt, soldaat. De Nayere kreeg op 6 juni 1689 bezoek van de *ghesubstitueerden stockhauder* [ambtenaar belast met openbare verkopen] Jan le Ducq, diens ambtenaar Jan van Goethuyse en drie assistenten. Men was van plan zijn meubels in beslag te nemen. Om dit te beletten bedreigde de Nayere de *stockhauder* met zijn degen. Zijn assistent Pieter Goemaere die het gerucht hoorde, kwam toegesneld. Dit maakte weinig indruk op de Nayere *tooghende syn achterste*. Jan le Ducq die ervaring had met dergelijke situaties, sloot de kamer waar de *afghepande* meubels stonden. De Nayere trok zijn degen dreigde de *stockhauder* neer te steken, eiste de sleutel en kreeg die prompt.

Uitspraak.

Het Hof zegt rekening te houden met de lange detentie [een verhoor dat vond plaats op 11 juni 1689] van Pieter de Nayere en met zijn excuses. Binnen de drie dagen dient hij de Provincie Vlaanderen, waaruit hij voor één jaar verbannen wordt, te verlaten. Na zijn vrijlating moet hij de stad Gent voor zonsondergang *ruymen* [verlaten]. Daarbij krijgt hij een boete van 50 gulden. Ook de psroceskosten zijn voor zijn rekening.

176r 178r-190r 142r Het Hof beschouwt François de Cock als een fantast en ontslaat hem als juwelier van de Berg van Barmhartigheid.

Opmerking. Het is onbegonnen werk een synthese te schrijven van de onregelmatigheden begaan door Francois de Cock. Gevraagd om uitleg over de talrijke tegenspraken tussen zijn journaal en andere bronnen, bijvoorbeeld de notities van de intendent, geeft hij als mogelijke oorzaken: gestolen, iets vergeten te doen en *abuysen*. Wat de abuysen betreft, reageert hij ongeveer als volgt: “*Iedereen kan wel eens missen!*” Of hij bij zijn ambtsaanvaarding de eed afgelegd heeft, weet hij niet met zekerheid, maar het is mogelijk.

François de Cock: “*Seght syns weetens gheen en eedt ghedaen te hebben, maer indien hy eedt ghedaen heeft dat het waerschynelyck sal ghedaen syn in handen vande heeren assesseurs* [schatters].”

Het Hof moet hem als een fantast bekeken hebben, vandaar de summiere verantwoording bij zijn straf in het verslag van het vonnis.

176r 15.06.89 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Charles François Peeters (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

François de Cock, Gent, zn van Louis, 40 jaar, zilversmid en juwelier *vanden Berch van Bermerticheyt*, wordt verhoord.

178r 20.06.89 In de gevangenis van het Hof. Idem als hiervoor.

180r 20.06.89 Idem.
 181v 22.06.89 Idem.
 183v 23.06.89 Idem.
 185v 25.06.89 Idem.
 190r 27.06.89 Idem.

190v 27.06.89 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **François de Cock**.

142r 10.02.90 Vonnis over François de Cock juwelier vanden Berch van Bermherticheyt.

Beschuldiging.

François de Cocq wordt beschuldigd van *abuseren*, overtredingen van de reglementen van de Berg van Barmhartigheid en van de voorwaarden waaronder hij zijn functie aanvaard heeft.

Uitspraak.

François de Cocq wordt ontheven van zijn functie als juwelier van de Berg van Barmhartigheid. Verder dient hij ook de proceskosten te betalen.

177r 18.06.89 In de secrete kamer. Rdsh. Charles François Peeters bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc..

Guillaume van Rae, zn van David, Gent, 54 jaar, *ondercleercooper* en winkelier, wordt verhoord.

Guillaume van Rae (auteur): “*Lieven Steyaert, ‘afgaenden stockhauder’ [ambtenaar verantwoordelijk voor de openbare verkopen], gaf opdracht om mijn meubels af te halen. Tussen mijn vrouw en ambtenaar Jan van Goethuyse ontstond een incident. De ambtenaar gaf mijn vrouw enkele schoppen zodat ze achterover viel.*

Ik werd in de herberg ‘Den Inghel’ nabij de beiaard en in ‘Sint Huybrecht’. De drie assistenten heb ik betaald. Ook het gelag in vernoemde twee herbergen waren voor mijn rekening.

Mijn meubels die reeds opgeladen waren om naar de vrijdagmarkt te worden gevoerd, gaf men dan vrij. Het verwondert mij dan ook dat ambtenaar Jan van Goethuyse zich over mij beklaagt.”

190v 1.10.89 Rdsh. Du Mont (comm.) bijgestaan door griffier Helia, de p.-g..

Arnout ofwel Arnaut van Houtte, zn van Joos, 33 jaar en landsman uit Zulte, wordt verhoord.

Arnout van Houtte (auteur): “*Jan Caudyser [blijkbaar een deurwaarder] kwam op verzoek van Adriaen Tuytens om mijn koeien in beslag te nemen en weg te leiden. Mijn vrouw en ikzelf smeekten hem om uitstel van betaling en om zich op dat moment tevreden te stellen met zijn salaris. Hij wilde van geen uitstel weten en sloeg bovendien mijn vrouw.”*

Het Hof (auteur): “*Het is onwaarschijnlijk dat Caudyser uw vrouw sloeg, tenzij ze hem wilde beletten om zijn werk te doen.”*

Van Houtte (auteur): “*Ik geef toe dat mijn vrouw een klein riekske [riek: meertandige ijzeren mestvork] in de hand had.”*

Nadien ontstond er ook handgemeen tussen van Houtte en ambtenaar Carel Tavernier.

191v-195r In oorlogstijd vaart het Oostends vrachtschip de Sint-Pieter naar Duinkerken alhoewel men enkel een licentie bezit om op Dover te varen.

Vier personen worden in de secrete kamer verhoord. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

191v 11.11.89 **Steven de Duenas**, zn van Jacobi, 37 jaar en burgemeester van Oostende.

192v 18.11.89 **Nicolas de Meulebeke** (zelf schrijft hij **de Meulebeque**), zn van Pieter, 38 jaar en griffier van Oostende, eigenaar van het schip de Sint-Pieter en initiatiefnemer van het verschepen van zout naar Duinkerken.

194r 18.11.89 **Jacques Amelton** (zelf schrijft hij **Hamilton**), zn van Jacques, 35 jaar en schepen van Oostende.

195r 18.11.89 **Nicolaes Remy**, zn van Jan, Oostende 25 jaar en boekhouder van het schip Sint-Pieter.

Hierna geven we de synthese van de verhoren.

Nicolas de Meulebeke zag dat er, omwille van de hoge vrachtprijs, een stuiver te verdienen viel met het verschepen van vracht naar Duinkerken. De Duenas werd zijn belangrijkste compagnon, alhoewel - volgens hem - geen enkel geschreven contract getekend werd. Jacques Hamilton en Dominicus Linsch waren de andere compagnons. Volgens de Meulebeque lag de verhouding van de participaties in de lading als volgt: 1/3 de Meulebeque en 2/3 voor de andere drie samen.

Elk van hen wist dat het oorlog was tussen Frankrijk en de geallieerden waaronder Spanje en Engeland. Ook wist Remy dat Zijne Majesteit de koning van Spanje plakaten uitgevaardigd had waardoor commercie met de vijand Frankrijk verboden was, tenzij men een speciale licentie kon voorleggen.

Meulebeke zorgde voor een licentie voor een vracht naar Dover in Engeland, maar eigenlijk was het de bedoeling om op Duinkerken te varen. Wat ze ook deden. De Duenas van zijn kant verklaarde dat hij overtuigd was dat men naar Duinkerken zou varen. Meulebeke die voor het paspoort zou zorgen, had hem dat verzekerd. Dat de licentie op Engeland sprak, was volgens Hamilton een suggestie vanwege de administratie van de licenten. Mochten ze op zee geconfronteerd worden met een schip van Zijne Majesteit de koning van Spanje, dan moesten ze in ieder geval verklaren dat de lading bestemd was voor Engeland. Dit om problemen met de geallieerden te voorkomen.

De vracht bestond vooral uit 2 000 rasieren zout [rasier: een volumemaat voor een droge lading]. Naast het zout nam de Sint-Pieter ook nog twee tonnen *met tobackspypen* mee evenals een *casken* [kastje] met twaelf *coffimeulekens*. De Sint-Pieter werd 'ergens gerechtelijk opgehouden', met als gevolg een proces voor de Raad van Vlaanderen. Voor het Hof haalden de verdachten twee argumenten aan tot hun verdediging. Vooreerst was men in het bezit van een licentie, weliswaar met bestemming Engeland. Daarnaast haalden ze nog een zwak argument aan. Goederen verschepen naar een Franse haven? Iedereen deed het, dagelijks werden goederen verscheept vanuit Oostende en Nieuwpoort!

Opmerking. Het Hof deed er tien dagen over om haar beslissing omtrent Steven de Duenas te nemen. De andere drie verdachten werden allen op dezelfde dag - 21 november - verhoord. Op die dag nam het Hof de beslissingen over alle verhoren.

192v 21.11.89 Het Hof laat **Steven de Duenas** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Kieke hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, voor de

(eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen indien daartoe aangemaand, dient hij 3000 gulden te betalen.

193v e.v. 21.11.89 Na hun afzonderlijk verhoor neemt het Hof telkens akte van de verklaringen van griffier **Nicolas de Meulebeque**, van **James Hamilton** en van **Nicolas Remy**.

195v 198r 141r 24.12.89 Een deurwaarder afranselen komt Guillaume Cruyssaert duur te staan: drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

195v 5.12.89 Rdsh. Neyt bijgestaan door griffier Helias, p.-g. la Villette. **Guillaume Cruyssaert**, zn van Guillaume, 49 jaar en waard in *De Cleyne Sterre* te Gent, wordt verhoord.

198r 5.12.89 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume Cruyssaert**.

Opmerkingen.

Guillaume Cruyssaert onderging een ellenlang verhoor. De beschuldiging hierna is in feite een synthese van zijn verhoor.

Beschuldiging.

Guillaume Cruyssaert werd gedagvaard door Jacques Uutterschaut, deurwaarder van het Hof, tot voldoening *van een acte ten synen laste vercreghen* door advocaat Jacques Pruvost. De deurwaarder legde wetteboden bij Cruyssaert. Die stelde voor de deurwaarder twee pattacons te betalen in mindering van de som vermeld in de akte, plus nog drie pattacons voor zijn salaris. Uutterschaut ging hiermee niet akkoord en wilde onmiddellijk zijn volledig salaris. Guillaume Cruyssaert werd zo kwaad op de deurwaarder omdat die van geen verder uitstel wilde weten. Hij gaf hem *eenen soo vehementen* [hevige] *slach op het hoofd metten wandelstock gaf* dat hij ter aarde neerzeeg. Toen het slachtoffer zich trachtte te redden trakteerde Cruyssaert hem nog op een tweede slag *op het hoofd een weynich boven d' ooghe*. Daarop nam men de dader gevangen.

Uitspraak.

Rekening houdend met volgend feiten: de deurwaarder was volledig genezen, de advocaat was toeschietelijker dan de deurwaarder en het goed gedrag van de Cruyssaert in *de discretie vanden Hove*, velt het Hof volgend vonnis.

Guillaume Cruyssaert dient voor het Consistorie te *verschijnen met onghedeckten hoofde, en op beede syne knien over het voorseyde faict Godt ende Justitie vergiffenisse te bidden* [om vergiffenis te vragen]. Bovendien wordt hij voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen die hij binnen de drie dagen na zijn vrijlating moet verlaten. Binnen de vierentwintig uren na zijn vrijlating dient hij Gent te *ruymen*. Hij moet ook de proceskosten betalen.

198r-203r De Raad van Vlaanderen is zeer achterdochtig ten aanzien van 'allochtonen', zeker 'nu' het oorlog is. Met allochtoon bedoelen we, mits een kleine reserve, iedereen die geen ingezetene was van de Provincie Vlaanderen. De bedoelde allochtonen noemen zichzelf Egiptenaeren en Egiptenessen.

In de verwarde oorlogssituatie, Frankrijk vocht tegen de geallieerden waaronder Spanje, Engeland; de Verenigde Provinciën en Duitse troepen, wordt de Raad van Vlaanderen geconfronteerd met een toevloed van soldaten van allerlei naties met vrouw en kinderen. Om de haverklap veranderen regimenten van locatie. Zo was op 'dit ogenblik' een garnizoen gelogeed in het Sas (van Gent). Enkele personen van die vreemde naties waren gelogeed in

een groot huis nabij de Sint-Jacobskerk. Daar werden ze gearresteerd. Meest bevreemdend was de aanwezigheid van *Egiptenaeren* en *Egiptenessen*!!!

De Raad van Vlaanderen achtte het opportuun deze rechtszaak over te hevelen naar de schepenen van de Keure.

Mocht de lezer dezès noch kop noch staart vinden in ons verslag, dan heeft hij het begrepen! Inderdaad, in de verklaringen is geen lijn te bespeuren. We beperken ons tot losse items.

198r 17.01.90 In de gevangenis van de *Chastelette*. Rdsh. Renynghe (comm.) bijgestaan door Abraham Joseph de Coninck ontvanger van de exploten, de p.-g..

Gertruyde Savalli, dochter van Davidt, 42 jaar, geboren te Immerick(?) in het Land van Cleef en huisvrouw van Pieter Ficels, wordt verhoord. Verder wordt ze Gertruyde Davidts Savalli genoemd en haar man blijkt **Pieter Vincent** te heten.

Eigenlijk is deze vrouw evenals haar man toevallig in het verhaal beland. Ze werd aangesproken door een allochtone vrouw met een dochter, blijkbaar een zekere Cristine. Die vroeg haar ergens een kindje te halen. Cristine zou haar de weg wijzen. Onderweg werd ze binnen de kortste keren gearresteerd.

198v 17.01.90 Idem als hiervoor.

Cristine, dochter van Noël, geboren te Antwerpen, *ontrent de derthien jaeren soo sy gissen can*, wordt verhoord. Twee jaar geleden stierf haar vader te Delft en kort nadien haar moeder in het Gasthuis in Amsterdam. De volledige naam van haar vader kent ze niet.

Cristine (auteur):

“Ik ben hier beland via mijn zuster Isabelle die me vanuit de Verenigde Provinciën naar het Sas bracht.

Velen van mijn natie zijn gebleven in Munsterland.

Mijn broer Hannibal is in dienst geweest van de graaf de Stirum.

Ik doe boodschappen en bereid maaltijden voor ‘de gemeenschap’. De opbrengst van mijn bedeltochten is eveneens bestemd voor de ‘gemeenschap’.

Eén van mijn broers verdient zijn kost door het geven van raad aan de mensen om paarden te genezen, om hen van tandpijn en andere kwalen te verlossen.

Ik heb vals geld zien maken door soldaten van het Sas: ducats, rijksdaalders, driestuivers penningen en schellingen. Soms betaalde ik mijn boodschap met vals geld. Ook in ‘Egipten Lant’ [naam van een herberg?], in leegstaande huizen en in schuren zag ik vals geld gieten.”

201r 17.01.90 Idem als hiervoor.

Pieter Vincent, zn van Pieter, 35 jaar, man van Gertruyde Davidts, geboren in Steenwijk in Noord Friesland, tamboer van een compagnie in dienst van de Verenigde Provinciën, wordt verhoord.

Pieter Vincent (auteur): *“Mijn vrouw en ikzelf hadden nooit contact met de ‘Egiptenaeren’. Zelf heb ik achttien jaar als tamboer gediend in een regiment.”*

201v 18.01.90 Het Hof besluit **Pieter Vincent** en zijn vrouw **Geertruyt Davids Savalli** vrij te laten.

201v 18.01.90 Idem als hiervoor.

Cristine wordt nogmaals verhoord.

We vernemen geen essentieel nieuws.

202r 18.01.90 Idem als hiervoor.

Franscoise Louise la Vallée, dochter van Charel, geboren in Normandië, kent haar eigen leeftijd niet en is gehuwd met Bauduwyn Janssens, wordt verhoord. Verhoor in het Frans. Franscoise Louise la Vallée (auteur):

“Een kapitein of chef van onze natie hebben we niet. We zijn afkomstig ‘du cotté d’ Egypte’. Onze grootvaders en hun voorzaten zijn via de Rode Zee naar deze streek gekomen. Sedert vier jaar ben ik gehuwd met mijn huidige man. Voordien was ik getrouwd met een andere soldaat in Engelse dienst, een zekere Jan Baptiste. Tot voor kort woonde ik niet in Gent met de twee andere gevangen vrouwen wier naam ik vergeten ben.”

202v 19.01.90 Idem als hiervoor.

Davidt Janssens, zn van Jooris, 40 jaar en geboren in Rotterdam.

Davidt Janssens (auteur):

“De helft van mijn regiment ligt in Philipine. Een tijdje geleden lagen een vijftiental mannen van mijn natie in ’s Hertogenbos. Daar werd ik wegens ziekte ontslagen.”

202v 19.01.90 **Almin Janssens**, zn van Philip, 22 jaar en geboren in Gelderland, tamboer geweest in het regiment van Schimmelpenninck en onlangs afgedankt.

203r 19.01.90 Het Hof beveelt de rug van de in de chastelette gevangen *Egyptenaers* en *Egyptenenessen* te laten visiteren door de scherprechter [beul] en hen daarna naar gewoonte publiek tentoon te stellen [m.a.w. wie klachten had over een van hen, werd verzocht die kenbaar maken].

[Het was de bedoeling na te gaan of iemand vroeger gebrandmerkt werd, of er sporen van geseling te zien waren.]

203r 21.01.90 Het Hof beveelt de schepenen van de Keure de zaak van de Egiptenaeren en de Egiptenenessen verder te behandelen en hen als ordinaire gevangenen te beschouwen.

203v 3.03.90 In de secrete kamer. Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Nicolas de Maere, zn van Pieter, kapitein in *het terce* [tercio: Spaanse naam voor een bepaalde legereenheid] van Graaf de Sallaris én bovendien sergeant-majoor van her Land van Waas, wordt verhoord.

Nicolas de Maere verzoekt het Hof om vrijstelling van vervolging vermits hij, als militair, enkel voor een militaire rechtbank mag terechtstaan. Dit beweert hij toch.

Het Hof verwierpt zijn verzoek vermits het om een misdrijf gaat bedreven in zijn functie van sergeant-majoor van het land van Waas.

Verder heeft hij bekend *dat hy aen den coopman van de peerden die hij heeft laeten oversetten, ... eenen ducaton ghegheven om eens te drincken*. Wellicht vindt het Hof dit de bevestiging van een illegale transactie. Immers, het is oorlogstijd en vanuit Oostende vertrekken regelmatig schepen naar Duinkerken, dus handel met de vijand.

203v-204r 142v Uitvoer van paarden naar Frankrijk, de vijand, kost koopman François Ruytveelt 1000 gulden boete.

203v 6.04.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Aloisius vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Seigneur **François Ruytveelt**, zn van Anthone, Gent, 30 jaar en koopman, wordt verhoord.

François Ruytveelt (auteur):

“In augustus 1689 heb ik twee koetspaarden gekocht aan Willem de Roo wonend in Gent. Na aangifte van die twee paarden in het kantoor van de licenten, heb ik die paarden naar Oostende gezonden met Pieter de Bruyne. Van Niclais Remy ontving ik een bericht dat ze toegekomen waren. Op griffier Meulebeke heb ik twee wissels getrokken waarop de koopsom van die paarden stond, namelijk 550 pond. Meulebeke heeft dit bedrag betaald en sedertdien heb ik niets meer van die paarden gehoord.”

Opmerking.

Op 18.11.1689 was een zekere Niclais Remy boekhouder op het schip de Sint-Pieter. Wellicht betreft het dezelfde persoon.

[Eigenaardig, de stad Oostende kocht de paarden die blijkbaar bestemd waren voor export naar Duinkerken. Andere mogelijkheden: Meulebeke kocht die paarden ten privaten titel en niet in zijn functie van griffier ofwel Ruytveelt ... liegt!]

Het Hof (auteur):

“Gij moest toch weten dat men die paarden omwille van de oorlogssituatie niet mocht naar Duinkerken zenden.”

François Ruytveelt (auteur):

“Die paarden kocht ik op last van Jacques Plets, met bevel die naar schepen Niclais Remy te zenden en met instemming van griffier Meulebeke die me zou betalen. Plets heeft aan mij geen bevel gegeven de paarden naar Duinkerken te zenden. Zelf heb ik me met de verzending niet willen bemoeien. Ik vraag ‘acces van Raede’ evenals mijn vrijlating.”

204r 6.04.90 Steunend op zijn brieven en op het antwoord van Niclais Remy beslist het Hof dat **François Ruytveelt** uiterlijk binnen de drie dagen aan het Hof de redenen moet geven van zijn handelen. Het Hof stemt in met zijn verzoek om ‘acces van Raede’.

142v 15.04.90 Vonnis over François van Ruytvelde [ofwel Ruytveelt].

Het crimineel proces werd *extraordinairelyck beleet*.

Opmerking. Van Ruytveelt werd verhoord op 6.04.90. Het Hof speelt dus heel kort op de bal. Begrijpelijk, want oorlogstijd.

Beschuldiging.

François van Ruytveelt wordt beschuldigd van *te coopen een coppel carossepeerden, ende behulpsaem te syn tot het vuytvoeren derselfve, naer d’ onderdanicheyt vanden vyant, contrarie de placcaten vande Maj..*

Uitspraak.

Rekeninghoudend met de brief van zijn excellentie wordt François van Ruytvelde veroordeeld tot het betalen van 1000 gulden boete. Daarnaast dient hij ook de proceskosten te betalen. Aangezien alles betaald is, wordt hij onmiddellijk vrijgelaten.

204r 19.04.90 In de secrete kamer. Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gillis Scherrens, zn van Roelant, Wingene, 50 jaar en landsman, wordt verhoord.

Gillis Scherrens (auteur):

“Op vraag van Jacques de Ruddere, molenaar in Egem, heb ik aan mijn nicht de weduwe Simoen, twee paarden gekocht voor 24 ponden. Hierbij wist ik niet hoe de Ruddere die paarden zou betalen. Als gevolg van die aankoop werd ik in opdracht van de graaf van Renenbourg, gouverneur te Brugge, door zeven soldaten aangehouden. Na verhoor werd ik door dezelfde gouverneur vrijgelaten.”

Eind 1689 rond Allerheiligen kocht ik voor mijn zoon Gillis een ander paard voor veertien pond aan Joos Remelie uit Ruiselede. Omdat dit paard gehandicapt was en onbekwaam om te werken, was mijn schoondochter 'seer crytende' [wenende]. Het paard heb ik dan maar teruggenomen en opnieuw verkocht."

204v 19.04.90 Het Hof laat **Gillis Scherrens** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Deroo hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor *het gewysde* dient hij 300 gulden te betalen.

131r-144v 204v-210v 138v 143r Petegem, manslag op Adriaen Persyn eindigt op vier levenslange verbanningen uit alle Spaanse landen.

138v 16.07.89 Vonnis over Pieter van Damme, baljuw van Petegem en over Guillaume de Meulemeester, schepen van Petegem. Beiden zijn 'versteken van alle exeptien' en thans voortvluchtig.

Het crimineel proces werd *crimineelick ende extraordinairelyck beleet*.

Opmerking

1. Vermits het slachtoffer ter plaatse overleed en de daders met de noorderzon verdwenen, steunt het relaas van het gebeurde uitsluitend op getuigen.
2. Voor het begin van deze zaak zie ook 274r-275v in Boek 2.

131r 9.01.88 In de herberg Den Keyser in Gent. Rdsh. Jan Baptiste Dhane (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Vrauwe Jenne Brias, dochter van Basilius, Petegem alwaar zij op een kasteeltje woont, douarière van wijlen Jonkheer François Hannin, heer van Donckt, 41 jaar, thans gevangene onder toezicht van de deurwaarders Braeckman en vande Vyvere met hun assistenten.

133v 10.01.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van vrouwe **Jenne Brias** en beslist haar over te brengen naar de conciërgerie van het Hof. Daar zal ze tot nader orde gedetineerd worden.

133v 16.01.88 Op het viercant. Rdsh. Jan Baptiste Dhane bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Guillaume de Meulemeester, zn van Liven, 45 jaar, geboren te Petegem waar hij altijd gewoond heeft, werd deze morgen in het klooster van Elsegem uit zijn bed gehaald door deurwaarder Braeckman en zijn assistenten.

138v 17.01.88 Op het viercant. Zie hiervoor.

Guillaume de Meulemeester wordt nogmaals verhoord.

139r 17.01.88 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Guillaume de Meulemeester**.

139r 21.01.88 In de secrete kamer. Voor het Consistorie van het Hof.

Guillaume de Meulemeester wordt nogmaals verhoord.

143r 27.01.88 In de conciergerie. Rdsh. Jan Baptiste Dhane bijgestaan door griffier Overwaele, de p.-g..

Vrauwe Jenne Brias wordt andermaal ondervraagd.

144r 20.05.88 **Vrauwe Jenne Brias**, gedetineerd in de conciërgerie van het Hof, richt een verzoek tot Rdsh. Jan Baptiste Dhane, commissaris in haar zaak, en tot de p.-g. om hen te vragen of ze, na vijf maanden detentie, eindelijk *accés van raede* zou krijgen en of het Hof haar zou willen vrijlaten. Gehoord het verslag van commissaris Dhane en de procureur-generaal, gaat het volledig Hof in op haar verzoek tot *accés van Raede*.

Enkele pittige zaken gepuurd uit de verhoren.

Tussen het begijntje Jenne Brias en Adriaen Persyn bestond een grote vete onder andere over een partij land waarvan hij beweerde eigenaar te zijn en niet zij. Het Hof verdenkt Jenne Brias dat ze achter een complot zat tegen Adriaen Persyn.

Dat ze aan de baljuw en de wethouders zou gezegd hebben *dat sy blyde saude gheweest hebben den voornoemden* [Persyn] *te sien om den hals bringhen*, herinnert ze zich niet meer en evenmin dat ze de baljuw zou gevraagd hebben, doelend op Persyn, *saude ghy die mussche niet connen schieten*.

's Avonds, na de manslag op Persyn, kwamen baljuw van Damme, Guillaume de Meulemeester, ambtenaar Pieter Crispyn en nog enkele anderen samen op het kasteeltje van Jenne Brias. Het Hof vond dit zeer verdacht.

Persyn van zijn kant was hoogst ontevreden omdat het hof van Oudenaarde enkele personen vrijuit liet gaan, dit na een zaak door hem aangespannen. Blijkbaar waren dit pachters van hem die hun verplichtingen niet nakwamen. Wat Guillaume de Meulemeester betreft, zijn beesten werden in beslag genomen en de deurwaarder had er wetteboden gelegd.

Een paar maanden geleden had Persyn over de Meulemeester gezegd *dat hy hem saude doen coorden* [binden met een koord] *en inden duyvelspuit* van het kasteel doen gooien. Adriaen Persyn verweet de Meulemeester *voor schelm, misérable ende wechlooper*.

Guillaume de Meulemeester vertikte het, zelfs voor het consistorie, te bekennen dat hij mededader was van de moord op Persyn. Zelfs toen men hem *het hemde, caelson* [onderbroek], *lyfrock ende opperlyfrock mitsg. crawatte* [das], *alle seer bebloet*, van de overledene toonde, dan nog zei hij zich niets meer van het gebeurde te herinneren.

De dagen na de moord verborg de Meulemeester zich her en der tot hij in het klooster van Elsegem door een deurwaarder met zijn assistenten uit zijn bed werd gehaald en overgebracht naar een gevangenis.

144v Geen datum. De p.-g. en Helias als griffier.

Guillaume de Meulemeester zegt geen ervaring te hebben met procederen en vraagt bijstand van een raadsman. Hij verklaart niemand te kennen die aanwezig was bij de manslag op Adriaen Persyn en die ten gunste van hem zou kunnen getuigen.

138y 16.07.89 Pieter van Damme, baljuw van Petegem, en Guillaume de Meulemeester, beiden voortvluchtig, worden levenslang verbannen uit alle Spaanse landen voor de moord op Adriaen Persyn.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Opmerking. Op de dag van het vonnis, en mogelijks sedert lang, waren baljuw Pieter van Damme en Guillaume de Meulemeester *fugitive* [gevlucht].

Beschuldiging.

Adriaen Persyn kwam te paard van het gerechtshof in Oudenaarde naar Petegem. Daar waren Jenne Brias, *vrauwe* van Petegem, met haar baljuw en de schepenen vergaderd in de herberg

Het Casken. Persyn klopte aan de deur en de waardin, vrouw van François Seeuws, liet hem binnen. Persyn deed zijn beklag over de afloop van processen die hij aangespannen had tegen pachters die tot zijn verbijstering vrijgesproken werden, waaronder ook Guillaume de Meulemeester, een van de aanwezigen in de herberg.

Baljuw Pieter van Damme gaf zijn drie assistenten de opdracht buiten te wachten op Persyn. Persyn, op het punt te vertrekken, bood de Meulemeester nog een glas wijn aan, maar *die refuseerde ... segghende: "Ghy en saut [Gij zoudt niet] met sulcke volck ... niet willen drincken."* Persyn gooide het glas naar de Meulemeester. Hierop sleurden de baljuw en de Meulemeester, geholpen door twee ambtenaren, hem van zijn paard. Baljuw van Damme gaf Persyn *verraderlinghe* [verraderlijk] enkele steken. Guillaume de Meulemeester deed de rest, hij gaf Persyn verscheiden slagen *moordadelyck* op zijn hoofd zodat achteraf bij het slachtoffer *een alf [half] glas gheclontert bloet onder 't beckeneel [schedel] bevonden is*. Adriaen Persyn overleed ter plaatse.

Nog dezelfde nacht overlegden baljuw van Damme, Guillaume de Meulemeester en enkele anderen waarbij Pieter Crispyn, ten huize van Jenne Brias, *vrouwe* van Petegem, om af te spreken wie de manslag op zich zou nemen.

Uitspraak.

Zowel baljuw **Pieter van Damme** als schepen **Guillaume de Meulemeester** worden levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Al hun goederen worden geconfisqueerd. Ze dienen de proceskosten te betalen.

204v 26.04.90 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Crispyn, zn van Jan, 58 Jaar, geboren te Petegem waar hij ambtenaar is, wordt ondervraagd over de *gheschiedenisse vanden dootslach* op Adriaen Persyn.

Pieter Crispyn (auteur): *"Ik heb naar niemand een hand uitgestoken. Maar toen ik dicht bij het paard van Persyn stond, richtte het zich plots op, stootte me omver en ik ben op handen en voeten gekropen tot in de kamer. Nadat Persyn gestorven was, ben ik wel twee uren bij het lijk gebleven. De vrouw van Petegem gelastte me iedereen die in de buurt was te verwittigen over de dood van Persyn. De militaire juge uit Oudenaarde deed de lijkschouwing."*

206r 28.04.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Crispyn wordt nogmaals verhoord.

Pieter Crispyn (auteur):

"De schuldigen kon ik niet waarschuwen vermits ze weggelopen waren. Zelf heb ik me in de polders 'teruggetrokken' in Passendale in de kassrij Ieper op een pachthof dat eigendom is van 'de vrouwe van Peteghem'. Daar vernam ik dat zij ook gearresteerd was. Van tijd tot tijd ben ik teruggekomen naar Petegem om te zien hoe de zaken stonden. Verder ben ik blijven dolen tot ik uiteindelijk op het hof gevangen werd."

In verband met de manslag houdt Crispyn zijn onschuld staande.

207r 5.05.90 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Pieter Crispyn**.

207v 8.05.90 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Het Hof vraagt of **Pieter Crispyn** een getuige vraakt. Hij vermeldt maar één persoon, Jan Bauwens *tot wiens laste datter prinse de corps* [aanhouding, vrijheidsberoving] *saude ghegheven syn ter causen van diefte* [diefstal]. En vervolgens noemt hij enkele personen die tot zijn ontlasting mogen getuigen: François Seeuws, Pieter Notebaert, zoon van een zwager van hem, en Anne Marie Belcaen. Verder zegt hij niet te weten wie er nog bij was vermits hij *soodanigh by drancke was dat hy nauwelycx op syne beenen conde staen*.

Het Hof besluit de vermelde personen te horen in verband met *de voorschreven dronckenschap*.

210r 14.06.90 In het gevang van het Hof, om 7 u 's avonds en op het viercant. Rdsh. de Jonghe bijgestaan door griffiger Michel, de p.-g..

Pieter Crispyn (auteur): *“Niemand heeft me bevolen Persyn enig kwaad aan te doen.”*

De scherprechter doet Crispyn de halsband aan en men vraagt hem nogmaals de volledige waarheid te zeggen.

Crispyn (auteur): *“’Ick ben een out man, wat wilt men my die peyne aendoen’. Indien ik door pijn overmand, gedwongen ben te bekennen, dan zal ik achteraf ontkennen.”*

De scherprechter bevrijdt Crispyn van de halsband en met toestemming van de procureur wordt de zaak *ghereguleert op rapport*.

210v 15.06.90 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Crispyn (auteur):

“Er is niet de minste schijn van een complot waarvan ik op de hoogte was. Dat Persyn naar Oudenaarde gegaan was, wist ik niet. Zelf kom ik uiterst zelden langs die weg van Oudenaarde. Evenmin wist ik of de baljuw en anderen iets beraamd hadden tegen Persyn. Wel heb ik Pieter van Damme ooit horen zeggen dat hij kogels bij zich had voor het geval hij Persyn mocht ontmoeten.”

143r 1.07.90 Voor de moord op Adriaen Persyn wordt ook Pieter Crispyn levenslang verbannen uit alle Spaanse landen.

Proces criminel, criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Pieter Crispyn, geboren te Petegem en assistent van baljuw Pieter van Damme wordt beschuldigd van schuldig verzuim bij de manslag op Adriaen Persyn. Crispyn zorgde ervoor dat Persyn weerloos bleef toen baljuw Pieter van Damme en Guillaume de Meulemeester hem afmaakten.

Uitspraak.

Pieter Crispyn wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Hij dient tevens de proceskosten te betalen.

265r 25.06.92 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Crispyn, Petegem, 60 jaar en gewezen ambtenaar, wordt verhoord.

Het Hof (auteur): *“Hoe hebt ge het in godsnaam aangedurfd naar Petegem terug te keren en dit terwijl ge levenslang verbannen waart?”*

Pieter Crispyn over zijn situatie (auteur): *“Seght dat hy daerbuyten saude moeten sterfnen van ghebreck, mits het hem onmoghelyck was om den cost te winnen. Ende dat hy met syn familie niet verhuysen en can buyten de gheoorsaemheyt vande Majesteyt. Ende dat men hem saude belasten ... met het onderhaut van syne kinderen. Ende dat hy alleen gaende saude ghevanghen worden voor een spie [spion].”*

264v 25.06.92 Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan van Glabbeke ofwel Glabeke, zn van Jan, Petegem, 45 jaar, beenhouwer en ambtenaar, wordt verhoord.

Jan van Glabbeke (auteur):

“Op tweede Kerstdag 1687 was ik in de herberg ‘Het Casken’. Toen ik hoorde dat er discussie was tussen Adriaen Persyn en Guillaume de Meulemeester ben ik naar buiten

gegaan. Daar heb ik de Meulemeester bij de arm gepakt en achteruit getrokken. Ook heb ik gezien dat de Meulemeester Persyn sloeg en dat de baljuw hem stak. Daags nadien heb ik enkele personen geverbaliseerd, de schuldige heb ik niet durven gevangen nemen uit vrees zelf gekwetst te worden."

265r 25.06.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan van Glabbeke**.

266v 4.07.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Jonghe (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan van Glabbeke wordt nogmaals verhoord.

Het Hof (auteur): *"Wat weet ge te vertellen over de personen die tegen u getuigd hebben? Wie wilt ge als getuige in uw voordeel?"*

Jan van Glabeke citeert uiteindelijk enkele namen (auteur): *"Pieter Notebaert, Pieter de Meulemeester en Anne Marie Belcaen kunnen getuigen dat ik Persyn niet gestoken en ook niet van zijn paard getrokken heb."*

151r 26.07.92 Ook Jan van Glabeke wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen voor de moord op Adriaen Persyn.

Voor het vonnis over Pieter van Damme en Guillaume de Meulemeester: zie 138v.

Beschuldiging.

Jan van Glabeke heeft bij de moord op Adriaen Persyn, gepleegd door baljuw Pieter van Damme en schepen Guillaume de Meulemeester, de daders geholpen door *Persyn buyten staet van defensie te stellen* en heeft zo *ghefaciliteert den moortdadighen dootslach*.

Uitspraak.

Jan van Glabeke wordt levenslang verbannen uit alle Spaanse landen. Na zijn vrijlating moet hij Gent binnen de vierentwintig uur verlaten en de Provincie Vlaanderen binnen de drie dagen. Eens alle proceskosten betaald, wordt hij vrijgelaten.

208r 18.05.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Coenraed vander Bruggen bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc..

Jan de Tremmerie [De griffier noteert Tramery, maar in de handtekening staat duidelijk 'Tremmerie'.], zn van Adriaen, 30 jaar en griffier van Caestre.

Jan de Tremmerie bekent zijn schriftvervalsing van de zettingrol van 1 maart 1688.

Jan de Tremmerie (auteur): *"Ik deed dit in aanwezigheid van de pointers en de zettters. Dit gebeurde op verzoek van baljuw Cuypers. Die zei dat hij goed pachtte aan de abt van Corbie. Op het moment dat ik dat schreef verving ik Jan Anthone Cuypers als griffier. Mijn eed als griffier legde ik af in december 1688."*

208v-209r 143r Nicolas Boudin en Jan Baptiste Tierentyn trachtten met geweld de sleutels van een gevangenisportier van de Chastelette te bemachtigen.

Beiden worden ervan verdacht dat ze op 21 mei 1690 om vijf uur 's avonds getracht hebben met geweld de sleutels van de gevangenis af te pakken van een knecht. Beiden ontkennen stellig.

208v 30.05.90 In de *Chastelette*. Rdsh. le Waitte (comm.) bijgestaan door grifier Dubois, de p.-g..

Nicolas Boudin, geboren te Rijsel, 40 jaar en schipper, wordt verhoord. In het Frans.

209r Het Hof neemt akte van de verklaring van **Nicolas Boudin**.

209r 31.05.90 In de *Chastelette*. Idem als hiervoor.

Jean Tierentyn, geboren te Kortrijk, 37 jaar, vrijwilliger in de compagnie van mijnh. Douglas d' Ecosais in het regiment van Camberghe(?), wordt verhoord. In het Frans.

209r 31.05.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jean Tierentyn**.

143r 12.06.90 Vonnis over Nicolas Boudin en over Jean Baptiste Tierentyn.

Crimineel proces, *criminelyck ende extraordinair* gevoerd. In het Frans.

Beschuldiging.

Nicolas Boudin en Jean Baptiste Tierentyn waren beiden gevangen in de *Chastelette*. Eerstgenoemde verzocht de tweede evenals Nicolas Lefebvre, soldaat en ook gevangene, om met geweld de sleutels af te nemen van de portier en zo te ontsnappen. Boudin heeft Tierentyn tien ecus aangeboden. Boudin en Tierentyn hebben op 21 mei de portier overvallen.

Uitspraak.

Nicolas Boudin en **Jean Baptiste Tierentyn** worden *quinze jours* in een cel op water en droog brood gezet. Bovendien krijgt Boudin een boete van 100 gulden. Daarnaast dienen ze ook de proceskosten betalen.

209v 31.05.90 Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jean Marie Cavalini, zn van Charles Anthone, geboren in de staat Milaan, 33 jaar en thans wonend in Antwerpen, wordt verhoord.

Jean Marie Cavalini (auteur): "*Op bevel van Jacques Proli ben ik samen met Pierre van Heuvel naar Ronse geweest met een wagen door Joseph Cambier in Doornik geladen. Pierre van Heuvel had het paspoort bij.*"

De procureur-generaal (auteur): "*Dit paspoort was vals en bovendien vervoerden jullie goederen, o.a. saffraan, iets dat volgens de plakaten zelfs met een paspoort verboden is.*"

Jean Marie Cavalini (auteur): "*Saffraan was erbij met toestemming van Diaz, ambtenaar van Zijne Majesteit. De rechten van Zijne Majesteit had ik beloofd te betalen. Ik heb altijd betrouwd op het woord van Diaz en van Heuvel. Dit zijn toch ambtenaren van Zijne Majesteit.*"

210v 3.07.90 Secrete kamer. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

François Coppens, zn van Pieter, Aalst, 39 jaar, griffier van de heerlijkheid Latem en procureur van het Land van Rotselaar, wordt verhoord.

143y 30.09.90 Vonnis over François Coppens, wonend in Aalst, 39 jaar, griffier van de heerlijkheid Latem en procureur van het Land van Rotselaar.

Beschuldiging.

Griffier François Coppens werd door de meier van de stad Aalst geverbaliseerd voor fysieke agressie. In het verslag van het verhoor vernemen we dat hij niet akkoord was met de plaats waar hij voorlopig vastgezet werd, de wijnherberg van Joos Diericx. Hij gaf er de voorkeur een biertje te drinken ten huize van Jan Willekens, iets wat niet in de smaak viel van zijn *exploiteur*. Tussen hen ontstond een hevig gevecht.

François Coppens (auteur): “*De deurwaarder en zijn assistenten pakten me ‘by het hair ende armen ende leenen [lenden]’ en hebben me buiten gesleept. Ze stampten me, hebben geprobeerd mijn keel toe te duwen en me tot bloedens toe geslagen.*”

Uitspraak.

François Coppens krijgt 60 gulden boete en moet tevens de proceskosten betalen. Na betaling van alles mag hij naar huis.

211v 145r Zeer uitzonderlijk! Michiel van Thuylen veroordeeld tot levenslange gevangenis voor economische collaboratie met Frankrijk, de vijand.

Opmerking. Tot nu toe was een lange verbanning uit alle Spaanse landen op de doodstraf na, bijvoorbeeld de galg, de strengste straf. Hier had het geen zin Michiel van Thuylen te verbannen, want in de kortste keren zat hij ongestraft in Rijsel waar hij connecties had! Vandaar de uitzonderlijke sanctie, levenslange gevangenis.

Hierna geven we onmiddellijk het vonnis. Het verhoor vindt men in:

211v 4.07.90 In de chastelette. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc..

145r 7.07.91 Vonnis over Michiel van Thuylen.

Beschuldiging.

Michiel van Thuylen, zn van Pieter, is 36 jaar, werd in Antwerpen geboren en is meester in het ambacht van satijn weven.

Van Thuylen verbleef drie jaar te Rijsel waar hij werkte bij meester Louys Lannoy en dit tijdens de oorlog.

1. Teruggekeerd in Antwerpen ronselde hij voor Lannoy werklieden om bij hem in Rijsel te weven. Hij beloofde hen ook voor logies te zorgen. Daarmee verloochende hij zijn eed als meester van zijn ambacht.
2. Zo handelde hij tegen de belangen in van zijn stad Antwerpen en bovendien ‘vergat’ hij de dekens van zijn ambacht te verwittigen.
3. Tijdens de ‘huidige’ oorlog kwam hij zonder paspoort van Rijsel naar Antwerpen, zagezegd om zijn dochter te bezoeken. Vanaf dit moment gebeurde al wat volgt in juni 1690.
4. Met de geronselde werklieden maakte hij een afspraak in Burcht in de herberg *De Sterre* om samen naar Rijsel te reizen. In het geheim vertrokken, was het zijn bedoeling om in Deinze contact te leggen met het Franse leger dat daar gekampeerd lag. Onderweg zou hij de tering van de werklieden betalen.
5. Omdat hij wist dat hij radicaal tegen de plakkatoren in handelde, heeft hij zich te Gent overdag niet durven tonen. Daar is het gezelschap ’s avonds samengekomen in de herberg *De Platte Burse*. Ondertussen waren de Antwerpse dekens hem op het spoor gekomen. Hij werd dan ook in Gent aangehouden.

Doordat Michiel van Thuylen de volledige correspondentie met Louys de Lannoy in een zakje bij zich droeg, was het Hof volledig ingelicht over zijn handel en wandel. Zo had de Lannoy hem gevraagd zich grondig te informeren over alles wat in Antwerpen in een satijnweverij omging. Een van de werklieden, vader van een klein kind dat hij bij zich had, was naar Antwerpen teruggekeerd. Wellicht had die zijn tong te lang laten hangen en waren de dekens zo op de hoogte gekomen van zijn vertrek. Tijdens zijn verhoor had van Thuylen dan ook geen poot om op te staan.

Uitspraak.

Het Hof veroordeelt **Michiel van Thuylen** tot een eeuwige ghevanghenisse op sulcke plaetse als 't hof sal vinden te behooren. Durft hij het aan zich nog te vertonen in Vlaanderen, dan staat hem de galg te wachten. Hij moet ook al de proceskosten betalen.

213v 31.07.90 In de *Chastelette*. Rdsh. Bernaigie (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Gillis vande Woustyne, zn van Joos, Aalter, 58 jaar en landsman, wordt verhoord.

Gillis vande Woustyne (auteur):

“Op 20 juli 1690 kwam de deurwaarder met twee assistenten in mijn koestal om mijn beesten in beslag te nemen. Mijn vrouw en ikzelf wilden dit tegen elke prijs beletten. Ik heb hem uitgescholden, maar geen kwaad gedaan. Op zeker moment heb ik hem noodgedwongen wel bij de armen gepakt. Daarop smeet hij mij in de ‘koestrondt’. Weliswaar maakte ik gebruik van een kwade [gevaarlijke] riek, maar dit was uit zelfverdediging en om hem te doen vertrekken. Toen hij buiten de stal was, sloot ik mezelf binnen.

Om ook binnen te geraken stak de deurwaarder zijn degen tussen de staldeur en de muur.

Omdat dit niet hem niet gelukte, kwam hij terug met enkele soldaten.

Ze wilden me naar de herberg van Marten Rutsaert leiden. Daar ik ‘niet seer [snel] ghenouch naer hunnen sin marcheerde’, sloegen ze met hun degens en met hun roers op mijn kop. Een van de assistenten heb ik bij zijn haar gepakt. De deurwaarder die dit zag gaf me een slag in het gezicht zodat ik ‘seepde [leekte] vanden bloede’. Om me gemakkelijker te kunnen binden, zette de deurwaarder zijn voet op mijn keel.”

Omdat hij bleef tegenspartelen wierpen ze Gillis vande Woustyne uiteindelijk gebonden op een wagen en voerden hem onmiddellijk naar de *Chastelette*.

Vande Woustyne stelt Marten Rutsaert voor als getuige.

215r 1.08.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gillis vande Woustyne**.

215r 26.08.90 In de secrete kamer. Rdsh. Bernaigie (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Maurus ofwel Mauritius Bruneel, zn van Ferdinande, 32 jaar, molenaar en wonend op de Rijselse wijk buiten Kortrijk maar toch binnen het schependom van Kortrijk, wordt verhoord.

Mauritius Bruneel (auteur): *“Op 28 juli ontmoette ik met mijn knecht vier onbekende personen. Een ervan was geladen met een zak waarvan de inhoud mij verdacht voorkwam.*

Omdat ik over het recht van de ‘molagie’ van de stad beschikte, vroeg ik hem wat erin stak.

Ze zeiden dat het meel was. Omdat ze over geen ‘billiet’ [hier: een geschreven toelating] beschikten, heb ik hen gewaarschuwd, de zak afgenomen en die afgegeven in het kantoor van de ‘molagie’.”

215v 30.09.90 In de *capellecaemer*. Rdsh. du Mont (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. In het Frans.

Anthone du Tiers, zn van Jacques, Brugge, 54 jaar en dansmeester.

Dit is een herhaling van het verslag van het verhoor 144r (tussenblad) op 30.09.1688.

Het nieuwe verslag werd trouwens conform aan het origineel verklaard.

216r 3.10.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Anthone du Tiers**. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur Dhondt hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten

en van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 150 gulden te betalen.

216r Pieter van Thielo verwickeld in een duister geval van smokkel vanuit Rijsel.

We geven de synthese uitsluitend gebaseerd op de verklaring van Pieter Thielo.

216r 3.10.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. de Moncheaux bijgestaan door de Gheldere als griffier, de p.-g..

Pieter Thielo, zn van Anthone, Gent, 43 jaar en *arbeyder ende eenighe cleyne factoriën doende*, wordt verhoord..

218v 5.10.90 Idem als hiervoor.

Pieter Thielo wordt andermaal verhoord.

Een duister maar intrigerend verhaal van smokkel vanuit Rijsel met een grote ketting van tussenpersonen. Pieter van Thielo ontving twee briefjes van Jos Clarisse, één vanwege een arbeider uit Tourcoing en één van een kennis van hem. Het ene was bestemd voor Vincent de Waele en het andere voor Judocus vander Meerssche, eveneens kennissen van hem.

Volgens die berichten bevonden zich enkele pakjes verzonden vanuit Rijsel bij Lieven de Keysere wonend buiten de Peterselie poort. Die zouden ze in een kafzak steken. Gheeraert Maegherman zou die kafzak binnen de stadsmuren voeren naar brouwerij *Den Hoorn*. Verder diende Pieter Thielo die zak uit te schudden en de pakjes te dragen naar de bestemmingen Vincent de Waele en Judocus vander Meerssche. Thielo ontving 4 à 5 schellingen voor zijn moeite. Dit scenario herhaalde zich verschillende keren.

Toen Vincent de Waele nattigheid vreesde vanwege de overheid, haakte hij af en Cornelis Sneps verving hem.

Jean Fredricq Dunewalt, koopman uit Antwerpen, vroeg aan van Thielo enkele van die pakjes, ditmaal verpakt in lijnwaad, naar Antwerpen te sturen. Te laat, want ondertussen werden enkele pakjes in beslag genomen en was Pieter van Thielo aangehouden.

Wat er in die pakjes zat? Het antwoord laten we over aan Sherlock Holmes!

219v 24.11.90 Rdsh. Ameye (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Cornelis, zn van Jacques, Gent, 45 jaar, wordt verhoord.

Conflict tussen Jan Cornelis en zijn zwager Pieter de Cock over de betaling van een schuldbekentenis.

220r 10.04.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Cornelis**.

220r 224r Pieter Caluwaert, *lieutenant* van de soeverein baljuw, in het nauw.

We geven de synthese van de verhoren van Pieter Caluwaert en van zijn vrouw Marie Ratté.

220r 13.12.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Caluwaert, zn van Jacques, 31 jaar, *lieutenant* van de soeverein baljuw en tevens militair in het regiment van Martin Ferdinande de Cordua, wordt verhoord.

222v 14.12.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Pieter Caluwaert**.

224r 15.12.90 In de secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.), de p.-g. en Helias als griffier.

Marie Ratté, dochter van Gillis, 35 jaar en huisvrouw van Pieter Caluwaert, wordt verhoord.

Waarvan het Hof Pieter Caluwaert verdenkt, is absoluut niet duidelijk, behalve van een valse aangifte van de staat van goederen na het overlijden van zijn schoonvader. Hij wordt over de meest uiteenlopende zaken ondervraagd. Hij deed verschillende huiszoeken [visitaties] naar het bezit van Zeeuws geld. In de meeste opgesomde gevallen was hij volgens zijn verklaring gedekt van hoger hand, veelal handelde hij zelfs op last van de soeverein baljuw, zodat we ons afvragen waarom hij daarover ondervraagd werd. Soms handelde hij zelfs samen met de soeverein baljuw of met één of meerdere deurwaarders waaronder de Leghe en Wauman. Hierna geven we enkele items waarover het Hof hem ondervraagt.

De vrouw van Gillis de Sautere uit Melsele gooide verboden speciën [muntstukken] zomaar door het venster, zodat men die maar voor het oprapen had. Ook bij Matthys van Goethem vond men billioenen [verboden munten].

Voor wat de inbeslagname van twee paarden betreft, daarin draagt hij naar hij zegt geen enkele verantwoordelijkheid, want dit gebeurde door een zekere kapitein en dit op bevel van baron de Courty.

Verhoord over de opmaak van de staat van goederen bij het sterfhuis van zijn schoonvader valt hij evenmin uit zijn rol.

Pieter Caluwaert (auteur): *“Daarmee heb ik me helemaal niet gemoeid. Mijn vrouw heeft de nodige inlichtingen ingewonnen en de nodige bescheeden [officiële papieren] verzameld en bij de opmaak was ik niet eens aanwezig. Naar de schepenen van de Gedele is ze zelf geweest zonder dat ik het wist.”*

Zijn vrouw Marie Ratté bevestigt dit. Maar wanneer de procureur-generaal haar wijst op schrappingen en wijzigingen aangebracht op assignaties, krijgt zij het moeilijker. Zo heeft iemand o.a. van een vijf een negen gemaakt.

Hiermee geconfronteerd zegt Marie Ratté: *“... daarvan al niet te weten.”* Gevraagd of ze een handboek bezit over de handel van haar vader, een koopman, zegt ze (auteur): *“Jae, maer dat denselven seer incorrect is.”*

222v -224r Warrig verslag van een conflict tussen Jan vanden Hautte en Gerard Verdonck over het feit of twee paarden al dan niet verkocht waren. Ondertussen blijft de Raad van Vlaanderen wantrouwig over de paardenhandel in oorlogstijd.

Wat hierna volgt, hebben we met enige reserve geschreven.

222v 13.12.90 In de secrete kamer. Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan vanden Hautte, zn van Jacques, Gent, 40 jaar en koopman van paarden, wordt verhoord. Het begin van het verhoor heeft niets met het onderlinge conflict te maken, maar uit voorzorg gaat het Hof na in hoever de paardenhandel van Jan vanden Hautte volgens de plakaten verliep.

Jan vanden Hautte (auteur): *“Tijdens de oorlog heb ik verschillende paarden naar Kortrijk vervoerd. Die werden geleverd aan Franse onderdanen. Dit gebeurde steeds met toestemming van zijne Excellentie.”*

En nu het eigenlijk onderling conflict.

Vanden Hautte (auteur): *“Met Gerard Verdonck heb ik onderhandeld om twee van mijn ruinen [gecastreerde hengsten] te wisselen tegen paarden van hem. Omdat Verdonck dacht dat mijn ruinen te jong waren om te trekken, stelde ik voor dat hij ze mocht proberen. Thans zijn die ruinen nog altijd bij hem en hij dient deze nog te betalen.”*

De p.-g. (auteur): “*Onmiddellijk na de aanhouding van Verdonck hebt ge geprobeerd hem nog te spreken. Ge hebt luidop geroepen dat hij zich aan het akkoord moest houden en dat hij moest betalen.*”

223v 14.12.90 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan vanden Hautte**..

223v Zelfde dag en plaats. Confrontatie van Jan vanden Hautte met Gerard Verdonck.

Gerard Verdonck (auteur): “*Ik blijf bij mijn vorige verklaring, van een wisseling van paarden met Jan vanden Hautte is er geen spraak geweest. Bijgevolg dien ik de twee paarden van Jan vanden Hautte die bij mij gestald zijn, niet te betalen.*”

De procureur-generaal besluit, steunend op de plakaten, de twee paarden openbaar te laten verkopen.

224r 15.12.90 Het Hof verklaart de twee aangeslagen paarden geconfisqueerd. **Jan vanden Hautte** krijgt twee boeten elk van 100 gulden, te distribueren volgens de plakaten. Bovendien dient hij alle kosten verbonden aan deze zaak te betalen.

225r 30.12.90 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jan Baptiste Dhooghe, zn van Jan, Berlare, 51 jaar en landsman, wordt verhoord.

225r 2.01.91 Het hof neemt akte van de verklaring van **Jan Baptiste Dhooghe**.

We geven onmiddellijk het vonnis.

147v 20.10.91 Vonnis over Jan Baptiste Dhooghe en zijn advocaat Jan Pype.

Crimineel proces *criminelyck ende extraordinair* gevoerd.

Beschuldiging.

Op 23 november 1690 is in Berlare deurwaarder Jacques van Loo op het hof van Jan Baptiste Dhooghe geweest om betaling van de kosten en het salaris van procureur Larebeke te vorderen. Dhooghe zei dat hij sedert lang een deel betaald had via een bode van vermelde deurwaarder.

Maar de reeds betaalde drie gulden waren lang niet genoeg volgens de deurwaarder. Dhooghe trok zich terug in zijn huis, maar een assistent van de deurwaarder belette hem de deur te sluiten en geraakte toch binnen. Met een blote degen ging Dhooghe de assistent te lijf, maar met zijn stok voorkwam de assistent een steek van de degen. Daarop nam Dhooghe zijn - naar achteraf bleek ongeladen - musqueton, maar die wrong de assistent uit de handen van Dhooghe. Daarop volgde een partijtje worstelen, waarbij de betichte de assistent in de rug stak met een mes. Gevolg, de assistent was genoodzaakt zich bloedend terug te trekken.

Uitspraak.

Het Hof houdt rekening met de lange detentie van **Jan Baptiste Dhooghe** [ongeveer tien maanden sedert zijn verhoor] en met zijn excusen. Verweerder dient blootshoofds voor het consistorie te verschijnen en op zijn twee knieën God en Justitie om vergiffenis te vragen. Verder wordt hij voor drie jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen, die hij binnen de drie dagen na zijn vrijlating moet ontruimd hebben. Voorts dient hij ook de proceskosten te betalen. Eens dit gebeurd wordt hij vrijgelaten.

Ook **Jan Pype**, de advocaat van Jan Baptiste Dhooghe, wordt veroordeeld omdat hij in zijn verdediging indecente en *iniurieuse* termen gebruikt had. Hiervoor dient hij 24 uren op water en brood te zitten in een put van de gevangenis van het Hof.

225v 2.01.91 In de secrete kamer. Rdsh. Larebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gabriel van Batenburch, zn van Ottho, 62 jaar, burgemeester van het Ambacht van Maldegem en chirurgijn, wordt verhoord.

Gabriel van Baetenburch (auteur): *“Op 4 december 1690 ging ik samen met Jan Baptiste Vleys en Lieven de Smet naar het kasteel van Maldegem. Vleys vroeg aan poortwachter Jan Calis om de poort van het kasteel te openen. Calis ging hierop niet in en zei dat men desnoods de poort maar moest open kappen.”*

Vleys schoot in zijn wiek en zei: *“Jeghens wien meynde [meent, denkt] ghy dat ghy spreekt? Meynde ghy dat ick eenen ‘coywachter’ [koewachter] ben?”*.

Calis liet zich dat niet welgevalen en pakte Vleys bij zijn crawatte [das]. De twist ontaardde in een worsteling.

Een glazenmaker, een timmerman uit Brugge en Lieven de Smet probeerden de vechtenden te scheiden. Vleys vroeg aan Jan Lambrecht, een ambtenaar van Maldegem die ondertussen ook erbij gekomen was, om Jan Calis naar de gevangenis te leiden. Lambrecht leidde Calis in de achterkeuken van een herberg *alwaer de cipiraige wort ghehauden*. Daarop duidde Calis een tweede toegangsdeur tot het kasteel aan. Via die deur traden de timmerman en de glazenmaker, die gekomen waren om vast te stellen waar dringende herstellingen nodig waren, het kasteel binnen.

Gabriel van Batenburch (auteur): *“Een bevel om Calis gevangen te nemen heb ik niet gegeven. Bij mijn vertrek heb ik zelfs gevraagd om hem vrij te laten.”*

[We hebben de indruk dat de bewoners van het kasteel van Maldegem burgemeester Jan van Batenburch voor het gerecht daagden omwille van huisvredebreuk, en dat ze bijgevolg volledig achter Jan Calis stonden.]

226r 3.01.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Gabriel van Baetenburch**.

226r 3.01.91 **Lieven de Smet**, zn van Gillis, 58 jaar en schepen van Maldegem, bevestigt de verklaring van Gabriel van Baetenburch.

226v 3.0.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Lieven de Smet**.

226v 11.01.91 Secrete kamer. Rdsh. Goethals (comm.) bijgestaan door griffie Helias, de p.-g..

Opmerking. In het verslag hierna schrijft Helias schrijft ongeveer even veel keren Le Maire als Le Meire.

Jan Rootsaert ofwel Rotsaert, zn van Jan, 32 jaar en baljuw van de stad en de haven van Oostende, wordt verhoord.

Zoals bij veel verslagen van Helias het geval is, gaat het hier om een goed leesbare maar verward geformuleerd relaas. Gelieve dan ook wat volgt met de nodige reserves te lezen. Blijkbaar volgde Jan Rootsaert als baljuw een zekere Borm op. Hierbij sprong hij de luitenant-baljuw Le Meire over de kop.

Jan Rootsaert ontsloeg Le Maire als luitenant-baljuw. Volgens Rootsaert had Le Maire dan ook niet meer de bevoegdheid om exploten te betekenen. Omgekeerd betwistte Le Maire de bevoegdheid van Rootsaert. Het kwam dan ook tot een handgemeen en Rootsaert gaf zijn opponent enkele slagen, naar zijn zeggen met een *handstocxken synde een ghecnoot riet van ontrent een cleyngen vingher dick*, waarbij hij, volgens Rootsaert, Le Maire niet kwetste. Dit was als revanche, want voordien had Le Maire Rootsaert vastgepakt bij zijn *‘juste-au-corps’*

[nauw sluitend kledingstuk] waarbij enkele van diens knopen sneuvelden. Dit alles volgens Rootsaert.

227r 12.01.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Rootsaert**.

227v 7.02.91 In de secrete kamer. Rdsh. Larebeke (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

François du Thieu, zn van François, 35 jaar, kruidenier en koster van de Onze-Lievevrouwe kerk te Brugge, wordt verhoord.

Opmerking. In het verslag van griffier Helias speelt het woord *pasquille* een essentiële rol. De betekenis hiervan vonden we nergens terug. Wel vermoeden we dat hiermee een *pasquinade* of een spotschrift, bedoeld is.

François du Thieu wordt ervan verdacht dat hij een spotschrift geplakt heeft op de deur van de Onze-Lievevrouwe kerk. Dat ontkent hij ten stelligste, alhoewel hij zegt dat kapelaan Franciscus Saegman hem verzocht heeft tegen betaling van één pistole een kopie te nemen van het spotschrift.

228r 07.02.91 Het Hof laat **François du Thieu** naar huis terugkeren. Trouwens, du Thieu zegt dat zijn vrouw *sieck licht onder de rechten van d' heilighe kercke* [ze heeft de sacramenten van de stervenden ontvangen]. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen, telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten en van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 100 gulden te betalen.

228v 15.02.91 In de secrete kamer. Rdsh. le Waitte (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Jacques de Vos, zn van Jacques, 28 jaar, stadhouder van de stad en het ambacht van Aalst, wordt verhoord.

Jacques de Vos (auteur):

“Op 7 april 1690 tussen negen en tien uur 's avonds ontstond een gevecht tussen enkele soldaten van het plaatselijk garnizoen en de broers Jan François Meerx en Jan Louis Meerx, een kistenmaker. Een eerste soldaat stierf ter plaatse, een tweede werd gekwetst afgevoerd naar het hospitaal en stierf vier dagen nadien.

Jan François Meerx was zo erg gekwetst dat ik vervoer onmogelijk achtte. Ik beval een ambtenaar hem te bewaken, maar toen ik terugkwam zag ik dat hij verdwenen was.

's Anderendaags vernam ik dat onbekenden hem overgebracht hadden naar het klooster van de Zwarte Zusters.

Zelf heb ik het al het mogelijke gedaan om Jan François Meerx 'te doen condemneren ende castyden [kastijden] naer behooren'. Zijn zaak kan elke dag gewezen worden.”

[Het Hof verdenkt er Jacques de Vos blijkbaar van dat hij verantwoordelijk was voor de verdwijning van Jan François Meerx.]

229r 17.03.91 In de secrete kamer. Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

François Maes, zn van Jan, 61 jaar en baljuw van de parochie en de haven van Kallo, wordt verhoord.

In Kallo en Beveren doet een hardnekkige *straetmaere* [gerucht] de ronde. X [naam onleesbaar] is ontsnapt uit de gevangenis en baljuw François Maes wordt ervan verdacht dat hij hierbij een handje toestak, iets wat hij ten stelligste ontkent.

François Maes (auteur): *“Omdat volgens de cipier de plaats waar X gevangen zat al te veel stonk - daar hadden personen gezeten ‘die gheëxecuteert waeren mette coorde’ - werd hij buiten mijn weten overgebracht naar een andere plaats. Ik heb geen bevel gegeven om zijn boeien af te doen. Dat voorheen iemand reeds uit die nieuwe plaats uitgebroken was, wist ik evenmin. Toen X ontsnapt was, heb ik al het mogelijke gedaan om uit te zoeken waar hij zich bevond, maar tevergeefs. Alle informatie heb ik doorgezonden naar de procureur van dit Hof.”*

De procureur-generaal (auteur): *“Volgens een hardnekkige ‘straetmaere’ [gerucht] dat de ronde doet in Beveren en Kallo, heeft iemand van zijn vrienden geld gepresenteerd om hem los te laten.”*

François Maes (auteur): *“Daarvan weet ik niets.”*

153r 22.11.92 Vonnis over François Maes, baljuw van de parochie en de haven van Kallo, en over Pieter Jooris, cipier van de gevangenis van de parochie Beveren.

Beschuldiging. Beiden worden beticht van onachtzaamheden begaan bij de bewaking van gevangenen.

Uitspraak. François Maes krijgt 100 gulden en Pieter Jooris 50 gulden boete.

230r 2.04.91 In de secrete kamer. Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Cornelis de Coorebyter, zn van Adriaen, 34 jaar en griffier van de stad en de heerlijkheid Kaprijke, wordt verhoord.

Cornelis de Coorebyter had een zware discussie met procureur Melsele en met een zekere Jooris vande Kerckhove. Bij hoge woorden bleef het niet. Betichte pleegde ook fysieke agressie.

231r 3.04.91 **Cornelis de Coorebyter** moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Lambrecht hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 300 gulden te betalen.

145r 5.05.91 Vonnis over Cornelis de Coorebyter griffier van de stad en de heerlijkheid Kaprijke.

Beschuldiging. Verbale en fysieke agressie op o.a. procureur Melsele.

Uitspraak. Cornelis de Coorebyter dient 100 gulden boete te betalen.

Moorsel in het Land van Aalst. Van een zoon van de wed. Jooris Codde werd een stuck duym afgekapt. De vermoedelijke vader Jooris Matthys verlaat vrouw en kinderen en meldt zich bij het leger.

231r 10.04.91 In de secrete kamer. Rdsh. van Vaerent (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Louis de Groote, zn van Adriaen, 49 jaar en meier van Moorsel in het Land van Aalst, wordt verhoord.

Louis de Groote (auteur): *“Op 5 maart 1690 ben ik op bevel van de markies van Rodes met enkele anderen bij de wed. van Jooris Codde geweest om de roers af te halen van haar zonen. Die gebruikten de roers bij het jagen zonder toestemming van de heer. Het is waar dat we daartoe geen machtiging hadden tenzij het mondeling bevel van de heer van Rodes.”*

De deur stond open en toen we de roers vonden, kwamen een zoon gewapend met een gespannen roer en een kind met een riek op ons af. Geweld hebben we niet gebruikt, integendeel, aan die zoon heb ik in alle kalmte uitgelegd waarvoor we kwamen."

Procureur-generaal (auteur): *"Ge waart toch gewapend?"*

Louis de Groote (auteur): *"Ik geef toe dat ik een degen bij had, maar die heb ik niet uitgetrokken."*

Procureur-generaal (auteur): *"En de anderen?"*

Louis de Groote (auteur): *"Jacques de Loore had een weimes bij zich, Jooris van Hooreweghe een stok, in de broekband van Joos Matthys stak een ongeladen pistool en Joos van Brussel droeg een geweer."*

231v 10.04.91 Idem.

Joos van Brussel, zn van Pieter, Moorsel (L. van Aalst), 33 jaar, schoenmaker en ambtenaar van de markies van Rodes op de parochie Oosterzele, wordt verhoord.

Joos van Brussel bevestigt de verklaring van Louis de Groote.

232r 10.04.91 Idem.

Gillis van Hooreweghe, zn van Joos, Moorsel (Land van Aalst), 38 jaar en kleermaker, wordt verhoord.

Gillis van Hooreweghe (auteur): *"De zonen verzetten zich en weigerden de roers af te geven. Dat 'een stuck vanden duym' van een van de zonen afgekapt werd, heb ik niet gezien. Ik weet dan ook niet wie dit deed."*

232v 10.04.91 Idem.

Jacques de Loore, zn van Joos, 45 jaar, werkknecht en ambtenaar van Scheldewindeke, wordt verhoord.

Jacques de Loore bevestigt in grote trekken de verklaringen van zijn voorgangers tot de procureur-generaal vraagt: *"En waar is Jooris Matthys?"*

De Loore (auteur): *"Sedert de dagvaarding heb ik hem niet meer gezien. Het schijnt dat hij vrouw en kinderen verlaten heeft en naar het leger getrokken is."*

233r 11.04.91 Het **Hof** laat de betichten, **Louis de Groote, Joos van Brussel, Gillis van Hooreweghe en Jacques de Loore**, naar huis terugkeren. Elk van hen moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens hun procureur Laureyssens hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten, o.a. voor *het gewysde*, en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient elk 50 gulden te betalen.

233r-236r 177v Na klokgelui stormen militairen onverwacht de markt van Ninove op en slaan op al wat beweegt.

Synthese van het gebeurde.

Op 19 februari 1691 werd in Ninove de klok geluid. Wat was er gebeurd?

Punt één. Enkele vrouwen waarbij Elisabeth de Vurster huisvrouw van Jacobus Moens, Adriane Smul huisvrouw van Jan Cooman en Jenne Steenkiste huisvrouw van Joos Evens, trokken samen naar het stadhuis om betaling te vragen van het achterstallig logementsgeld van het vorig jaar. Anderen waren betaald, zij niet. Ze zouden voorstellen dit bedrag af te trekken bij de afrekening van de laatste ommestelling. De burgemeester was hiermee akkoord.
Punt twee. Henderick Walckier, gedagvaard voor een andere zaak waarbij hij aan de griffier een zekere som zou moeten betalen, kwam daar eveneens. Tussen de griffier en Walckier

ontstond een meningsverschil over de manier van afrekenen en het saldo. De griffier dreigde hem te laten gevangen nemen.

Nog voor Walckier het stadhuis goed en wel verlaten had, werden de klokken geluid. [Wie daartoe het initiatief genomen had, is niet vermeld. Mogelijks was het de griffier.] In ieder geval kwam de goegemeente toegestroomd in de mening een *maere* te horen aflezen over een zetting.

Maar dit is niet alles. Op slag stormden militairen via de markt naar het stadhuis en begonnen in het wild op de burgers te slaan. Ook Walckier deelde in de brokken.

Hierna volgen de namen van de zes personen die verhoord werden. Enkel op de verklaring van Jenne Steenkiste gaan we nader in.

233r 14.04.91 Rdsh. Masseau (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Adriane Smul, dochter van Louis, Ninove, 38 jaar en huisvrouw van Jan Cooman.

233v Idem.

Elisabeth Vursters, dochter van Joos, Ninove, 35 jaar en huisvrouw van Jacobus Moens.

234r 21.04.91 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Adriane Smul** en **Elisabeth Vursters**.

234r 27.04.91 Idem.

Henderick Walckier, zn van Cornelis, Ninove en 44 jaar.

235r 28.04.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Henderick Walkier**.

235v 2.05.91

Jenne Steenkiste, dochter van Jan, Ninove, 38 jaar en huisvrouw van Joos Evens, wordt verhoord.

Jenne Steenkiste (auteur): *“We kwamen om te zien welke zetting uitgebeeld was van een pond groten op ieder bunder. Ook wilden we geld voor het onderhoud van de soldaten”*.

De griffier van Ninove (auteur): *“Ik zal het u wel wijs maken, al kost het mij twintig pattacons.”*

236v 12.05.91 Idem.

Jan van Heghe(?), zn van Adriaen, Ninove, 40 jaar, bakker van style en *hem somtyts ghenerende met visschen, wordt verhoord*.

237r 12.05.91 Het Hof beslist dat **Jan van Heghe(?)** naar huis mag terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Lambrecht hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant.

236r 2.05.91 Idem.

Jan Heynsens, zn van Jacques, Ninove, 54 jaar en bakker, wordt verhoord.

177r 3.12.94 Vonnis over Heinderick Walckier, Jan Heghe en de huisvrouwen van respectievelijk Joos Evens, Jan de Cooman, en Jacques Moens.

Uitspraak.

Het Hof, rekening houdend met hun excuses en de aangebrachte redenen *excuseert de verweerders van 's heesschers conclusien*, veroordeelt hen niettemin tot de betaling van de proceskosten, en beveelt hen in de toekomst meer respect te betonen voor het magistraat van Ninove.

236v-238v 240r-241r 250r-252r 160r De Raad van Vlaanderen houdt paardenhandel nauwkeurig in het oog, vooral van wie dicht bij het vijandelijk gebied woont.

236v 8.05.91 Rdsh. Coenraet vander Brugghen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Pieter Mestach, zn van Jan, Wondelgem (*binnen 't Vrye van Ghendt*), 52 jaar, landsman, wordt verhoord.

Pieter Mestach ontkent alles.

236v 9.05.91 Het Hof laat **Pieter Mestach** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten, o.a. voor het *gewysde*, en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 400 gulden te betalen.

239r 22.10.91 Idem.

Pieter Mestach wordt nogmaals verhoord.

Pieter Mestach wordt ondervraagd over zijn aankoop en verkoop van paarden. Hij ontkent dat hij ooit een paard verkocht dat bestemd was voor uitvoer naar Frankrijk.

Soms stalde hij paarden die hij liet grazen op zijn weiden. Dit deed hij ondermeer met paarden van luitenant Orban van het regiment van kolonel Perez. Het Hof heeft de boeken gecontroleerd van een zekere Louis Baron en vindt er paarden terug waarover Pieter Mestach tot nu toe zedig zweeg. Dit is o.a. het geval voor *eenen bruynen blessen* [met een witte plek op het voorhoofd] *ruyn* die hij gekocht had aan Gillis de Maerschallck uit Wetteren.

Het geslacht, de kleur en de herkomst van al de paarden die de revue passeren worden uitvoerig beschreven.

239v 23.10.91 Het Hof laat **Pieter Mestach** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten, o.a. voor het *gewysde*, en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 200 gulden te betalen. Voor wat de vorige borgstelling [236v] betreft, die moet hij behoorlijk laten certifiëren.

237r 9.06.91 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jooris Claeys, zn van Jan, 57 jaar, geboren in het Land van Aalst, koetsier geweest te Antwerpen en o.a. ook in dienst geweest van de hertog van Brandenburg, daarna naar Oost-Indië vertrokken, thans *doende lantsneerynghe inden Nieuwpoortse polder op den wyck van Lombarsyde*, wordt verhoord.

Opmerking. Jooris Claeys woonde in Lombardsyde, stroomafwaarts gezien in de polders rechts van de IJzer. Daar lagen zijn weilanden waarop hij zijn paarden liet grazen.

Van belang is hier de scheidingslijn tussen het Frans en Spaans gebied. Uit het verslag leiden we af dat de IJzer die grens vormde, hoewel volgens Jooris Claeys de Fransen soms de IJzer

overstaken. Of dit laatste waar is of niet, weten we niet. In ieder geval kadert dit zeer goed in zijn verdediging.

Jooris Claeyns wordt ervan verdacht dat hij bij laag water paarden over de Ijzer leidde, om die daarna aan de Fransen te leveren. Maar hij verdedigt zich spitsvondig.

Jooris Claeyns (auteur):

“Toen ik vernam dat Adriaen vande Sype, een van mijn knechten, eens een paard over de haven geleid had, heb ik hem onmiddellijk ontslagen.

Tegenwoordig heb ik een grauwe hengst die ik jaren geleden kocht aan iemand uit Oostduinkerke, waar hij vroeger in diens weide graasde. Van zelf steekt de hengst de rivier over om naar zijn oude weide terug te keren. Hij heeft dit ook aan andere paarden en koeien geleerd.”

De procureur-generaal (auteur):

“Het is onwaarschijnlijk dat een paard zich zo ver door het water zal wagen, tenzij het voordien erover geleid werd.”

Jooris Claeyns zegt (auteur):

“Het voorseyde peert uyt synen eighen drift [instinct] daerover swemt sonder daer oynt gheleedt offe ghestiert [gestuurd] gheweest te syn”.

Verder vernemen we nog dat hij een jaar geleden een van zijn paarden verkocht had aan Joos Bouchaudt, waard van ‘Den Dobbelen Arent’ te Brugge.

238v 13.06.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jooris Claeyns**.

238v Geen datum. In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Ameye bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jooris Claeyns wordt nogmaals verhoord over zijn paardenhandel.

Jooris Claeyns (auteur): *“De verkoop van een van mijn paarden ging niet door omdat ik het moest leveren in het Franse gebied.”*

250r 16.01.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Jooris Claeyns wordt nogmaals verhoord. Zelf ondertekent hij met Claes.

Opnieuw vertelt Jooris Claeyns in geuren en kleuren de evolutie van zijn paardenbestand, voor, tijdens en na de komst van de Fransen.

252v 28.02.92 In de secrete kamer. Rdsh. Stauthals (comm.) bijgestaan door ontvanger de Gheldere die blijkbaar als griffier optreedt en de p.-g..

Louis Looten, zn van Jan, 36 jaar, woonende inden Nieupoortschen polder op het erve van stadts hofsteden en thans pachter van de duynen vanden gouverneur, wordt verhoord.

Louis Looten (auteur): *“Ik heb horen zeggen dat Claeyns paarden door het water over de haven stuurde om die te leveren aan de Fransen.”*

In Nieuwpoort zou dat een publiek geheim zijn, maar de namen van degenen die het hem verteld hebben, is hij vergeten.

Het Hof (auteur): *“Sommigen hebben op die manier soldaten zien deserteren en soms paarden, koeien en kalveren zien oversteken.”*

Lootens wordt wat loslippiger (auteur): *“Adriaen vande Zype, gewezen knecht van Jooris Claeyns, heb ik door het water van de haven zien rijden. Het huis van Jooris Claeyns staat het dichtst bij de plaats waar de Fransen de havengeul oversteken om de polders te plunderen.”*

252v 29.02.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louis Looten**.

240r 30.10.91 In de secrete kamer. Rdsh. Coerard (!) vander Bruggen (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de p.-g..

Gislain(?) Camus, zn van Philip, Brugge, 33 jaar en herbergier van *In 't Bonte Peert* op de vrijdagmarkt [Brugge of toch Gent?], wordt verhoord.

Gislain Camus (auteur):

“Ik doe geen negotie in paarden, ook vroeger niet. Wel heb ik drie weken geleden ‘in het noorden’ drie veulens gekocht. Twee ervan liepen op een weide in Oostkerke en het derde in Westkapelle. Eén ervan kocht ik aan Joos Hantierens een landsman wonend op Sint-Michiels. Ik was van plan de veulens te laten grazen in Klemskerke op een weide van Michiel Waukier uit Brugge. Ik wilde ze dan ook naar Klemskerke voeren.”

Het Hof had zijn reisweg nauwkeurig uitgepluisd. Die liep langs de *Twee Speyen* [spey: een soort spuikom gebruikt om bij hoog water de vaart te spuien] op de vaart van Oostende naar Brugge. Dit was absoluut de kortste normale weg niet, verre van zelfs. Verder hierover ondervraagd, stuit het Hof op tegenstrijdigheden in zijn verklaring. Bovendien stelde het Hof ook vast dat hij, gekomen aan de ene oever van de vaart, rechtsomkeer gemaakt had toen hij ervan verwittigd werd dat aan de andere kant douaniers stonden. Uiteindelijk werd Camus aangehouden door douaniers [ambtenaren van de licenten].

241r 31.10.91 Het Hof beslist dat **Gislain Camus** naar huis mag terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur Dhont hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten zoals het *gewysde*, en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 500 gulden te betalen.

241r 30.10.91 Idem als hiervoor.

Mattheus Weyckaert, zn van Jaspar, Brugge, 42 jaar, vervoerde voor *beerhauders* [beer: mannelijk varken] ofwel was hij zelf een *beerhauder*, wordt verhoord.

Dit verslag is niet helemaal duidelijk omdat we niet altijd weten wie wat doet. In ieder geval betreft het de aankoop en transport van drie veulens gekocht door een zekere Jooris de Grave uit Ingelmunster. De drie verkopers woonden allen in het ‘noorden’, de eerste in Stalhille, de tweede in Dudzele en de derde in Westkapelle. Mattheus Weyckaert diende voor het vervoer te zorgen.

Zoals Gislain Camus belandde ook hij bij de *Twee Speyen* op de vaart van Oostende naar Brugge. Weyckaert weet te vertellen dat Camus daar voor hem geweest was.

Mattheus Weyckaert:

“Daar riep een visser me toe dat er volk stond aan de andere kant van de vaart. Ik dacht dat het Fransen waren.”

Opmerking. De overzet nabij de *Twee Speyen* speelde blijkbaar een rol in het ‘illegaal’ vervoer van paarden. De ambtenaren van de douane [van de licenten] wisten dit.

242r 31.10.91 Het Hof laat **Mattheus Weyckaert** naar huis terugkeren. Hij moet zweren dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 500 gulden te betalen.

160r 28.11.93 Economische collaborateurs Gislain ofwel Guislain Camus en Mattheus Wyckaert ofwel Wickaert streng gestraft.

Proces criminel criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging. Gislain Camus en Mattheus Weyckaert worden ervan beschuldigd dat zij getracht hebben enkele veulens over de Oostendse vaart te zenden, met bedoeling die te leveren in bezet gebied aan de vijand Frankrijk.

Uitspraak. Het Hof verklaart de betrokken veulens verbeurd. Gislain Weyckaert moet 300 gulden boete betalen. Bovendien wordt hij voor de duur van de huidige oorlog uit alle Spaanse landen verbannen. De proceskosten dienen Gislain Camus en Mattheus Weyckaert samen te betalen.

242v 9.11.91 In de secrete kamer. Rdsh. François Aloysius vander Meersche bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Valentyn Quésau, zn van Guillaume, 49 jaar en procureur van het Hof, wordt verhoord. Valentyn Quésau wordt beschuldigd van het achterhouden van penningen van een namptissement. Hij gebruikte hierbij een valse kopie die hij aan griffier Overwaele overmaakte, schriftvervalsing dus. Het Hof betrapt Quésau voortdurend op leugens. Volgende personen komen voor: Geeraert Ysenbrandt, meester Pieter Blokiau uit Stekene, Hendrick Berghmans tavernier in *Het Meuleken* op de Korenmarkt te Gent.

243v 10.11.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Valentyn Quésau**.

267v 16.07.92 In de secrete kamer. Rdsh. meester Aloyse vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Valentyn Quésau, procureur en suppoost van het Hof, wordt nogmaals verhoord. Het Hof verdenkt Quésau ervan penningen onrechtmatig te hebben geïnd. Wellicht is dit het vervolg van 242v.

268r 16.07.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Valentyn Quésau**.

154v 24.01.93 Vonnis over Valentyn Quésau procureur van het Hof.

[Behalve een vermoeden van fraude bij een namptissement, bevat onderstaand vonnis geen enkele aanwijzing die verwijst naar bovenstaand verhoor.]

Beschuldiging: *excessen breeder ten processe vermelt.*

Uitspraak. Omdat het Hof nog niet klaar ziet in deze zaak, geeft het aan de commissaris de opdracht ze verder te onderzoeken en de gepaste conclusie te trekken. We geven nagenoeg letterlijk de voorlopige conclusie van het Hof.

Valentyn Quésau dient naast de kinderen van Jacques van Paemele en deze van Marcus Dierkens voor dezelfde commissaris [de commissaris die het onderzoek leidde] te verschijnen, *omme ter interventie vanden Raedt ende den procureur-generael somierelyck* [kort, summier] *ende sonder figure van proces* [zonder vorm van proces], *te ondersoucken hemlieden gherechticheyt tot de penninghen ghenamptiert gheweest onder den greffier Overwaele, ende ghelicht by den verw. ende jonckheer Louis Stalins breeder ten processe vermelt, ende autoriseert denselven commissaris omme op alles te disponeren soo hy in justitie sal vinden te behooren.*

Valentyn Quésau dient 100 gulden boete en de proceskosten te betalen.

243v-248v Fraude bij de inning van de accijnzen op het bier. Zelfs de bevoegde ambtenaren pikten een graantje mee.

We geven een overzicht van de items, de data van de verhoren en de betichten. Daarna volgt een samenvatting van die verhoren.

243v 9.11.91 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. François Aloysius vander Meersche bijgestaan door griffier du Bois, de p.-g..

Joos Polleman, zn van Adriaen, Beveren ofwel Melsele, 22 jaar en knecht bij Jan Pyl die brouwer is en uitbater van de herberg *In Den Coolput* te Beveren *poldere*.

243v 10.11.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Joos Polleman**.

244r 9.11.91 **Jan Pyl**, zn van Thomas, Melsele, 40 jaar, brouwer en waard van de herberg *In den Coolput*.

244r 10.01.91 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Pyl**.

244r 13.11.91 Joos Polleman. .

245v 29.11.91 Jan Pyl.

247v 29. 11.91 Joos Polleman (er staat verkeerdelijk Jan Polleman).

248r 5.12.91 Jan Pyl.

248v 5.12.91 Joos Polleman.

248v 13.12.91 Jan Pyl.

248v 13.12.91 Joos Polleman.

248v 13.12.91 Jan Pyl. Idem.

Samenvatting van de verhoren.

Op Allerheiligen 1691 zond Jan Pyl zijn knecht Joos Polleman met paard en kar naar zijn akkers om er mest te voeren. Op die kar stond een ton. Joos Polleman wist zagezegd niet wat er in die ton stak.

Tot plots de *poenen* [hier: scheldnaam voor de ambtenaren van de controle op het bier] opdaagden. Het dertienjarig zoontje van Jan Pyl dat mee was, beval Joos Polleman de banden rond het vat kapot te kappen. Resultaat: het bier stroomde er uit. De ambtenaren bonden de armen van de arme Joos samen, namen hem mee en het paard sloeg op hol. Polleman greep met elke een arm van twee van de ambtenaren, die beide gewapend waren met een roer. Een schot ging af, maar niemand werd gewond.

Genaderd tot op het erf van Jan Pyl, bemoeiden omstaanders zich met de zaak. Iemand riep: “*Val aan, val aan!*”. Adriaen Bruggheeman, ook een knecht van Jan Pyl, sneedt het touw los en bevrijdde zo Joos Polleman. Die stootte op de ambtenaren en begon op hen te slaan en te stampen hierbij geholpen door anderen.

De procureur-generaal tegen Jan Pyl: “*Wie heeft een van de ambtenaren zo hard toegetakeld? Hebt ge ‘den voorschreven ghequetste niet hooren kermen’? Hebt ge niet gezien dat Adriaen Bruggheeman samen met Joos Polleman hem zo zwaar aanpakte?*”

Jan Pyl: “*Neen.*”

Uiteindelijk bekent Jan Pyl alles. De ton was gevuld met bier. Het Hof verneemt dat Joos Polleman geregeld bier vervoerde zonder het vereiste *billiet*, dit met medeweten van het bierkantoor. Niet alleen de burens genoten van taksvrij bier. Hij voerde ook bier uit zowel binnen als buiten de Vrije Polder [van Beveren].

Wanneer Jan Pyl door de mand valt, smeekt hij het Hof om genade, *biddende om genaedighe sententie voor eenen man met vrouw en acht kinderen, die hij den cost moet winnen*.

Op de vraag van het Hof of hij nog andere roerende goederen bezat dan die vermeld in de akte van borgtocht antwoordde hij ontkennend. Als pachter aan Pieter vander Smissen bezat hij geen onroerende goederen. Aan de kant van zijn vrouw waar *het soo nauwe niet en steekt*

[m.a.w. die meer bemiddeld zijn], hebben ze eveneens veel kinderen. Of ze iets zouden willen voorschieten, weet hij niet.

Opmerking. Bij ons weten is dit is tot nu toe het enige geval waarin een verslag van een verhoor melding maakt van het bezit van een beschuldigde.

Volgende namen van personen, blijkbaar alle uit Melsele, zijn ook vermeld: Andries Mieghem, *deckere* [dakdekker] van style, Jan Gueloose, Gillis Puylaert en Pieter Hendricx.

Joos Valcke eerste rechter bij de admiraliteit van Oostende veroordeeld.

249r 14.01.92 In de secrete kamer. Rdsh. meester Aloyse vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g..

Heer en meester **Joos Valcke**, zn van Joos, Oostende, 25 jaar en thans soldaat in het regiment van Nicolas d' Aguras in de compagnie van don Leopold Colius, wordt verhoord.

Als militair vraagt Joos Valcke het Hof hem buiten vervolging te stellen. Steunend op het decreet van 6 oktober 1691 verwerpt het Hof zijn verzoek.

249v 14.02.92 Het Hof slaat het verzoek van **Joos Valcke** tot buitenvervolginstelling af. Morgen om 17u dient hij zich opnieuw aan te bieden en te antwoorden, zoniet dan wacht hem een boete van 200 gulden.

249v 15.01.92 Idem.

Meester **Joos Valcke** wordt nogmaals verhoord.

Joos Valcke: *"In mei 1691 nabij het huis van mijn vader, was er ruzie tussen enerzijds mijn vader en Bauduwyn Borm en anderzijds de baljuw van Oostende die Albert Le Maire geverbaliseerd had. Ik pakte de baljuw met beide handen vast en zei: "'Mynheer den bailliu en maeckt gheen ramour [lawaaï], laet hem gaen'. Ik meen dat ik daarmee geen misdrijf begaan heb. Ik verwijs ook naar mijn verklaring op 30 mei 1691 voor de Admiraliteit."*

148v 22.12.91 Josse Valcke eerste rechter bij de admiraliteit van Oostende en zijn zoon Joos worden nogmaals verwittigd dat ze voor het Hof moeten verschijnen..

Zowel Josse Valcke, eerste rechter bij de admiraliteit van Oostende, als zijn zoon Joos kregen op 23 november 1691 een boete van 100 gulden [in de rand staat 200 gulden]. Bovendien zal men hen schriftelijk verwittigen, *by derde briefnen* [wellicht hebben ze op de eerste twee brieven niet gereageerd en volgt er nu een derde], dat ze binnen de acht dagen persoonlijk voor het Hof moeten verschijnen. Doen ze dit niet, dan dient elk een tweede boete van 200 gulden te betalen.

151r 3.07.92 Vonnis over Joos Valcke eerste rechter bij de admiraliteit van Oostende.

Opmerking. Hiervoor werd hij Josse genoemd en zijn zoon Joos.

Beschuldiging.

Exces en resistentie breeder ten processe vermeldt.

Uitspraak.

Rekening houdend met de brieven van Zijne Majesteit geschreven op 27 juni 1692, met zijn gedrag in de discretie van het Hof en met zijn excusen, veroordeelt het Hof Joos Valcke in een boete van 100 gulden. Bovendien dient hij ook de proceskosten te betalen. Wanneer die betaald zijn mag hij naar huis.

250v 8.02.92 In de secrete kamer. Rdsh. Lewaitte (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc..

Pieter de Smet, zn van Adriaen, Ninove, 40 jaar en koopman, wordt verhoord.

Dit verslag van Helias is niet duidelijk. De baljuw van Hulthem [plaatsnaam ofwel eigenaam?] heeft een paard en meubels toebehorend aan Pieter de Smet in beslag genomen. Volgende personen zijn vermeld: de Prins van Friesland die een tijdje bij Pieter de Smet logeerde, en de Prins van Vaudemont aan wie op zeker moment graanmijten toebehoorden, iets wat Pieter de Smet betwist.

252r 11.02.92 Het Hof laat **Pieter de Smet** naar huis terugkeren. Hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens zijn procureur vande Velde hem verwittigt dat het Hof hem daartoe aanmaant. Als borgsom voor de betaling van reeds gemaakte kosten, van de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het verschijnen in het Gravensteen, indien daartoe aangemaand, dient hij 150 gulden te betalen.

254r 24.03.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Bernaige (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de adv.-fisc. Spanoghe.

Jan Verbucht(?) [de griffier schrijft Verbucht], zn van Adriaen, Munte, 29 jaar, wordt verhoord.

Ambtenaar Gerard de Schoenmaker trachtte op 1 maart 1692 een boete te geven aan Jan Verbucht, omdat die hout kapte in het bos van de armen van Sint-Baafs. Verbucht schoot in coleire, pakte de ambtenaar vast en duwde hem achteruit. "*Meer deed ik niet*". Dit volgens de verklaring van de betichte die om een confrontatie met de ambtenaar verzocht.

Het Hof tegen de Schoenmaker (auteur): "*Was het door die man dat je 'soo qualyck wert getracteert'* [behandeld]?"

De ambtenaar beaamt dit, maar Verbucht ontkent.

254v 27.03.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Jan Verbucht**.

149r 26.04.92 Clandestien houtkapper Jan Verbucht veroordeeld tot zes jaar militaire dienst bij het paardenvolk.

Beschuldiging.

Op 1.03.1692 werd Jan Verbucht uit Munte geverbaliseerd door Gerard de Schoenmaker [ofwel de naam van zijn beroep], ambtenaar van Munte. In het bos van de armen van Sint-Baafs had hij zowel groen als droog hout gekapt. Betrapt door Gerard de Schoenmaker, sloeg hij de ambtenaar verschillende keren met diens vork. Hij bekende ook dat hij herhaaldelijk hout kapte.

Uitspraak.

Jan Verbucht wordt veroordeeld tot zes jaar militaire dienst bij het paardenvolk in het regiment van de Graaf van Egmont. Om de zes maanden moet hij een certificaat van voorbeeldige dienst voorleggen, af te leveren door zijn kolonel of zijn commandant. Tevens dient hij onder eed te beloven dat hij Gerard de Schoenmaker in het vervolg op geen enkele manier zal misdoen. Hij moet ook de proceskosten betalen.

254v-263v De zaak van de ... buffels! Of de zaak Nicolaes Ballas en Louys van Hol.

Opmerking. Buffels zijn lederwaren gemaakt van de huid van sommige dieren waaronder buffels. Twee personen worden ondervraagd.

Louys van Hol, zn van Jean, 30 jaar, geboren in Ath, reeds vier jaar wonend in Gent en koper van lederwaren bij Nicolaes Ballas.

Nicolaes Ballas, zn van Jan, Gent, 31 jaar en meesterbuffelmaker m.a.w. handelaar in [en bewerker(?) van] dierenhuiden.

254v 26.04.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. vander Goes bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc. Spanoghe. Verhoor van **Louys van Hol**.

256v 28.04.92 In de gevangenis van het Hof. Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc.. Verhoor van **Louys van Hol**.

257v 29.04.92 Het Hof neemt akte van de verklaring van **Louys van Hol**.

257v 30.04.92 In de secrete kamer. Rdsh. Renynghe bijgestaan door griffier Michel, de adv.-fisc.. Verhoor van **Nicolaes Ballas**.

258v 2.05.92 Idem. Verhoor van **Nicolaes Ballas**.

259r 5.05.92 In de gevangenis van het Hof. Idem. Verhoor van **Louys van Hol**.

259v 6.05.92 Idem. Verhoor van **Louys van Hol**.

260v 7.05.92 Idem. Verhoor van **Nicolas Ballas**.

261v 8.05.92 Het Hof neemt akte van de verklaringen van **Nicolas Ballas**.

261v 13.05.92 Idem. Verhoor van **Louys van Hol**.

262r 13.05.92 In de secrete kamer. Idem. Verhoor van **Nicolas Ballas**.

262v 16.05.92 In de gevangenis van het hof. Idem. Verhoor van **Louys van Hol**.

263v 21.05.92 In de secrete kamer. Idem. Verhoor van **Nicolas Ballas**.

Opmerking. Eigenlijk konden we geen draad bespeuren in de bovenvermelde verhoren. In ieder geval speelde alles zich af in april 1692, een beroerde tijd met voortdurende wisselende posities van het Frans leger. Op zekere dag stonden de Fransen zelfs voor een stadspoort van Gent (262v). Uit ervaring weten we dat de invallen van de Fransen onzekerheid met zich brachten bij de griffiers. In Boek 2 hebben we dit ook ondervonden.

Vast staat dat in dit geval de Raad van Vlaanderen uiterst wantrouwig stond voor leveringen aan de Fransen. Aanvankelijk leek dit een echte staatszaak, maar die liep op een sisser af.

Een paar losse items.

Nicolaes Ballas verklaarde verscheidene keren dat hij niet wilde leveren in het Franse gebied waarin blijkbaar Bergen lag (254v). Ook Louys van Hol deed dit (254v).

Van Hol werd aangehouden nabij Het Witte Paard [*Le Cheval Blanc*] in het district Sotenghien door kapitein Pasteur en zijn soldaten. Die lieten zich doorgaan voor Fransen. Dit verklaarde Louis van Hol. Of dit al dan niet Fransen waren, weten we niet.

Groothandelaar in dierenhuiden Ballas verbleef steevast in zijn winkel in Gent, terwijl van Hol meer 'de baan deed'.

Naast De Hazewind of *Le Lévrier* en *Le Dammier* of het Dambord, beiden in Gent, worden volgende plaatsen vermeld: Ath, Bergen, Geraardsbergen, Lessen, Doornik, Brussel en Luik.

[Zoals hoger gezegd zien we geen lijn in de verhoren. We vragen ons zelfs af of het Hof er zelf klaar in zag. In ieder geval eindigt deze zaak nogal laconiek [zie hierna]. Ondertussen zette het Hof gewoon zijn werkzaamheden voort met zaken waarmee de tegenstelling Spanje-Frankrijk niets te zien had.]

263v 19.07.92 Het Hof *merckende de fiscale schaeden, decreteert de verweerders [Louys van Hol en Nicolaes Balas] by requeste ghedaen ende condemneert hem [bedoelt is hen] in het rapport daerop ghevolght.*

Hierna schrijft de griffier van de verhoren: "*Waarmede dese saecke is vernieticht ende commen te cesseren.*" [Stonden de Fransen opnieuw voor de deur?]

264r 7.06.92 In de secrete kamer. Rdsh. de Moncheaux bijgestaan door griffier Michel, de p.-g..

Pieter Jooris Hendricx, zn van Hendricx, Beveren, cipier, wordt verhoord.

Pieter Jooris Hendricx (auteur): "*De baljuw en zijn knechten hadden gevangene Jacques Verrooten naar een andere plaats overgebracht. Dat de nieuwe cel veilig was, heb ik nooit gezegd. Ik kon zelfs niet beletten dat wie buiten stond met de gevangenen sprak, want achteraan tegen de hof was er 'eene splete daerdoor een ieghelick [iedereen] al daer gaende met hem coste [kon] spreken*'.

Verder zegt hij (auteur): "*Het is niet waar dat ik 'de sorge vande vanghenisse heb gheabandonneert aen een joncken*'. Wel is het waar '*datter thuis is ghebleven*' een van de kinderen, '*teghenwoordigh synde van oudde van veerthien jaeren*'.

Tot elf uur 's avonds ben ik bij de bureu geweest. Dan is mijn vrouw me komen halen. Ondertussen was er nog niemand uitgebroken."

265r 26.06.92 In de chastelette. Rdsh. Charles François Peeters (comm.) bijgestaan door griffier Dubois, de p.-g.. In het Frans.

Pierre Bonisol, bijgenaamd la Toure, zn van Jacques, geboren in Montpellier, 40 jaar, wordt verhoord.

Pierre Bonisol wordt blijkbaar verdacht van spionage voor de Fransen.

Hij vertelt van de hak op de tak zijn leven als soldaat. Het is moeilijk met zekerheid de chronologie vast te leggen. Met veel reserves proberen we dit toch, omdat we een beeld willen geven van het leven van een soldaat in die tijd.

Bonisol (auteur):

"Op mijn zestiende heb ik 'mijn land' verlaten om in dienst te treden van de koning van Frankrijk. Drie jaar diende ik in het regiment van Navarre bij de infanterie. Na mijn ontslag trad ik bij 'les gens d' armes de monsieur le Dauphin' in de compagnie van de markies de la Trousse, dit voor omtrent vier jaar. Ook daar ontslagen trok ik naar Douai bij een broer van me. Drie jaar diende ik in dienst van mons. Picart, een schoonbroer van mijn broer.

Nadien trok ik naar Holland in het regiment van Navarre. Ik heb deelgenomen aan de campagne waarin de koning van Frankrijk Maastricht innam [dus in dienst van Lodewijk XIV]. In Driel trouwde ik met Isabelle van Jorde(?), dochter van een cabaretier [cabaret: een herberg, meestal van laag allooi] die daar ook schepen was. Na vier jaar zijn mijn vrouw evenals mijn twee kinderen overleden. Te Grave heb ik zelf ook een cabaret uitgebaat.

Terug in Douai ben ik bij mijn schoonzuster ingetrokken. De plaatselijke gouverneur nam me gevangen. Die vroeg me om samen met enkele anderen waaronder partizanen rond te speuren in Diksmuide, Torhout en in nog enkele andere plaatsen. Hierop ben ik ingegaan.

Ik wilde absoluut weg uit de Franse dienst en wenste terug naar Holland. Met drie andere deserteurs, een Pool, een Zwitser en een Savoyard, verlieten we Kortrijk waar we in garnizoenen lagen. Alle vier melden we ons bij de gouverneur van Oudenaarde van wie we een paspoort kregen. In Gent vroeg de gouverneur baron van Torsi, met ambtswoning op de Kouter, of ik tegen de Fransen wilde vechten. Ik ging akkoord met zijn voorstel en beloofde ‘un soldat d’honneur et un fidèle serviteur’ te zijn. Van zijn kant beloofde hij me zo vlug mogelijk aan werk [als militair] te helpen. Ondertussen nam ik mijn intrek in de herberg Klein Kortrijk.”

Het vervolg van het wedervaren van Bonisol is nogal duister. In ieder geval zegt hij (auteur): *“Het paspoort dat de gouverneur van Oudenaarde me gaf, werd samen met nog andere papieren, afgenomen door de gouverneur van Driel. Als gevolg daarvan kan ik u het precieze jaar van mijn huwelijkscontract niet vertellen.”*

Voor wie bovenstaande te mager vindt als carrière van vierentwintig jaar militaire dienst, willen we er nog aan toevoegen dat Bonisol ook nog een tijdje gediend heeft in de compagnie van kapitein Roxevière, een *Languedocien de nation*. Die compagnie verliet hij echter om religieuze redenen.

Hoeft het gezegd dat Bonisol zelfs zijn naam niet kan schrijven? Iets wat de meeste ondervraagden wel konden, al was het slordig en met schrijffouten. Ongetwijfeld ging hij als compleet ongeletterde door het leven.

267r 7.07.92 In de chastelette. Rdsh. Peeters bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. In het Frans.

Pierre Bonisol wordt nogmaals ondervraagd.

Gevraagd of hij een zekere Laurence kent antwoordt hij (auteur): *“Laurence? Dit is een hoer die ik in Gent heb leren kennen. Ze is getrouwd en de dochter van een timmerman uit Brugge. Nadat ik de Hollandse dienst verliet, heb ik in Gent kennis met haar gemaakt. Toen ik naar Kortrijk vertrokken was, is ze me blijven volgen niettegenstaande ik absoluut van haar af wilde. Zelfs in de gevangenis in Kortrijk kwam ze me bezoeken, zeggend dat ze mijn vrouw was.”*

Verder vernemen we niets speciaals over Laurence.

268r 17.09.92 In de secrete kamer. Rdsh. François Aloisius vander Meersche (comm.) bijgestaan door griffier Helias, de adv.-fisc. Spanoghe.

Carel van Loo, zn van Hugo, Gent, 26 jaar en visverkoper, wordt verhoord.

In 1691 bezorgde Adriaen van Lede, *ghesubstitueerden bailliu* van de vismarkt en de Gentse wateren, aan Carel van Loo een bericht waaruit bleek dat deze laatste een boete kreeg om te vissen in de verboden tijd.

Elinga Janssens trad op als advocaat van Adriaen van Lede. Tussen Carel van Loo en Janssens ontstond een dispuut over de betaling van vroegere salarissen aan de advocaat. Van Loo kreeg raad van zijn twee broers (auteur): *“Die hadden me ‘gheraeden dat ick beter saude doen te accorderen ... ende dat men den duyvel moeste een keersken branden.”*

Van Loo volgde de raad van zijn broers en zocht een akkoord, maar Janssens wilde niet wijken. Op zekere dag klampte hij Janssens aan na het lof in de Sint-Niklaaskerk en bood hem zes en uiteindelijk zelfs acht pattacons aan. Janssens voelde zich kwalijk aangesproken en zei:

“*Ghy impertinenten.*” Daar bleef het niet bij en van Loo (auteur): “*Janssens trok zijn degen en ik belette hem te steken. Verder bood ik geen resistentie. Wel vroeg ik hem of hij me wilde ruïneren. Aangezien ik een ‘luyde spraeke heb’, bleven de passanten staan, maar verder gebeurde er niets.*”

Op zondag 2 augustus 1692 's morgens passeerde ik op het Veerleplein. Toen ik Janssens zag, pratend met zijn knecht en enkele anderen, vroeg ik hem of hij opnieuw zijn degen zou trekken. Daarop bedreigde hij me met zijn stok. Deze keer kwam Niclais van Loo tussen. Samen met mijn vrouw ben ik naar huis gegaan. Verder gebeurde er dus weer niets.”

269v 8.10.92 In de secrete kamer. Rdsh. du Mont (comm.) bijgestaan door griffier du Bois, adv.-fisc. Spanoghe.

Pieter Heyndricx, zn van Jan, Sint-Niklaas, 54 jaar, schepen van het Beverse, wordt verhoord.

Dit is een andere Heyndricx dan Pieter Jooris Heyndricx die we in 264r ontmoetten. Het betreft een erfenis van een partij land. Er zijn te weinig gegevens om iets zinnigs te kunnen schrijven.

270r 156r Spion Jan van Reckem levenslang verbannen uit alle Spaanse landen.

270r 17.10.92 In de chastelette. Rdsh. Stauthals bijgestaan door griffier Michel, de p.-g.. **Jan van Reckem**, zn van Thomas, 42 jaar.

Jan van Reckem blijft bij zijn verklaringen afgelegd op 7, 11 en 14 oktober 1692. Hiervan vonden we geen verslag.

270r 25.10.92 Idem.

Jan van Reckem wordt nogmaals verhoord.

Opnieuw is er sprake van een inval van de Fransen. Het is alles behalve duidelijk wie met de Fransen collaboreerde en wie niet. We proberen met enige reserves enkele feiten weer te geven. Blijkbaar wordt Jan van Reckem verdacht van collaboratie met de Fransen.

1. Volgens het Hof ontving hij verdachte sommen geld. Het Hof vraagt naar de oorspong van die bedragen en waarvoor ze een tegenprestatie waren.

Zo ontving hij 100 gulden van Héron, een Fransman die tijdens een Franse bezetting in Ouwegem ontvanger van de *contributiën* was. Een zinnige verklaring hiervoor geeft hij niet. Op die 100 gulden had - volgens hem - Constantia de Vooght recht. Om die te kunnen innen had hij schiftvervalsing gepleegd. Van die vervalsing, die hij ontkent, is het Hof zeker, want de griffier noteert: “... *soo uuyt d' inckel inspectie* [eenvoudige controle] *can worden bemerckt* ...”. En wat Constantia de Vooght betreft, volgens van Reckem woont ze in de Steenstraat in Duinkerken.

2. Men houdt hem zijn *almanac* [agenda] voor vanaf 16 maart 1691. Hierin wijst het Hof hem niet alleen op enkele bedragen waarvoor hij geen zinnige verklaring vindt, maar men ontdekt ook sporen van zijn correspondentie met een voor ons onbekende Vaubicourt. Een dergelijke correspondentie ontkent hij echter in alle toonaarden.

3. Het Hof wantrouwt zijn bezoeken aan Rijsel, aan Kortrijk en zeker aan Ieper. Hij trok naar Ieper om er de werken aan de vestingen te bekijken. Hierover gaf hij achteraf verslag aan de burggraaf van Vlierynghe.

4. Zijn rol in de onderhandelingen over de bestemming van blijkbaar reeds geïnde belastingen hebben we helemaal niet begrepen. Hiervan vermelden we enkele losse items.

- Belastingen in het kwartier van Ieper.

- Belastingen van de parochies Zomergem, Ursel en Knesselare. Daarbij had hij contacten met de griffiers van Zomergem en van Nevele. Na de griffier van Nevele staat ‘*emmers synen vaeder*’.

We citeren letterlijk:

“Hebbende den confessant, tusschen hetghone hier vooren gheannoteert, noch gheseyt dat van eenighe prochien van het quartier van Iperen die alhier contributiën betaelen, aensocht is gheweest om te besorghen dat heml. quote soude gheven con...eert [paar letters zijn onleesbaar] met de contributiën die de prochiën van Somerghem, Ursele, Knesselaere en andere aende Franschen schuldigh waeren. Dies de somme wel bedroegh tot veertien duysent guldens, en waertoe hy ghesproken heeft aende greffier van Somerghem, woonende ontrent de discalsen [??] binnen deser stede, aende greffier van Nevele, emmers synen vaeder, ende aenden coopman Hendrickxs. Sonder dat deselve negotiatie ten vollen heeft connen gheëffectueert worden, omme dat den voornoemden Hendrixs te veel vraeghde, en hy confessant maer gheëmployeert en was door eenen derden persoon.”

Verder blijkt die derde persoon Gregorius vander Beken te zijn.

Vervolg zaak Jan van Reckem: zie in het begin van Boek 4.

Hierna volgen enkele vonnissen waarvan we geen verhoor vonden.

133v 24.12.87 Vonnis over

(1) Jan Rutsaert, baljuw van Bellem, (2) Olivier Heytens, (3) Jan de Clercq, (4) Zegher Wieme, (5) Cornelis de Buck, (6) Michiel vander Vinckt, (7) Joos vander Vinckt, (8) Joos Kaeckaert, (9) Jenneken Versluys (wed. van Christoffel Maenhaut) en (10) François vande Putte.

Beschuldiging. Niet nader omschreven *excessen en rudessen*.

Uitspraak.

- (1) Jan Rutsaert: boete 300 gulden.
 - (2) Olivier Heytens: boete 50 gulden.
 - (3) Jan de Clercq: boete 50 gulden.
 - (4) Zegher Wieme: niet vermeld bij de boeten.
 - (5) Cornelis de Buck: boete 50 gulden.
 - (6) Michiel vander Vinckt: boete 25 gulden.
 - (7) Joos vander Vinckt: boete 50 gulden.
 - (8) Joos Kaeckaert: boete 22 pond.
 - (9) Jenneken Versluys: niet vermeld bij de boeten.
 - (10) François vande Putte: niet vermeld bij de boeten.
- Samen dienen ze de gerechtskosten te betalen.

133v 7.02.88 Vonnis over Joos Vlieghe, zijn zoon Joos en Jan Cools, allen uit Waarschoot.

Beschuldiging. Niet nader omschreven *rudessen* en *moetwillicheden* begaan op Pieter vande Verre ambtenaar.

Uitspraak. Joos Vlieghe, zijn zoon Joos en Jan Cools dienen elk 100 gulden boete te betalen. Samen moeten ze de proceskosten betalen.

Opmerking. In de kantlijn: 200 gulden en niet 100 gulden en bij Jan Cools 50 gulden i.p.v. 100 gulden.

134r 4.06.88 Na zware fysieke agressie op dokter Philips vanden Berghe van het Hof wordt Gregorius van Aerden voor tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen.

Beschuldiging.

Op 9 januari 1687 ontmoetten Gregorius van Aerden en meester Philips vanden Berghe, *docteur inde medecynen*, elkaar voor de deur van *de cipiraige aen de voorsaele* van het Hof. Ontmoetten is niet het juiste woord, want toen Gregorius van Aerde zeker was dat Philips vanden Berghe voor hem stond, de persoon die - volgens van Aerde - ervoor gezorgd had dat Jan Heindricx opgehangen werd, begon hij meteen met zijn *cane* op diens hoofd te slaan. Hij sloeg zo hevig dat er ontstond *soo daenighe wonde dat het bloet gheloopen is tot op de steenen*. Hij sloeg zelfs zo hard dat zijn *cane* in stukken brak.

Vanden Berghe vroeg zich angstig of van Aerde een moordenaar of een christen mens was. Hierop schreeuwde van Aerde: “*Ten schilt my niet vele offe ick steke u myn rapiere door uwen balgh* [het kan me niet veel schelen of ik steek mijn degen door uw buik].”

Met het resterende stukje van zijn *cane* trachtte hij de keel van vanden Berghe te doorboren. Dit lukte niet omdat de dokter hem dit belette. In het geharrewar moest ook de pruik van de dokter er aan geloven.

Uitspraak.

Het Hof veroordeelt Gregorius van Aerde om *te compareren in het consistorie van desen Hove, ende aldaer vallende op beede syne cnien aen Godt ende 't Hof inden name vande Justitie vergiffenis te bidden*. Verder wordt hij voor tien jaar verbannen uit de Provincie Vlaanderen. Gent dient hij op de dag van zijn vrijlating vóór zonsondergang te verlaten en de provincie binnen de drie dagen.

137v 21.04.89 Vonnis over Anthone van Cauteren, ridder uit Nederbrakel.

Beschuldiging.

Het betreft twee processen. Het eerste werd aangespannen conform de brieven van Zijne Majesteit op datum van 7 december 1686. Het tweede werd voor dit Hof ingesteld op 21 mei 1688.

De techniek bij het meten van hoeveelheden granen hebben we niet begrepen, en dat is net de essentie van de beschuldiging. In ieder geval wordt van Cauteren beschuldigd van fraude bij het meten van hoeveelheden granen met behulp van *mokens* [kannetje met een oor]. Hierdoor ontving hij een te grote heerlijke rente.

Uitspraak.

1. Voor het eerste proces dient hij een boete van 1500 gulden te betalen.
2. Hij moet nieuwe *mokens* laten maken. Die zullen geijkt worden in het bijzijn van de commissaris van deze zaak en van *den heesschere* [de procureur-generaal].
3. In zijn *dénombrement* dient hij volgende passus te schrappen: “... *dat de Brakelsche maete is ontrent tweemaal soo groot als de Geraertsberghsche ...*”.
4. Voor zijn *exces* waarvan sprake in het tweede proces krijgt hij een boete van 300 gulden.
5. Hij dient ook de proceskosten te betalen.

144r 22.11.90 Na brieven van Zijne Excellentie wordt Baltazar la Franque volledig vrijgesproken.

Crimineel proces, criminelyck inghestelt.

Beschuldiging. Niet vermeld.

Uitspraak. Zijne Excellentie heeft op 6.09.90 een brief geschreven naar het Hof. Rekening houdend met die brief verklaart het Hof de eis en de conclusies van de procureur-generaal noch ontvankelijk noch gegrond. De beschuldigde **Baltazar la Franque** gaat vrijuit en het Hof betaalt zelf de proceskosten.

144r 17.03.91 Vonnis over Philips van Aerde cipier van het Hof.

Beschuldiging.

Cipier **Philips van Aerde** wordt verantwoordelijk gesteld voor de uitbraak van Pieter van Haesebroeck uit de gevangenis van het Hof. Hem wordt *onachtsaemhey* verweten.

Uitspraak.

Van Aerde moet *alle daeghen ende uren* vóór het opengaan van de stadspoorten de gevangenis controleren en in het bijzonder *alle criminelycke ghedetineerden visiteren*. Stelt hij iets abnormaals vast, dan dient hij onmiddellijk de *Raden Fiscael* te verwittigen. Doet hij dit niet dan wordt hij verbannen.

144v 24.03.91 Jan vanden Heede, beschuldigde, wordt vrijgesproken en Louis Boelare, aanklager, wordt veroordeeld.

Proces wordt criminelyck ende extraordinair beleet.

Beschuldiging.

Het betreft een proces ingesteld voor de leenmannen van Ayshove en door het Hof geëvoceerd bij beslissing van 21 oktober 1690. De procureur-generaal treedt op als gevoegd eiser en Louis Boelare, baljuw van Ayshove en Kruishoutem is eiser, en **Jan vanden Heede** gevangene te Oudenaarde, beschuldigde.

Jan vanden Heede wordt beschuldigd van het toebrengen van verwondingen aan een niet nader genoemd persoon.

Uitspraak.

Er was geen reden om Jan vanden Heede te arresteren en zeker niet om hem zo lang te detineren. De kosten van zijn langdurige gevangenis worden gecompenseerd, wellicht te betalen door **Louis Boelare**, maar dit is nergens vermeld.

146v 13.10.91 Procureur Lambrecht, die Cathelyne Lievens ‘dient’, wordt veroordeeld.

Beschuldiging. [Cathelyne Lievens is de weduwe van Marten van Isacker.] **Procureur Lambrecht**, die het verzoek aan het Hof van Cathelyne Lievens ondertekende, gebruikte geen nieuw zegel maar een oud.

Uitspraak. Procureur Lambrecht krijgt 12 pond boete.

147r 17.10.91 Veroordeling van Marten Dobbelaere eerste deurwaarder [van het Hof(?)].

Beschuldiging. *Menighvuldighe absentie!*

Uitspraak. Marten Dobbelaere krijgt 25 ponden boete.

149v 9.05.92 Vonnis over Guillaume Parmentier procureur van het Hof.

Beschuldiging.

Procureur Guillaume Parmentier werd betrapt op schriftvervalsing. Bij het indienen van een furnisement maakte hij gebruik van een vervalste kopie. Uit de exacte kopie had hij een blad gescheurd en vervangen door een ander met wijzigingen die hij zelf had aanbracht. Hij deed dit zogezegd om een onbelangrijke zaak, Jacques du Mont tegen Joos Schelstraete met Stauthals als Raadsheer, niet nodeloos te rekken en zo kosten te besparen.

Uitspraak.

Rekening houdend met zijn gedrag in de discretie van het Hof en met zijn bekentenis veroordeelt het Hof hem tot 200 gulden boete. Hij moet ook de proceskosten betalen.

150v 21.05.92 Vonnis over Jan Noocle(?).

Beschuldiging. Als gevangene van het Hof had **Jan Noocle(?)** zware beledigingen geuit tegen de cipier en zijn huisvrouw.

Uitspraak.

Betichte dient *acht daeghen gestelt te worden in de putten* [van de gevangenis] *ende aldaer over andere dach te vasten op waeter ende ten broode*. Hij dient ook de gerechtskosten te betalen.

Met de drie heiligdagen van Sinksen in het verschiet geniet hij van een speciaal regime. Op deze drie dagen wordt hij uit de put gehaald om hem de gelegenheid te geven mis te horen. Na elke mis dient hij onmiddellijk teruggebracht naar 'zijn' put.

150v 21.05.92 Afkondiging nieuwe maatregel toepasselijk op alle gevangenen in de gevangenis van het Hof.

In de gevangenis van het Hof, in aanwezigheid van de procureur-generaal en van alle gevangenen, wordt het nieuwe reglement geproclameerd.

Bij wijze van proef is het tot nader order voortaan aan de gevangenen verboden *buyten ... te haelen ofte te coopen eenighe brandewyn, wyn ofte goet bier*. De cipier zal deze dranken leveren mits een door het Hof vast te stellen behoorlijke taks.

Het Hof herinnert de cipier aan het gevangenisreglement van 14 februari 1637.

151v 11.09.92 Wapenkoning Charles Falentyn klaagt Jan Baptiste Everaert aan.

Beschuldiging. **Jan Baptiste Everaert** wordt beschuldigd van het dragen van een degen zonder daartoe gerechtigd te zijn.

Uitspraak.

Steunend op een ordonnantie van 5 juli 1686 krijgt Jan Baptiste Everaert 50 gulden boete. Daarnaast dient hij ook de proceskosten te betalen.

151v 13.09.92 De zaak tussen Jacques Broucx, baljuw van Merendree als aanklager, en Charles vande Putte uit Nevele als beschuldigde.

Deze zaak is eerder voorgekomen voor de burgemeester en de schepenen van Merendree ofwel Meerentree en werd nadien geëvoceerd door het Hof bij ordonnantie van 11 juli 1691.

Beschuldiging.

Charles vande Putte wordt verdacht *van 't criem van oversulcx dies questie* [meer staat er niet].

Uitspraak. Hij moet 50 ponden boete en de proceskosten betalen.

152r 18.09.92 Advocaat vander Hove veroordeeld voor indecent woordgebruik [in de zaak aangespannen door Jan Triest tegen Anchemus Draeck].

Beschuldiging. Advocaat vander Hove gebruikte in zijn *advertissement* indecente uitdrukkingen in het 55-ste artikel.

Uitspraak. Advocaat vander Hove krijgt 24 pond boete.

152r 20.09.92 De zaak tussen Jan de Possemier, burgemeester van het Land van Zottegem, eiser, en auteur van brieven van *reliefnemente* [strafvermindering] tegen Albertus Ghys, amman van Zottegem, verweerder.

Uitspraak. Het Hof verklaart de inhoud van de brieven noch ontvankelijk noch gegrond en veroordeelt **Jan de Possemier** tot het betalen van de proceskosten. **Albertus Ghys** van zijn kant krijgt 25 gulden boete voor zijn *exces* in de transactie van 20 mei 1680 waarover het *reliefnement* spreekt.

152r 31.10.92 Pieter Emanuel Elinga, baljuw van de Gentse wateren en de Gentse visserij, daagt Jan Herman, gehuwd met de wed. van Jan de Mesele uit Masseme, voor het Hof.

Beschuldiging. Jan de Mesele gebruikte verboden netten [of viste in een periode waar in het verboden was] en verborg die in het huis van zijn schoonmoeder.

Uitspraak. De afgehaalde netten moeten verbrand worden en Jan de Mesele krijgt 20 gulden boete *te distribueren volghens de placcaeten*. Hij moet ook de proceskosten betalen.

152v 31.10.92 Pieter Emanuel Elinga, baljuw van de Gentse wateren en de Gentse visserij, daagt Carel van Loo, visverkoper te Gent, voor het Hof.

Beschuldiging. Carel van Loo viste met verboden netten in de rivier achter zijn huis nabij de Drapstraat.

Uitspraak. Carel van Loo krijgt een boete van 20 gulden *te distribueren volghens de placcaeten*. Daarnaast moet hij ook de proceskosten betalen.

10. Register met Persoonsnamen

- Ackere van Pieter 167r Bassevelde - gearresteerd wegens fysieke agressie op meier Jan Tysebaert
- Aerde van Gregorius 134r Zwarte fysieke agressie op dokter Philips vanden Berghe - 10 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Aerde van Philips 144r Cipier van het Hof - veroordeeld voor onachtzaamheid bij uitbraak van Pieter van Haesebroeck - doet hij dit nog, dan wordt hij verbannen
- Aerden van Gregorius 121v Wilde aanvankelijk niet verschijnen voor de RvV - na verhoor veroordeeld tot betaling kosten vd debatten
- Aminos Barbel 5r Gent - kamervr. bij Leo Mahieu - supporterde bij vrijage van jonkvr. Mantels met Anthone Leo Mahieu zoon v Leo Mahieu
- Anthoni Maximiliaen Balthazar.150v Bedelde in Rijsel - drong nabij het Gravenkasteel in een bus met behulp van een *baleine* bestreken met vogelteer - diende te worden tentoongesteld aan de pilaren van het Hof
- Asman Abraham 167r Bassevelde - enkel vermeld
- Avent ofwel Avena 122v Deurwaarder
- Baecke Pieter 166r Ertvelde(?) - fysieke agressie op een ambtenaar - gn vonnis gevonden
- Baecke Jan 11v 22v 131r Middelburg (in Vl.) - tavernier - smokkelde wijn vanuit Aardenburg over de grens - dispuut met Anthone de Smet en Pieter Cornel die hij beschuldigt van diefstal- gn vonnis gevonden
- Bake Jan Baptiste 109v 131r Gent - woonde in de Savaanstraat in het huis van devotie Bogaert - conflict met baljuw van Petegem over plaats in de kerk van Petegem - trok hierbij zijn degen - 50 gulden boete voor zijn *excessen*
- Ballas Nicolas 254v-263v Gent - buffelmaker m.a.w. handelaar in sommige dierenhuiden
- Baltyn Charles 103r Oostende(?) - advocaat - conflict op stadhuis Oostende met Bauduyn Borm en diens zoon Charles
- Barlesteyn 126v Heer van Ruiselede(?)
- Baron Louis 239r Vermeld in zaak Pieter Mestach i.v. m. bezit paarden
- Batenburch van Gabriel 225v-226r Burgemeester van het Ambacht van Maldegem - chirurgijn - trad wellicht op ten voordele van Jan Calis, poortwachter van het kasteel van Maldegem, die weigerde de poort te openen voor enkele notabelen omdat hij daartoe geen opdracht had van de kasteelheer
- Bauters 130v Procureur van Guillaume de Cocq
- Bauwens Jan 207v Petegem(?) - gewraakt door Pieter Crispyn als getuige contra wegens diefstal
- Bauwens Jan 207v Petegem(?) - aanvaard door Pieter Crispyn als getuige
- Beausere de Pieter 14r 16v Berchem - meester (adv.) - blijkbaar verhoord als getuige
- Bedard Evrard 2v Berchem(?) - zaak balj. Jan Baptiste Lievens
- Bedart Evrard 14r 16v Berchem - alias *den Duyts* - zwaar toegetakeld door Jan Sibille
- Beeckman Anthone 142v Axpoele(?) - diende aangehouden door baljuw van Axpoele, maar die verzuimde dit
- Beeckman Joos 142v Axpoele(?) - diende aangehouden door baljuw van Axpoele, maar die verzuimde dit
- Beke vander Gregorius 270r Vermeld in zaak van spion Jan van Reckem
- Belcaen Anne Marie 207v Petegem(?) - aanvaard door Pieter Crispyn als getuige
- Berghe vanden 164v Olsene(?) - pachter van de graaf van Wakken
- Berghe vanden 99v dokter - hield toezicht op tortuur van Jan Heyndricx
- Berghe vanden Philips 134r Dokter - zwaar geagresseerd door Gregorius van Aerde

- Berghmans Hendrick 242v Gent - tavernier van *In het Meuleken*, Gent, Korenmarkt
- Bertolomeus Pieter 26v Sint-Laurens - grensdouanier
- Blocq de L. 151v-155r Zele (of Zomergem) - schepen
- Blomme Jacques 21r Vermeld in verband met Land van Wijnendale
- Blucq de Jan 151v-155r Zele (of Zomergem) - schepen
- Bockhaute de Jan François 89r Kieldrecht(?) - procedeerde tegen Pieter Verdonck
- Boelare Jan 26v Sint-Laurens - grensdouanier
- Boelare Louis 144v Baljuw van Ayshove en Kruishoutem - arresteerde Jan vanden Heede ten onrechte - diende zelf de gevangenskosten van Jan vanden Heede te betalen
- Bogaert Jan 146r Heist(?) - vond aangespoeld zakje met geld en gaf het niet aan
- Bonisol Pierre 265r 267v °Montpellier - soldaat in o.a. Frans leger verdacht van spionage voor de Fransen - nam deel aan belegering Maastricht - gn vonnis gevonden
- Borm Bauduwyn 249v Oostende - incident met baljuw van Oostende
- Borm Bauduyn 103r Oostende - conflict op het stadhuis met advocaat Charles Baltyn - zoon van Charles Borm
- Borm Charles 103r Oostende - conflict op stadhuis Oostende met advocaat Charles Baltyn - zoon van Bauduyn Borm
- Bossche vanden Willemyne 39v Gent - huwde met Adolf Heyndricx
- Bouchaudt Joos 237r Brugge - waard van *Den Dobbelen Arent* in Brugge - vermeld in zaak Jooris Claeys
- Bouckhautte 39v 46r 49r 58r 61v Gent - voogd van Adolf Heyndricx
- Boudin Nicolas 208v-209r 143r Geboren in Rijsel - schipper - probeerde als gevangene in de chastelette de sleutels van de portier te bemachtigen - 100 gulden boete - 14 dagen op water en droog brood
- Braeckman 131r-139r 143r Deurwaarder - zaak Adriaen Persyn
- Breydel Jacques 21r Vermeld in verband met Land van Wijnendale
- Brias Jeanne 45v Petegem - conflict met Jacques de Glas
- Brias Jenne 131r-139v 143r 206r 204v 138v 143r Petegem - ook genoemd *vrouwe* van Petegem - begijntje - rol in manslag op A. Persyn - werd voorlopig geïnterneerd in de conciergerie vh Hof - gn vonnis gevonden - woonde op een kasteeltje
- Broucke vanden Catherine Françoise 21r Gent - vrouw van Leo Mahieu
- Broucx Jacques 151v Baljuw van Merentree - daagde Charles vande Putte voor het gerecht
- Broye Margriete 68v 87r Gent - in haar huis woonden een tijdje de broers Jan en Adolf Heyndricx
- Bruggheman Adriaen pag. 244r Melsele(?) - hielp Jan Pyl bij het afranselen van bedienden van het kantoor van de accijnzen op het bier - gn vonnis gevonden
- Bruneel Maurus ofwel Maurytius 215r Woonde op de Rijselse wijk buiten Kortrijk, maar toch binnen het schependom van Kortrijk - molenaar - bezat recht van de *molagie* - pakte zak meel af van onbekenden - gn vonnis gevonden
- Brussel van Joos 231r-233r Moorsel(?) Land van Aalst - schoenmaker - zie bij Louis de Groote
- Bruyckere de Jan 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Bruyne de Jan 1v Zele(?) - meubelen werden verkocht door meier Livinus Windey
- Buel de Beatrix 25v Sint-Niklaas - vrouw van Pieter de Suttere - blijkbaar verzet toen dw. Pieter Hasselman twee *coebeesten* in beslag nam
- Bunninghem van Jan 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Bunninghem van Pieter 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie

- Buyse Pieter 26v Woonde nabij Sint-Laurens op Staten bodem - molenaar
- Calis Jan 225v-226r Poortwachter van het kasteel van Maldegem weigerde aanvankelijk de poort te openen voor Jan Vleys - gevecht met Jan Vleys - aangehouden en onmiddellijk losgelaten
- Caluwaert Pieter 220r Gent(?) - luitenant van de soeverein-baljuw - militair in het regiment van don Martin de Cordua - controleerde velen op bezit verboden Zeeuws geld - zijn vrouw Marie Ratté werd verdacht van schriftvervalsing bij aangifte staat van goederen na overlijden van haar vader - gn vonnis gevonden
- Camberlyn 16v Berchem - schepen - conflict met ambtenaar Pieter Coesaert
- Cambier Remy 148r Gent - betrokken in een incident (n.a.v. het optreden van dw Liets) waarbij een priester een klap kreeg - gn vonnis gevonden
- Camus Gislain ofwel Guislain 240r-241r 160r Brugge - herbergier van *In 't Bonte Peert* op de vrijdagmarkt - ervan verdacht paarden te smokkelen over de vaart Oostende-Brugge voor levering aan de Fransen - betrokken paarden worden verbeurd verklaard - boete 300 gulden
- Caponago de Jan Philipe 163v Knesselare - verdacht door de Fransen van verboden contacten met de Spaans gezinden graaf d' Horne en graaf de Renenbourg
- Cardon 2v Berchem(?) - waard v *Het Hemelrijck* - zaak baljuw Jan Baptiste Lievens
- Caudyser Jan 190v Zulte(?) - dw die koeien van Arnout van Houtte in beslag nam
- Cauteren van Anthone 137v Nederbrakel - ridder - veroordeeld voor fraude met graanmaten - 1800 gulden boete
- Cavalini Jean Marie 209v Geboren in de staat Milaan - smokkelde met een vals paspoort o.a. saffraan - gn vonnis gevonden
- Chaussie de la 94v 98v 105r-107r Zwevegem(?) - Caerel Libbrecht, zoon van Rogier Libbrecht, schoot op hem - gn vonnis gevonden
- Claeys Jooris 237r-238v 250r 252v Lombardsyde - ervan verdacht paarden vanuit Lombardsyde over de *Yser* te smokkelen en die te leveren aan Frankrijk - gn vonnis gevonden
- Claeyssens 90v Gent - vrouw van François van Loo - getuige in zaak Jan Heyndricx
- Clappaerts Marie 13v Middelburg (in Vl.) - vrouw van herbergier Pieter Cornel
- Clarisse Jos 216r-218v Tourcoing - arbeider - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel
- Clercq de 110v Gent(?) - adv. - conflict met Lucas de Windele
- Cnuydt de Andries 121r Merelbeke - griffier van Schelderode-Bottelare - verscheen voor het geestelijk hof van Mechelen
- Cock de François 176r 178r-190r 142r Gent - zilversmid en juwelier van de Berg van Barmhartigheid - talrijke verregaande overtredingen van de reglementen van de Berg van Barmhartigheid - wellicht een fantast - ontheven van zijn functie
- Cockere de Pieter 6v-10r Brugge ofwel Kortrijk - zakenrelaties met Pieter van Steenkiste - intern. handel in textielproducten
- Cocq de Guillaume 128v Ruiselede - baljuw van Hammes in Caudeghem en vd heerlijkheid Vlaecht - incident met dw du Werchin - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 1200 gulden
- Cocq de Pieter 219v Gent(?) - conflict met Jan Cornelis over een betaling
- Codde Jooris 231r-233r Moorsel Land van Aalst - bij wed. Jooris Codde werden in opdracht van de markies van Rodes de roers van haar zonen afgehaald wegens jagen zonder toestemming
- Coene Jan 26v Sint-Laurens - smokkelde wijn vanuit de Staten - gn vonnis gevonden
- Coesaert ofwel Cousar ofwel Cosaert Pieter 2v 14r 16v Berchem - ambtenaar - aangehouden door het schepencollege verdacht van publicaties zonder toestemming - nam Evrard Bedart gevangen - gn vonnis gevonden

- Compyn 110v 118v Gent(?) - secretaris - beschermde secret. Smit toen die bedreigd werd met een mes door adv. Lucas de Windele
- Coninck de Jan 6v-10r Brugge ofwel Kortrijk - zakenrelaties met Pieter van Steenkiste - intern. handel in textielproducten
- Coolman 89r Advocaat - raadsman van Pieter Verdonck
- Cools Jan 133v Waarschoot - veroordeeld voor agressie op Pieter vande Verre - 50 gulden boete
- Cooman Margriete 28r Waregem - dochter van Pieter - wed. van Pieter Craeynest - sneed meitakken af in het bos van de graaf van Blangerval - straatarm
- Coorebyter de Cornelis 231r 145r Griffier vd stad en de heerlijkh. Kaprijke - verbale en fysieke agressie op procureur Melsele - 100 gulden boete
- Coppenolle 161r Procureur van Louis van Vaerent; 6r procureur van Barbel Aminos en van Anthone Vanrockeghem
- Coppens François 210v 143v Aalst(?) - griffier van de heerlijkheid Latem én procureur van het Land van Rotselaar - fysieke agressie op meier van Aalst - 60 gulden boete
- Coppyn 120r Brugge(?) - geelgieter - relaties met Maximiliaen van Roy
- Cornel Pieter 11v-13v 22v Middelburg (in Vl.) - tavernier - door smokkelaar Jan Bake beschuldigd van diefstal van wijn - na verhoor vrij mits betaling borgsom 200 gulden
- Cornelis Jan 219v Gent - conflict met Pieter de Cocq over een betaling
- Corte de Pieter 146r Heist(?) - vondst op het strand aangespoeld zakje met geld werd niet aangegeven
- Craeyenest 24v Petegem - wed. van Guillaume Craeyenest - werd door baljuw Pieter van Damme zonder machtiging in de halsband 'gesteld'
- Crispyn Pieter 131r-139r 143r 204v-207v 210r-210v 265r 138v 143r Petegem - ambtenaar (assistent van baljuw Pieter van Damme) - schuldig verzuim bij moord op Adriaen Persyn - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen- keerde toch terug naar Petegem
- Cruyssaert Guillaume 195v Werd op verzoek van adv. Jacques Pruvost gedagvaard door dw Jacques Uutterschaut - zware fysieke agressie op die dw - 3 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Cuypers 208r Baljuw van Caestre
- Cuypers Jan Anthone 208r Griffier van Caestre
- Damme van Pieter 24v 131r-139r 143r 204v-207v 138v 143r 151r Petegem - baljuw - liet zonder machtiging wed. Guillaume Craeyenest in de halsband 'stellen' - mededader moord op Adriaen Persyn - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
- Davidts-Savalli Gertruyde 198r Geboren in Immerick(?) in het Land van Cleef - toevallig gearresteerd
- Deroo 204v Procureur van Gillis Scherrens
- Dhanins 102v Procureur van Jacobus van Ophoven; 216r procureur van Anthone du Tiers; 236v én 239v procureur van Pieter Mestach; 241r procureur van Gislain Camus
- Dheyne Passchier 156r 140v Gent - koopman - kreeg 1 000 gulden boete voor *onbehoorelycke ghewin*
- Dhont 121r Procureur van Andries de Cnuydt
- Dhooghe Jan Baptiste 225r 147v Berlare - fysiek geweld op deurwaarder - voor drie jaren verbannen uit het Vlaanderen
- Dobbelaere Marten 147r Eerste deurwaarder (van het Hof?) - 25 ponden boete voor menigvuldige afwezigheid
- Draeck Anchelmus 152r Aangeklaagd door Jan Triest - gn vonnis gevonden

Duenas de Steven 191v-195r Oostende - burgemeester - (mede)initiatiefnemer verschepen waren naar Duinkerken in oorlogsgebied, dit zonder geldige licentie - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 3 000 gulden

Dunewalt Jean Fredricq 216r-218v Antwerpen - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel

Elinga Pieter Emanuel 152r Baljuw vd Gentse Wateren en Visserij - daagde Jan Herman en Carel van Loo voor het Hof

Evens Joos 233r-237r Ninove - man van Jenne Steenkiste - zie bij Hendrick Walckier

Everaert Jan Baptiste 151v Droeg degen zonder daartoe gerechtigd te zijn - aangeklaagd door wapenkoning Charles Falentyn - 50 gulden boete

Falentyn Charles 151v Wapenkoning - daagde Jan Baptiste Everaert voor het Hof

Fer du Anthone 39v Gent - apotheker woonde rechtover het Klein Begijnhof

Ferrerra de Pieter 151r Lokeren - 21 jaar - chirurgijn

Florent ofwel Flourent Pieter 125v 135v Gent - notaris en proc. vd schepenen vd Gedele - verleed erfenis akte van een onbekwame - uit ambt ontzet

François Glaude 123v-124v 132v Geboren in Arras - hoofdchirurgijn in het leger - zwaar conflict met baljuw van Ledeberg die hij afranselde - poging tot omkoping - voor 10 jaar verbannen uit alle Spaanse landen

Franque la Baltazar 144r - vrijgesproken na brief van Zijne Excellentie

Geldof 2v Procureur van Livinus Windey

Ghys Albertus 152r Amman van Zottegem - 25 gulden boete voor begaan *exces*

Glabeke ofwel Glabeke van Jan 204v 264v 266v 151r Petegem - beenhouwer - ambtenaar (assistent van baljuw Pieter van Damme) - schuldig verzuim bij moord op Adriaen Persyn - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen

Glas de Jacques 45v Petegem(?) - Slaande ruzie met Jeanne Brias, *vrouwe* van Petegem, en haar gevolg - geen vonnis gevonden

Goddaert George 85v 86v 87r 87v 94v Wordt bestolen door Jan Heyndricx en zijn kompanen

Goemare Pieter 175r 142r Assistent van *stockhauder* Jan le Ducq

Goessens Marie 108r Gent - vrouw van Guillaume Tol - getuigde in 'zaak' proc. Philipo

Goethuyse van Jan 175r 177r 142r Gent - ambtenaar (assistent van de *stockhauders* Jan le Ducq en Lieven Steyaert)

Groote de Jaspas 146r 138r Heist - landsman - behield een aangespoeld zakje met geld en verdeelde het zonder aangifte te doen - zes jaar verbannen uit Vlaanderen

Groote de Louis 231r-233r Meier van Moorsel in L. van Aalst - haalde op bevel van de markies van Rodes met vier anderen de roers af van de zonen van wed. Jooris Codde, dit wegens jagen zonder toestemming - van één van die zonen werd een stuk duim afgekapt - de andere vier: Joos van Brussel, Gillis van Oosterzele, Jacques de Loore en Jooris Matthys - iedereen, behalve Matthys die voortvluchtig is, mag na verhoor naar huis mits betaling borgsom voor het gewysde: 50 gulden

Guns Jacques Philips 174r Aalst - gewezen koopman - verdacht van vervalsing van een kwitantie - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 1500 gulden

Haesebroeck Pieter 144r Uitbraak uit gevangenis met cipier Philips van Aerde

Hamilton ofwel Amelton Jacques 194r Oostende - schepen - medebevrachter van de Sint-Pieter die zonder geldige licentie naar Duinkerken in oorlogsgebied voer

Hanckaert Philips 151v-155r Gewezen procureur van het Hof - verdacht van schriftvervalsing

Hannin François 131r Petegem(?) - Overleden echtgenoot van Jenne Brias - heer van Donckt

Hasselaere 151v Zomergem - baljuw

Hasselman Pieter 26r 90r Sint-Niklaas(?) - baljuw - nam koeien van Pieter de Zuttere in beslag

Hautte vanden Jan 222v-224r Gent - paardenkoopman - conflict over verkoop/ruil van paarden met Gerard Verdonck - betrokken paarden werden verbeurd verklaard - twee boeten van elk 100 gulden

Hecke van Jonas 151v Zomergem - burgemeester

Heede vanden Jan 144v Ayshove(?) - werd ten onrechte gearresteerd - vrijgesproken

Hegghens Pieter 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie

Heghe van Jan 233r-237r Ninove - bakker - zie bij Henderick Walckier

Hendricx Willem 147r Eeklo(?) - conflict met Jacques Veltganck

Hendricx Pieter Jooris 264r Beveren - cipier - ervan verdacht gevangenen te laten ontsnappen

Herman Jan 152r Viste met verboden netten - boete: 20 gulden

Héron 270r Fransman - ontving de belastingen van Ouwegem

Heuvel van Pierre 209v Vermeld in geval van smokkel van o.a. saffraan

Heyndricx Jan 29v-39v 46r-53r 58r-71v 76r-87v 90r-94r 97r 99r-101v 128r Gent - muntvervalser - baanstroper - galg

Heyndricx Adolf 29v-39v 46r-53r 58r-71v 76r-87v 100v 128r Gent - hielp broer Jan vooral bij verspreiden valse penningen

Heyndricx Franchois 29v 58r 71v 82r 128r Gent - broer van Jan en Adolf

Heyndricx Pieter 269v Sint-Niklaas - schepen van het Beverse

Heynsens Jan 233r-237r Ninove - bakker - zie bij Henderick Walckier

Hol van Louys 254v-263v Gent - °Ath - verdacht van smokkel dierenhuiden naar Frankrijk - gn vonnis gevonden

Holle van Jacques 2v Berchem(?) - herbergier - zaak balj. Jan Baptiste Lievens

Horne d' 163v Graaf Had door Fransen verboden contact met Jan Philipe de Caponago

Houtte van Arnout ofwel Arnaut 190v Zulte - fysieke agressie op dw Jan Caudyser die zijn koeien in beslag nam - gn vonnis gevonden

Hove vander 152r Advocaat - gebruikte indecente woorden in het advertissement van de zaak Jan Triest - 24 pond boete

Huybrechts Joannes 58r Brugge - vermeld in zaak Heyndricx

Janssens Almin 202v Lid van duistere zwerfende gemeenschap van *Egiptenaeren* en *Egiptenessen*

Janssens Davidt 202v Lid van duistere zwerfende gemeenschap van *Egiptenaeren* en *Egiptenessen*

Janssens Elinga 268r Gent(?) - adv. van Adriaen van Lede

Jooris Pieter 229r 153r Cipier gevangenis Beveren - verdacht van onachtzaamheid bij bewaking van een gevangene die uitgebroken is - 50 gulden boete

Jorde(?) van Isabelle 265r Vrouw van Pierre Bonisol

Keymeulen Philips 57r Oosterzele(?) - assistent van dw J. B. Quédrick

Keyser de Jacques 16v Berchem - ambtenaar

Keyser de Jan Baptiste 156r Zakenrelatie van Passchier Dheyne

Keyser de Lieven 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel - gn vonnis gevonden

Kieke 192v Procureur van Steven de Duenas

Kint Jaspas 161v 147r Ambtenaar te Eeklo - Jacques Veltganck beging fysiek agressie op hem

Lambrecht Jan 225v-226r Ambtenaar te Maldegem

Lambrecht 146v Procureur - gebruikte reeds gebruikte zegels - boete: 12 pond

Lambrecht 231r Procureur van Cornelis de Coorebyter

Landuyt Jan 151v-155r Zele of Zomergem - vermeld in zaak Philips Hanckaert

- Lannoy 145r Rijsel - werkgever van Michiel van Tuylen
- Larebeke 89v Procureur van Pieter Verdonck
- Latton Jacques 146r Heist(?) - op het strand gevonden aangespoeld zakje met geld werd niet aangegeven
- Laureyssens 233r Procureur van Louis de Groote én Joos van Brussel én Gillis van Hooreweghe én Jacques de Loore
- Lede van Adriaen 268r Gent - *ghesubstitueerden* baljuw - verbaliseerde Carel van Loo
- Leghe de 220r Gent(?) - deurwaarder - hielp luiten. vd soeverein-baljuw Pieter Caluwaert bij controle op verboden speciën o.a. Zeeuws geld
- Libbrecht Caerel 94v 98v 105r-107r Zwevegem - schoot op de la Chaussie - zoon van baljuw Rogier Libbrecht - gn vonnis gevonden
- Libbrecht Rogier 94v 98v 105r-107r Baljuw van Zwevegem - vete met de la Chaussie - zijn zoon Caerel schoot op de la Chaussie - afgezet als baljuw - protesteerde tegen zijn directe belastingen - gn vonnis gevonden
- Liets 148r Deurwaarder - werd geagresseerd toen hij ambtshalve wilde optreden
- Lievens Jan Baptiste 2v Berchem - baljuw - lic. in de rechten - verscheen voor het Hof - gn vonnis gevonden
- Lievens 14r 16v Berchem - baljuw - greep niet in toen Jan Sibille Evrard Bedart toetakelde - gn vonnis gevonden
- Linsch Dominicus 191v-195r Oostende - medebevrachter van de Sint-Pieter
- Logghe Jacques Anthone 170r Baljuw van heerlijkheid Lichtervelde - deed zijn ambtsplicht niet na manslag gepleegd door zijn zoon Joannes - gn vonnis gevonden
- Logghe Joannes 170r Lichtervelde - zoon van baljuw Jacques - pleegde manslag
- Loo van Carel 152r Gent - visverkoper - viste in verboden water - aangeklaagd door baljuw Pieter Emanuel Elinga - boete 20 gulden
- Loo van Carel 268r Gent - vishandelaar - viste in beloken tijd werd daarom geverbaliseerd door *ghesubstitueerden* baljuw Adriaen van Lede
- Loo van François 80r 90r 90v 92r Gent - woonde in de Apostelhuizen - beenhouwer - verhuurde een tijdje aan Jan Heyndricx - getuige in zaak Jan Heyndricx
- Loore de Jacques 231r-233r Ambtenaar van Scheldewindeke - zie bij Louis de Groote
- Looten Louis 252v Nieuwpoortse polder op een stadshofstede - ervan verdacht meer te weten over Jooris Claeys die paarden over de *Yser* smokkelde
- Lootens ofwel Lootyn Loys 145r Brugge - advocaat
- Maegherman Gheeraert 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel
- Maere de Nicolas 203v Sergeant-majoor vh Land van Waas - kapitein van een Spaanse legereenheid - wellicht betrokken bij smokkel paarden naar Duinkerken
- Maerschalc Gillis de 239r Wetteren - verkocht een paard aan Pieter Mestach
- Maes François 229r 153r Baljuw vd parochie en de haven van Kallo - ervan verdacht iemand uit de gevangenis te laten ontsnappen, wat hij ontkent - 100 gulden boete
- Mahieu Anthone Leo 5r 6r 19v-21r Gent - zn v Leo Mahieu Lieut. Civil vd *Indaeghynghe* - adv. vh Hof - vrijde met jonkvr. Mantels, dochter van rdsh, daarom voor de Raad van Vlaanderen gedaagd - niet veroordeeld
- Mahieu Leo 1r 16r Gent - Lieut. Civil vd *Indaeghynghe*. - zie ook Boek 2 - procedureslag met Hof - vader v Anthone Leo
- Maire ofwel Meire le 226v 249v Oostende - ontslagen als luitenant-baljuw door baljuw Jan Rootsart met wie hij later vocht - gn vonnis gevonden
- Mantels Jonkvr. 5r 6r 19v-21r Gent - dochter van rdsh. Mantels - vrijde met Anthone Leo Mahieu zoon van Leo Mahieu, Lieut. Civil vd *Indaeghynghe*.

- Markies van Rodes 231r-233r Moorsel in Land van Aalst - gaf bevel aan vijf personen om de roers af te halen bij de zonen van wed. Codde wegens jagen zonder toestemming - zie bij Louis de Groote
- Matthys Jan 122r Schellebelle
- Matthys Jooris 231r-233r Oosterzele(?) - zie bij Louis de Groote - wellicht kapte hij een stuk duim af van een van de zonen van wed. Jooris Codde
- Meerssche vander Judocus 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel
- Meerster Lieven 220r Gent(?) - bevoegdheidsconflict met Pieter Caluwaert, lieutenant vd soeverein baljuw
- Meerx Jan François 228v Aalst - betrokken bij doodslag op soldaten - gn vonnis gevonden
- Meerx Jan Louis 228v Aalst - kistenmaker - betrokken bij gevecht met soldaten - broer van Jan François Meerx - gn vonnis gevonden
- Melaert Louis 26v Sint-Laurens - oppercommis [opperdouanier] - trad al te driest op tegen smokkelaars - gn vonnis gevonden
- Mestach Pieter 236v-239v Wondelgem - landsman - verdacht van uitvoer paarden naar Frankrijk - mag na verhoor naar huis mits betaling borgsom voor het *gewijsde*: 400 gulden
- Mets de Jan 57r Oosterzele(?) - assistent van dw J. B. Quédrick
- Meulebeke (de) Nicolas 191v-195r 203v Oostende - griffier - eigenaar van schip de Sint-Pieter - (mede)initiatiefnemer verschepen waren naar Duinkerken in oorlogsgebied, dit zonder licentie - administratief betrokken bij uitvoer paarden naar Frankrijk, de vijand - gn vonnis gevonden
- Meulemeester de Guillaume 131r-139r 143r 144v 204v-207v 264v 138v 143r 151r Petegem - schepen - een vd daders moord op Adraen Persyn - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen
- Meyere de Andries 115r-117v 131v Deinze(?) - baljuw van Deinze - had schulden aan Niclays Sabbe en betaalde die niet - zonen François en Jacques stonden borg - Jacques pleegde schriftvervalsing - 300 gulden boete
- Meyere de Elisabeth 73v-75r Eertegem - vrouw van Rycquaert Schauvlieghe - conflict met dw vanden Berghe die paarden wilde in beslag nemen
- Meyere de François 115r-117v 131v Deinze(?) - stond borg voor zijn vader baljuw Andries de Meyere, die schulden aan Niclays Sabbe niet betaalde - 300 gulden boete
- Meyere de Jacques 115r-117v 131v Deinze - stond borg voor zijn vader Andries, baljuw van Deinze - pleegde schriftvervalsing - 300 gulden boete - stierf tussen verhoor en vonnis
- Michiels Jacques 26v Sint-Laurens - grensdouanier
- Minten Arnaut 119r-120r Brugge(?) - voor hem maakte Maximiliaen van Roy een (blijkbaar zilveren) lampetschotel
- Moerman Michiel 122v Schellebelle(?) - *garde*
- Moortgat Hubert 160v Conflict met Louis van Vaerent n.a.v. levering lijnzaad
- Mossevelde van Ghiselbrecht 122v Meier van Schellebelle - blijkbaar conflict met dw. Avena ofwel Avent - mag na verhoor naar huis mits betaling borgsom 300 gulden
- Mossevelde van Pieter 122r Baljuw van Schellebelle - blijkbaar conflict met dw. Avena ofwel Avent - mag na verhoor naar huis mits betaling borgsom 300 gulden
- Mussche Pieter 149r 136v Oudburg(?) - 3 jaar verbannen uit Vlaanderen omwille van zijn verregaand agressief gedrag o.a. tegen dw du Werchin
- Nayere de Pieter 175r 142r Soldaat - fysieke agressie op *stockhauder* Jan le Ducq en diens assistenten die zijn meubels openbaar wilden verkopen - 1 jaar verbannen uit Vlaanderen
- Neckelbrouck 87v Gent - brandewijnstoker - vermeld in zaak Jan en Adolf Heyndricx

- Noocle Jan 150v Uitte als gevangene zware beledigingen tegen de cipier van het Hof en diens vrouw - veroordeeld tot acht dagen in de put vd gevangenis op water en droog brood
- Notebaert Pieter 207v Petegem(?) - aanvaard door Pieter Crispyn als getuige
- Nuys Jan 1v Zele(?) - schuldenaar van meier Livinus Windey
- Onbekend!!! Cristine 198v Geboren in Antwerpen - lid van een duistere zwervende gemeenschap, de '*Egiptenaers en Egiptenessen*' - vrij na verhoor
- Oosterlinck Adriaen 168r 169r 171v Wetteren - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Ophoven van Jacobus /Jacques 102r Brugge - koopman - sloeg de voogd van een weesmeisje met een degen - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 600 gulden voor het *gewysde* - verder gn vonnis gevonden
- Orban 239r Luitenant in regiment van kolonel Perez - liet paarden grazen bij Pieter Mestach
- Parmentier Guillaume 149v Procureur vh Hof - schriftvervalsing - boete 200 gulden
- Pauw de Lieven 21r Wijnendale - knecht van de Prins van Swartzenburgh
- Pauwels 80r Gent - timmerman - woonde in de Bagattenstraat in huis *De Roode Zee*
- Perre vander Guillaume 151v Zomergem - griffier - verdacht van inlassingen in een akte - gn vonnis gevonden
- Persyn Adriaen 131r-139r 143r 204v-207v 210r-210v 264v 266v 138v 143r 151r Petegem - vermoord door baljuw Pieter van Damme, Guillaume de Meulemeester, Pieter Crispyn en Jan van Glabeke
- Philipo 108r Gent(?) - procureur - nabij Metershuis overvallen door onbekenden
- Piers 53r Sergeant in een regiment v baron Dours
- Piet vander 49r Kolonel
- Poele vande Eduard 172v Lokeren - *beestensnyder* - ervan verdacht een aangeslagen paard bevrijd te hebben - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 100 gulden
- Polleman Joos 243v-248v Melsele of Beveren - zware fysieke agressie op ambtenaren van de accijnzen op het bier - gn vonnis gevonden
- Pontus Guillaume 108r Gent - wonend in het Metershuis op de Korenlei - vergezelde proc. Philipo toen die overvallen werd
- Possemier de Jan 152r Burgemeester vh Land van Zottegem - zijn brieven voor strafvermindering werden onontvankelijk en ongegrond verklaard - diende zelf gerechtskosten te betalen
- Pottelberghe 49r Kapitein in regiment van kolonel vander Piet
- Pré de Martyn 128r Parijs - tekende attest in naam van abt van Sint-Antone- zaak broers Heyndricx
- Prins van Friesland 250v Logeerde bij Pieter de Smet in Ninove
- Putte vande Jacques 1v Zele(?) - meubelen werden verkocht door meier Livinus Windey
- Putte vande Charles 151v Nevele - aangeklaagd dr Jacques Broucx, baljuw van Merentree - boete 50 gulden
- Putthem van Vincent 148r Gent(?) - ervan verdacht dat hij in een tumult, n.a.v. optreden dw Liets, een priester een klap gaf - gn vonnis gevonden
- Pyl Jan 243v-248v Melsele - brouwer - waard van *In Den Coolput* - ervan verdacht bier te leveren zonder betaling van accijnzen - lokte zware fysiek agressie uit op ambtenaren van de accijnzen op het bier - gn vonnis gevonden
- Pype Jan 147v Advocaat van Jan Baptiste Dhooghe - gebruikte indecente termen - 24 uren in een gevangenis op water en brood
- Quésau Valentyn 242v 267v 154v Procureur van het Hof - beschuldigd van achterhouden penningen van een namptissement - voorlopig veroordeeld tot 100 gulden boete
- Quésau 26v Procureur van Beatrix de Buel én van Franchois de Suttere

Rae van Guillaume 177r Gent - winkelier - verkoper van ondergoed - verzette zich tegen de afhaling van zijn meubels door *stockhauder* Lieven Steyaert om die openbaar te verkopen - gn vonnis gevonden

Raes Pieter 125r Brugge - cipier vd gevangenis - liet vander Elstraete vrij

Ratté Marie 224r Gent(?) - vrouw van *lieutenant* baljuw Pieter Caluwaert - verdacht van schriftvervalsing bij aangifte staat van goederen van haar overleden vader

Reckem van Jan 270r Geboren in Huise - landmeter - spioneerde voor de Fransen - levenslang verbannen uit alle Spaanse landen: zie Boek 4

Remerie Joos 204r Ruiselede

Remy Nicolaes 195r 203v Oostende - boekhouder op schip de Sint-Pieter

Renenbourg 163v Graaf - had door Fransen verboden contact met Jan Philippe de Caponago

Renenbourg Graaf van 204r Brugge - gouverneur

Rinck du Laureyns 151v-155r Zele - chirurgijn - zaak Philips Hanckaert-du Rinck

Rootsaert ofwel Rotsaert Jan 226v 148v Oostende - baljuw van de stad en de haven van Oostende - ontsloeg Le Maire als luitenant-baljuw - vocht met Le Maire - gn vonnis gevonden

Roy van Maximiliaen 119r-120r Brugge(?) - ambtenaar vd munt te Brugge - verdacht van ambtsmisbruik - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 3000 gulden

Ruddere de Jacques 204r Egem - molenaar

Rutsaert Jan 133v Baljuw van Bellem - niet nader omschreven *rudessen en excessen* - 300 gulden boete

Ruyssseghem van Pieter 85v 86v Werd geconfronteerd met Jan en Adolf Heyndricx

Ruyttevelt François 203v-204r 142v Gent - koopman - kocht paarden voor uitvoer naar Frankrijk, de vijand - boete 1000 gulden

Rycke de Passchier 90r Molenaarsknecht

Sabbe Niclays 115r-117v 131v Deinze(?) - schuldeiser van baljuw Andries de Meyere, die niet betaalde - zonen Jacques en François de Meyere stonden borg - Jacques de Meyere pleegde schriftvervalsing

Sadelere 28r Procureur van Louis Mestach

Sanghere de Pieter 39v 49r Gent - kamslager - woonde recht over Pesthuis

Sautere de Gillis 220r-224r Melsele - betrapt door Pieter Caluwaert lieutenant van de soeverein baljuw op bezit van verboden Zeeuws geld - gn vonnis gevonden

Schauvlieghe Pieter 73v-75r Eertegem - verzette zich tegen in beslag nemen paarden van zijn vader Ryckaert door dw vanden Berghe - geen vonnis gevonden

Schauvlieghe Rycquaert 73v-75r Eertegem - verzette zich tegen in beslagname paarden door dw vanden Berghe - gn vonnis gevonden

Scheppere de Balthazar 164v Baljuw van Olsene

Scherrens Gillis 204r Wingene - landsman - verdacht van aankoop paarden bestemd voor uitvoer naar Frankrijk, de vijand - mocht na verhoor naar huis mits betalen borgsom 300 gulden

Schollenbergh Baltazar 21r Burggraaf vh Land van Wijnendale

Seeuws ofwel Zeeuw François 133v 207v 138v Petegem - schepen - uitbater van herberg *Het Casken* - vermeld in zaak moord op Adriaen Persyn

Sélou(?) J. B. 103r Oostende - *medecyn*

Sibille Jan 2v 14r 16v Berchem - verwondde Evrard Bedart zwaar - gn vonnis gevonden

Sierens Elisabeth 26v Sint-Laurens - hielp wijn smokkelen vanuit de Staten

Sierens Jooris 151v Zomergem - vermeld in zaak Guillaume van der Perre

Smet de 145v Procureur van Loys Lootens

- Smet de Anthone 11v-13v 22v Middelburg (in Vl.) - tavernier - door smokkelaar Jan Baecke beschuldigd van diefstal van wijn - vrijgelaten na betaling borgsom 400 gulden
- Smet de Lieven 225v-226r Maldegem - schepen
- Smet de Pieter 250v Ninove - paardenkoopman - baljuw nam zijn paard en zijn meubels in beslag - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 300 gulden
- Smit ofwel Smet de Adriaen 142v Luitenant-baljuw van Axpoele - ervan verdacht dat hij Joos en Anthone Beeckman niet wilde aanhouden
- Smul Adriane 233r-237r Ninove - vrouw van Jan Cooman - zie bij Henderick Walckier
- Sneps Cornelis 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel - gn vonnis gevonden, zelfs geen verhoor
- Snouck François 58r Kozijn van Jan en Adolf Heyndricx
- Snouckaert Marten 11r Hr van Zomergem - serg.-maj. in dienst v Zijne Maj. - beschuldigd van *exces* op een suppoost van het Hof
- Spenser Adam 174r Spande een proces in tegen Jacques Philips Guns
- Stalins Louis 164v Fysieke agressie op Balthazar de Scheppere, baljuw van Olsene - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsommen: 600 gulden én 1000 gulden
- Steenkiste Jenne 233r-237r Ninove - vrouw van Joos Evens - zie bij Henderick Walckier
- Steenkiste van Pieter 3v 4v 6v-10r Kortrijk - voorheen Brugge - militair - vroeger internat. koopman (Londen, Tourcoing), garens - verdacht van frauduleuze praktijken als koopman - deed zaken met Jan de Coninck en Pieter de Cockere - gn vonnis gevonden
- Steyaert Lieven 177r Gent - *stockhauder* - conflict met Guillaume van Rae
- Stirum de Graaf 198v Legeraanvoerder in dienst van koning v. Spanje
- Sutter de Pieter 147r Eeklo - uitbater van herberg *Blommekens*
- Suttere de Franchois 26r Sint-Niklaas - zoon van Pieter de Suttere - verzette zich toen baljuw Pieter Hasselman twee *coebeesten* in beslag nam
- Suttere de Pieter 25v Sint-Niklaas - man van Beatrix de Buel - baljuw Pieter Hasselman nam twee van zijn koeien in beslag
- Swartzenburgh Prins van 21r Betrok wellicht het kasteel van Wijnendale
- Swinters Mayken 90r Sint-Niklaas - vrouw van molenaarsknecht Passchier de Rycke - voor het Hof gedaagd n.a.v. inbeslagname koeien van Pieter de Suttere
- Sype vande Adriaen 237r Lombardsyde(?) - knecht van Jooris Claeys
- Tavernier Carel 190v Zulte? - ambtenaar
- Thielo van Pieter 216r-218v Gent - *arbeyder* - betrokken in smokkel met handelaar uit Rijsel - gn vonnis gevonden
- Thieu du François 227v Brugge - kruidenier en koster van de O.-L. vrouwe kerk - verdacht van plakken spotschrift op de kerkdeur - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 100 gulden
- Thuylen van Michiel 211v 145r Geboren te Antwerpen - meester in het ambacht van het weven van satijn - kwam in oorlogstijd zonder paspoort Vlaanderen binnen nadat hij 3 jaar gewerkt had te Rijsel voor Louys Lannoy - bedoeling was werklieden te ronselen voor Louys Lannoy - levenslange gevangenis op geheime plaats
- Tierentyn Jean Baptiste 208v-209r 143r Geboren te Kortrijk - hielp Nicolas Boudin bij het afnemen van de sleutels van een portier van het Gravensteen - in de gevangenis 14 dagen op water en droog brood
- Tiers du Anthone 144r (tussenblad) 215v Brugge - dansmeester - conflict met een *garde des licentes* - borgsom 150 gulden - gn vonnis gevonden
- Tol Guillaume 108r Gent - man van Marie Goessens
- Tomme Joos 2v Berchem(?) - zaak balj. Jan Baptiste Lievens
- Torsi van Baron 265r Spaans gouverneur te Gent

- Tremmerie de Jan 208r Caestre (Kaaster?) - vervalste als aspirant-griffier zettingrollen - later griffier van Caestre - geen vonnis gevonden
- Triest Jan 152r Spande zaak aan tegen Anchelmus Draeck
- Tuvaert Jacques 151v Zomergem - vermeld in zaak Guillaume vander Perre
- Tysebaert Jacques 20v Gent - waard van *Den Leeuw* - zaak vrijage van jonkvr. Mantels met Anthone Leo Mahieu
- Tysebaert Jan 167r Meier van Bassevelde(?) - arresteerde Pieter van Ackere
- Uutterschaut Jacques 195v Dw van het Hof - slachtoffer van fysieke agressie door Guillaume Cruyssaert die hij dagvaardde
- Vaerent van Louis 160v Luitenant-baljuw van Dendermonde - conflict met Hubert Moortgat over een levering van lijnzaad - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 1200 gulden voor het *gewysde*
- Valcke Joos 249r-249v 148v Oostende - advocaat - zoon van Eerste Rechter bij de Admiraliteit - fysieke agressie op baljuw van Oostende - 100 gulden boete omdat hij zich niet aanbood bij het Hof na twee aanmaningen
- Valcke Josse 249r-249v 148v 151r Oostende - Eerste Rechter bij de Admiraliteit - financiële boete omdat hij zich niet aanbod bij het Hof na twee aanmaningen - uiteindelijk tweemaal veroordeeld, de eerste keer tot 200 gulden boete en de tweede keer tot 100 gulden boete
- Valcke Margriete 125v 135v Gent(?) - alhoewel onbekwaam werd haar testament toch verleden door notaris Pieter Florent
- Vallée la Louise 202r Lid van duistere zwerversgemeenschap van *Egiptenaeren* en *Egiptenessen*
- Vanrockeghem Anthone 6r Gent - knecht bij Leo Mahieu, Lieut. Civil vd *Indaeghynghe* - getuige vrijage jonkvr. Mantels met Anthone Leo Mahieu
- Vaubicourt 270r Fransman(?) correspondeerde met spion Jan van Reckem
- Velde vande 252r Procureur van Pieter de Smet
- Veltganck Jacques 161v-163r 147r Baljuw van Eeklo - ontvanger van pointingen en zettingen - verregaand machtsmisbruik - in een andere zaak nml 147r veroordeeld tot 150 gulden boete, dit voor fysieke agressie op ambtenaar Jaspar Kint
- Verbeke Abraham 146r Heist(?) - vond op het strand een aangespoeld zakje met geld en gaf dit niet aan - zie bij Jaspar de Groote
- Verbeken 172v Deurwaarder - trad op in zaak Eduard vande Poele
- Verbucht ofwel Verbught Jan 254r 149r Munte - betrapt op kappen hout in het bos van de armen van Sint-Baafs - veroordeeld tot zes jaar militaire dienst
- Verdonck 175r Procureur van Jacques Philips Guns
- Verdonck Gerard 222v-223v Gent(?) - conflict met Jan vande Haute over verkoop/ruil van paarden - betrokken paarden werden verbeurd verklaard
- Verdonck Pieter 89r Kioldrecht - landsman - gehuwd met wed. Jan Inghels - verdacht van schriftvervalsing - mocht na verhoor naar huis mits betaling borgsom 600 gulden voor het vonnis
- Verleye Jan 147v 138r Heist - dienstbode van Jaspar de Groote - vond op het strand aangespoeld zakje met geld, gaf dit niet aan, maar verdeelde het - drie jaar verbannen uit Vlaanderen
- Verlinde Joos 126v Ambtenaar vd parochie en de heerlijkheid Ruiselede
- Verlinden Jan 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Verrooten Jacques 264r Ontsnapte uit gevangenis van Beveren

- Verstuyft Maerten 57r Oosterzele - landsman - betaalde schulden niet - dw J. B. Quédrickx, met zijn assistenten Jan de Mets en Philips Keymeulen, betekende het exploot - gn vonnis gevonden
- Vincent Pieter 201r Man van Gertruyde Davidts-Savalli - geboren in Steenwijk (Friesland) - militair in dienst van de Ver. Provinciën - vrij na verhoor
- Vleys Jan Baptiste 225v-226r Maldegem(?) - vocht met Jan Calis, poortwachter van het kasteel van Maldegem, omdat die de poort niet wilde openen
- Vlieghe Joos 133v Waarschoot - agressie op Pieter vande Verre- 200 gulden boete
- Vlierynghe van Burggraaf 270r Vroeg aan spion Jan van Reckem naar de stand van de vestingwerken van Ieper
- Vooght de Constantia 270r Gefingeerde naam gebruikt door spion Jan van Reckem in zijn correspondentie met de Fransen.
- Vos de Jacques 228v Stadhouder vd stad en het ambacht van Aalst - verdacht van plichtsverzuim ten voordele van Jan François Meerx die betrokken was bij een doodslag op soldaten - geen vonnis gevonden
- Vribari de Jan 145v Schepen Brugse Vrije - conflict met burgem. de Groef - gn vonnis gevonden
- Vurstere de Elisabeth 233r-237r 177r Ninove - vrouw van Jacobus Moens - zie bij Henderick Walckier
- Vyvere vande 131r-139r 143r Deurwaarder - zaak Adriaen Persyn
- Waele de Vincent 216r-218v Gent(?) - betrokken bij smokkel vanuit Rijsel - niet veroordeeld
- Walckier Henderick 233r-237r 177r Ninove - discussie met griffier over vereffening van enerzijds het achterstallig logementsgeld waarvoor Elisabeth de Vurstere, Adriane Smul, Jenne Steenkiste evenals Jan van Heghe(?) en Jan Heynsens opkwamen en anderzijds een som door hem te betalen na een proces in een andere zaak tegen hem - klok werd geluid en soldaten stormden de markt op en sloegen in het wilde op de aanwezige burgers - blijkbaar misverstand waarvoor niemand een boete kreeg
- Wauman 224r Deurwaarder
- Welvaert Pauwels 147r Eeklo(?) - herbergier vermeld in vonnis over Jacques Veltganck
- Werchin du 126v 149r Deurwaarder - haalde meubels van Pieter Mussche af - ook conflict met Guillaume de Cocq
- Weyckaert ofwel Wickaert Mattheus 240r-241r 160r Brugge - vervoer van beren (mannel. varkens) - verdacht van paardensmokkel over de vaart Oostende-Brugge voor levering aan de Fransen - verbannen uit alle Spaanse landen tijdens de duur van de 'huidige' oorlog
- Windele de Lucas 110v 118v Gent - geboren in Oudenaarde - adv. vh Hof - bedreigde pensionaris Smit met een mes - gn vonnis gevonden
- Windey Livinus 1v Zele - meier - financieel conflict met Jan Nuys, Jacques vande Putte en Jan de Bruyne - verdacht van schriftvervalsing - gn vonnis gevonden
- Winne de François 168r 169r 171v 140r Wetteren of Masseme - kapte hout in het Geertsbos - kreeg amnestie
- Witte de Cornélie 108r Gent - vrouw van Guillaume Pontus
- Woustyne vande Gillis 213v Aalter - landsman - zware fysieke agressie op een deurwaarder en zijn assistenten - gn vonnis gevonden
- Zuttere ofwel Suttere de Pieter 90r Koeien werden in beslag genomen dr balj. Pieter Hasselman
- Zype ofwel Sype vande Adriaen 237r-238v 250r 252v Lombardsyde(?) - knecht van Jooris Claeys

11. Register met Plaatsnamen.

Aalst 174r 210v 228v 231r-232r 237v-238v 143v
 Aalter 213v 155v
 Aardenburg (Staten) 11v-13v 22v
 Absdale 90r
 Amsterdam 198v
 Antwerpen 29v 198v 211v 216r 209v 218v 237v-238v 145r
 Argenton 39v
 Arras 123v
 Astene 80r
 Ath 29v pag. 255r
 Ax 29v
 Axpoele 142v
 Ayshove 144r 144v
 Barcelona 29v
 Bassevelde 137r 167r
 Bellem 133v
 Berchem 2v 14r 16v
 Bergen 29v 255v 257v 258r
 Berlare 225r 147v
 Beveren 229r 264r 269r 153r
 Beveren pag. 243v herberg *In Den Coolput*
 Bordeaux 39v
 Bottelare 121r 49r 80r 82r
 Bottelare *Het Hemelrijck* 58r
 Brabant 84r
 Brakel 137v
 Brugge 3v 4v 6v-10r 29v 58r 102r 120r 125r 144r 145r 204r 215v 227v 160r
 Brugge (?) 119r-120r
 Brugge (Sint-Michiels) 240r-241r
 Brugge *Den Dobbelen Arent* 237r
 Brugge *In 't Bonte Peert* 240r-241r (vrijdagmarkt)
 Brugse Vrije 145v
 Brussel 29v 39v 71v 82r 84r pag. 257r
 Burcht Herberg *De Sterre* 145r
 Cadix 29v
 Caestre 208r
 Charleroi 29v 39v
 Cleef Land van 198r
 Corbie 208r
 Deinze 117v 145r
 Delft 198v
 Dendermonde 160v 220r
 Diksmuide 265r

Doornik 3v 209v 263v
 Douai 265r
 Dover 195r
 Driel 265r
 Duinkerken 102r 191v-195r 203v 270r
 Eeklo 147r
 Eeklo Herberg *Blommekens* 147r
 Eertegem 73r-75r
 Egem 204r
 Egypte 198v 202r
 Elsegem 133v
 Engeland 191v-195r 202r
 Ertvelde 166r
 Frankrijk 19v 29v 39v 163v 191v-195r 203v 222v 236v-239v 240r-241r 265r 270r 145r 156r
 Friesland 201r prins van 250v
 Gelderland 58r 76r 202v
 Gent 1r 5r 6r 16r 19v-21r 20v 39v 46r 49r 53r 58r 108r 109v 110v 123v 125v 148r 149r 150v 156r 163v 176r 178r-190r 202r 203v 211v 216r-218v 219v 220r 222v 224r 265r 267r 268r
 Gent 134r 135r 136v 140v 144r 144(tussenblad)r 145r 152r 152v 153r
 Gent(?) 147r 174r 220r 224r 254r 142r
 Gent Apostelhuizen 61v 68v 80r 90r
 Gent *Bieysenstraete* 39v
 Gent brouwerij *Den Hoorn* 216r-218v
 Gent brouwerij *Den Inghel* 80r
 Gent *De Platte Burse* 145r
 Gent 265r herberg Klein Kortrijk
 Gent *Cleyn Begynhof* 29v
 Gent *Cleyn Begynhof* 39v
 Gent *Cleyn Begynhof* 60r
 Gent d' Hoyer (steenbakkerij) 39v 46r 49r
 Gent d' Hoyer 29v
 Gent d' Hoyer 46r 61v 69v
 Gent d' Hoyer 68r
 Gent d' Hoyer (steenbakkerij) 39v
 Gent d' Hoyer 46r
 Gent Dampoort 61r
 Gent De Bonte Koe 39v
 Gent De Lelie (brouwerij) 39v
 Gent *De Leopoldus* 39v
 Gent *De Leopoldus* 64r
 Gent *De Platte Burse* 145r

- Gent *De Poorte* 39v 49r
 Gent *De Prince* (Reep) 84r
 Gent *De Schwaene* 39v 87v
 Gent *de Visscherye* 148r
 Gent *Den Inghel* 29v 39v
 Gent *Gedele* 110v 220r-224r
 Gent *Gouden Hooftstraetje* 53r
 Gent herberg *De Roose* 149r
 Gent herberg *Den Inghel* 177r
 Gent herberg *Sint-Huybrecht* 177r
 Gent *Het Leeuwken* 39v 46r
 Gent *Het Sweert* 68v
 Gent huis *De Roode Zee*, Bagattenstr. 80r
 Gent *Keure* 110v
 Gent *Keyserspoorte* 53r
 Gent Korenmarkt 61v
 Gent *Leopoldus* 46r
 Gent Metershuis 109v
 Gent pag. 244r *In het Meuleken*, Korenm.
 Gent Pesthuis 80r 85v 87v 90r 94v
 Gent Peterselie poort 216r
 Gent *Rijcke Klaren* 39v
 Gent Sas van 198v
 Gent Savaanstraat 109v
 Gent(?) 174r 220r 224r 142r
 Gent(?) Sint-Baafs 254r
 Genua 29v
 Geraardsbergen pag. 254v 137v
 Grave 265r
 Gysele 140r
 Heist 146r-147v 138r
 Hertogenbos 's 202v
 Holland 39v 265r 267r
 Ieper 270r
 Ijzer 237r-238v 250r 252v
 Kallo 229r 153r
 Kanegem *Het Gouden Hooft* 126v
 Kaprijke 230r 145r
 Kieldrecht 89r
 Klemskerke 240r-241r
 Knesselare 163v 270r
 Kortrijk 3v 4v 6v-10r 29v 80r 209r 215r
 222v 265r 267r 270r
 Kruishoutem 144v
 Latem: 210v 143v
 Ledeberg 123v-124v 132v
 Ledeberg *De Croone* 58r
 Lichtervelde heerlijkheid van 170r
 Lier 29v 39v
 Lochristi 85v 87v
 Lokeren 151r 172v
 Lombardsyde 237r-238v 250r 252v
 Londen 6v 10r
 Luik 84r 259v
 Maastricht 265r
 Maldegem 225v 226r
 Masseme 140r 152r
 Masseme *Geertsbos* 168r-171v
 Mechelen (geestelijk hof) 121r
 Mechelen 29v 76r
 Merentree 151v
 Melle 97r 140r
 Melsele 220r 244r
 Merelbeke 121r
 Middelburg (in Vl.) 11v-13v 22v
 Milaan 209v
 Montpellier 265r
 Moorsel in Land van Aalst 231r-233r
 Munsterland 198v
 Munte 254r 144v 149r
 Nederbrakel 137v
 Nederland 39v
 Nevele 270r 151v
 Nieuwpoort 29v 102r 191v-195r 237r-
 238v 250r 252v
 Ninove 233r-237r 250v 153v 177r
 Normandië 202r
 Olsene herberg *De Ghieterre* 164v
 Oostduinkerke 237r-238v 250r 252v
 Oostende 103r 191v-195r 203v 226v 240r-
 241r 249r-249v 148v 151r 160r
 Oostende-Brugge vaart *De Twee Speyen*
 Oosterzele 57r 231v 232v
 Oost-Indië 237r-238v
 Oostkerke 240r-241r
 Oudenaarde 110v 133v 204v pag. 261v
 265r 138v 144v
 Oultre 142v
 Ouwegem 270r 156r
 Parijs 29v 39v 123v 128r
 Parijs Abdij *Sint-Antoine* 71v
 Passendale 206r
 Petegem 24v 45v 109v 204v-207v 210r-
 210v 264v 265r 138v 143r 151r
 Petegem herberg *Het Casken* 24v 131r-
 139v 204v-207v 264v 138v
 Petegem(?) 45v 131r
 Philipine 202v
 Polen 265r
 Pyreneeën 29v 39v

Rijsel 39v 150v 208v 211v 216r-218v
 270r 145r
 Rode Zee 202r
 Ronse 209v
 Rotselaar 210v 143v
 Rotterdam 202v
 Ruiselede 126v 204r
 Santbeke heerlijk. van 164v
 Sas-van-Gent 198v
 Savoye 265r
 Schelderode 121r
 Scheldewindeke 232v
 Schellebelle 122r-122v
 Sint-Amands 152v
 Sint-Laurens 26v
 Sint-Niklaas 26r 269v
 Sint-Niklaas parochie herb *De Sterre* 172v
 Sint-Winoksbergen 102r
 Sluis 163v
 Spanje 39v 156r 163v 203v 237r 237r-
 238v 138v 143v 151r 156r 160r
 Staten 12v 22v 26v
 Steenwijk (Friesland) 201r
 Tessel (Texel?) 29v 39v
 Tillegem 155r
 Torhout 39v 265r
 Toulouse 39v
 Tourcoing 10r 216r
 Ursel 270r
 Verenigde Provinciën 163v 198v 201r
 Veurne 102r
 Waarschoot 133v
 Waas land van 203v
 Wachtebeke 155v
 Wakken 164v
 Waregem 28r
 Westkapelle 240r-241r
 Wetteren 168r-171v 239r 140r
 Wijnendale 24r
 Wingene 204r
 Wondelgem 236v-239v
 Zeeland 49r 220r 224r 156r
 Zele 1v 152v 138r
 Zomergem 11r 151v 270r
 Zottegem Land van 152r
 Zulte 190v
 Zwevezele 94v
 Zwitserland 265r